

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2018

Martin ZELENÝ

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

Archeologický sbor Vocel v Kutné Hoře

Martin Zelený

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Zelený**
Osobní číslo: **H15026**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Archeologický sbor Vocel v Kutné Hoře**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Na základě archivních pramenů a literatury zpracovat historii Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře do druhé světové války. Zaměřit se na vznik sboru, přední osobnosti v něm působící, činnost a vývoj muzea v Kutné Hoře.

Rozsah grafických prací: **obrazová a fotografická dokumentace**

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

ŠPĚT, Jiří: Přehled vývoje českého muzejnictví I. Brno: Masarykova univerzita 2003. ISBN 80-210-3205-5 SKLENÁŘ, Karel: J. E. Vocel, Praha: Mladá Fronta 1982.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. František Šebek**
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2018**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2017

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že tuto bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně, s využitím pramenů a sekundární literatury, řádně odcitovaných v závěrečném seznamu literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 16. 6. 2017

Martin Zelený

Na tomto místě bych chtěl poděkovat panu PhDr. Františku Šebkovi za odborné vedení práce a jeho užitečné rady a postřehy, které mě při psaní práce namířily tím správným směrem.

Dále bych rád poděkoval pracovnícím a pracovníkům v archivech, knihovnách a jiných paměťových institucích, za jejich ochotu a nápomocnost při shánění pramenů a literatury.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vývojem muzejního spolku v Kutné Hoře mezi lety 1877–1945. Práce detailně seznamuje s okolnostmi vzniku spolku a podrobně se zabývá jeho činností ve druhé polovině 19. a první polovině 20. století. Důraz je kladen na seznámení se s předními osobnostmi ve spolku působícími a jeho muzejní a památkovou činností do konce druhé světové války. Během desítek let fungování spolku se měnila také jeho hospodářská situace, kterou práce reflektuje na základě záznamů ve spolkových účetních knihách. Předkládaná práce tak nabízí ucelený pohled do první vývojové etapy Archeologického sboru Vocel.

Klíčová slova

Archeologický sbor Vocel, spolky, Kutná Hora, regionální muzejnictví, 19. a 20. století, historie, muzeum

Title

Archaeological Association Vocel in Kutná Hora

Annotation

This bachelor thesis deals with development of museum association in Kutná Hora between 1877–1945. It's main focus is to give a detailed description of foundation and beginnings of this museum association. The thesis puts emphasis on familiarization with the leading personalities of Kutná Hora's museum and its museum activities and historic preservation till the end of the Second World War. Within the decades of the associations' activities the economic situation was changing. This thesis reflects the financial situation according to the accounting records. Presented thesis gives a comprehensive description of the first period of the Archaeological Association Vocel.

Keywords

Archaeological Association Vocel, associations, Kutná Hora, regional museum management, 19th a 20th century, history, museum

Obsah

1	Úvod	1
2	Počátky muzeí v českých zemích	3
2.1	Národní a zemská muzea	6
2.2	Vznik regionálních muzeí	9
3	Kutná Hora a vznik muzea	12
3.1	Archeologický sbor zvolil název „Vocel“	14
3.2	Stanovy.....	17
3.2.1	Stanovy spolu Vocel.....	17
3.2.2	Komparace stanov Vocela, Včely Čáslavské a Muzejního spolku v Pardubicích ..	19
3.3	Ustavení výboru spolku a první valná hromada.....	21
3.4	Počátky spolupráce spolku Vocel s radnicí města Kutné Hory	22
3.5	Aktivity muzejního spolku konce 70. let	24
3.6	Nové vedení, nové možnosti.....	32
3.7	Participace spolku na rekonstrukci chrámu svaté Barbory	33
3.8	Chrám svaté Barbory	36
3.9	Muzejní činnost vedle impozantních oprav kutnohorských památek	38
3.10	Rušná léta zemských výstav a sjezdů	41
3.11	Spolek Vocel ve světle svých úspěchů.....	49
3.12	Hospodaření spolku.....	54
3.13	Velká válka a první republika	56
3.14	Druhá světová válka a konec spolku Vocel	60
4	Galerie osobností spojených s Archeologickým sborem Vocel	63
4.1	MUDr. Josef Jaromír Štietka (Štětka) (1808-1878).....	63
4.2	MUDr. František Stáně (1814-1897)	64
4.3	Prof. Jiří Zach (1830-1887).....	66
4.4	Prof. Jan Josef Řehák (1839-1895)	67
4.5	Jan Macháček (1841-1935).....	67
4.6	Mons. Karel Vorlíček (1844-1922).....	69
4.7	Prof. Gustav Erhart (1844-1912)	70
4.8	Prof. Emanuel Leminger (1846-1931)	71
4.9	Ing. arch. Ludvík Lábler (1855-1930).....	72
4.10	MUDr. Emanuel Jäger (1869-1943)	72
4.11	Jaroslav Červený (1881-1952).....	73
5	Závěr.....	75

6	Résumé	78
7	Zdroje.....	80
7.1	Prameny	80
7.2	Literatura.....	80
7.3	Internetové zdroje	83
8	Přílohy.....	85
8.1	Písemná příloha.....	86
8.2	Obrazová příloha.....	94

Seznam tabulek

Tabulka 1: Hospodaření spolku v letech 1877–1901

Tabulka 2: Hospodaření spolku v letech 1901–1907

Tabulka 3: Spolková pokladna 1914–1918

Seznam zkratek

SOkA – Státní okresní archiv

c. k. – císařský a královský

1 Úvod

Bakalářská práce *Archeologický sbor Vocel v Kutné Hoře* se bude zabývat problematikou kutnohorského spolku, jeho vývojem, činností a předními osobnostmi od jeho založení v roce 1877 až do jeho zániku po druhé světové válce. Základním pramenem pro mou práci budou výroční spolkové zprávy, které zachycují důležité dění okolo Archeologického sboru Vocel. Tyto zprávy jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře.¹ Výroční zprávy poskytují pouze hrubý přehled o činnosti spolku, a proto pro získání uceleného pohledu na spolkovou činnost, bude použita také sekundární literatura. Dalším důležitým zdrojem informací pro mou bakalářskou práci budou protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva, účetní listiny, kupní smlouvy, korespondence a další spisový materiál uložený v kutnohorském archivu.²

Cílem této práce je poskytnout ucelený pohled na Archeologický sbor Vocel. Zdokumentovat vývoj spolku a okolnosti jeho založení. Podrobně popsat důležitost a přínosnost jeho muzejních a památkových aktivit v Kutné Hoře, postihnout vztahy s dalšími muzejními spolky a městskou samosprávou. Zaměřit se na hlavní osobnosti a nositele myšlenky památkové a muzejní činnosti. Zaznamenat ohlasy vzniku a činnosti spolku, zdokumentovat jeho členskou základnu a hospodářskou situaci.

Tématu Archeologického sboru Vocel se ve svých pracích věnovaly Bc. Šárka Kellerová a Alena Dušková, DiS. Šárka Kellerová shrnula vývoj spolku Vocel na několika stránkách a velmi stručně popsala důležité momenty jeho vývoje.³ Ve své práci se blíže nezabývala stanovami spolku, jeho hospodářskou situací ani jeho čelními představiteli. Alena Dušková pouze rozčlenila a popsala dobové klima a činnost spolku Vocel v letech 1877–1945. Detailně se však aktivitami spolku nezaobírala.⁴

Dosavadním bádáním o spolku Vocel se v několika stránkových přehledech zabývali zejména kutnohorští regionální historici, kteří zkoumali spolek Vocel z různých úhlů pohledu. Činností spolku, jeho vývoji a proměnám se věnovali: Helena Štroblová v článku *100 let od*

¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1877-1933

² SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál a SOkA Kutná Hora, fond MÚ Kutná Hora, protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1876-1880

³ KELLEROVÁ, Š. *Historie Českého muzea stříbra v Kutné Hoře*. Brno, 2009. Diplomová práce (Mgr.) Masarykova univerzita, Fakulta filozofická, Katedra historických věd.

⁴ DUŠKOVÁ, A. *Spolek Vocel v životě obyvatel Kutné Hory*. Praha, 2009. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta Humanitních studií.

vzniku *Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře*⁵, Jan Josef Řehák, který nám jakožto přímý účastník zanechal podrobnou zprávu o prvních letech činnosti spolku Vocel⁶ a Světlana Hrabánková s Josefem Kremlou, kteří sepsali studii *České muzeum stříbra*, ve které se zabývají vývojem kutnohorského muzea od jeho založení po rok 1955, kdy oficiálně přešlo pod správu Okresního národního výboru Kutná Hora.⁷ Josef Nuhlíček a Josef Kremla ve svých publikacích detailně popsali postupný rozvoj muzejních sbírek spolku Vocel od jeho počátků po současnost.⁸

Předložená práce bude rozdělena do tří hlavních částí. V první části práce zpracují přehled vývoje muzeí od jejich zárodků při sbírkotvorných snahách majetných aristokratů, přes období vzestupu patriotisticky zaměřených tzv. muzeí zemských, až po postupnou regionalizaci a vznik vlastivědných regionálních muzeí ve druhé polovině 19. století. K těmto muzeím se řadí i kutnohorský Archeologický sbor Vocel.

Druhá část práce krátce seznámí čtenáře s historií města Kutné Hory a podrobně se zaměří na všechny stránky života spolku Vocel v Kutné Hoře mezi lety 1877–1945. Bude pojednávat o jeho vzniku, rozmachu, hospodářské situaci a pokusí se detailně postihnout všechny aspekty jeho činnosti. Současně dá do kontextu jeho aktivit také přínos rozvoji českého muzejnictví na velkých zemských výstavách a muzeologických sjezdech konce 19. a počátku 20. století. Provedena bude rovněž komparace stanov Spolku Vocel se stanovami Včely Čáslavské a pardubického muzejního spolku.

V poslední části práce zpracují medailonky předních osobností spojených se spolkem Vocel. Zaměřím se na jejich činnost v Kutné Hoře a zejména pak přínos Archeologickému sboru Vocel.

⁵ ŠTROBLOVÁ, H. *100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře*. In *Muzejní a vlastivědná práce*. 1977, roč. 15, s. 31–38. ISSN 0027-5255.

⁶ ŘEHÁK, J. J. *První třilétí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí*. In *Památky archeologické a místopisné* 11. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1879. s. 371–375. ISSN 1801-5786.

⁷ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*. In *Středočeský sborník historický* 34. Praha: Státní oblastní archiv, 2008, s. 307–312. ISSN 0585-4172.

⁸ NUHLÍČEK, J. *Rozvoj muzejních sbírek archeologického sboru „Vocel“*. In *Krásné město* VI, 1947, č. 1, s. 3–4.

KREMLA, J. *Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky*. In NOVÁKOVÁ, D. (ed.) *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 27–41. ISBN 978-80-260-1404-1.

2 Počátky muzeí v českých zemích

Muzea, tak jak je známe my, jsou výsledkem dlouhodobého vývoje. Prvními sběratelskými činiteli byli jednotlivci, kteří na základě svých zálib, shromažďovali předměty různého druhu a hodnoty. Výsledkem jejich činnosti byla sbírka umělecké „všehochuti“, kterou se majitel prezentoval a pyšnil jako člověk znalý a zcestovalý, v případě náboženských předmětů zbožný, ale i bohatý a mocný. Sběratelství bylo výsadou leníků a příslušníků vládnoucí třídy. Ve středověku nepředstavovalo pouhé hromadění majetku, ale v očích veřejnosti kulturně dotvářelo osobnost majitele. Zvlášť velké oblibě a úctě se těšily předměty náboženské povahy, které představovaly symbol zbožnosti a často jim byly přisuzovány zázračné účinky. Obdivuhodné sbírky středověkých vladařů, například Karla IV., reprezentovaly nejen panovníkovo umělecké cítění, ale také jeho věhlas a náboženské založení. Předměty velké rituální hodnoty byly vystavovány u příležitosti církevních slavností nebo třeba královských korunovací. S nástupem renesance se utvořila nová společenská a ekonomicky soběstačná vrstva, měšťanstvo. Zámožní měšťané se prostřednictvím sběru uměleckých předmětů a vytvářením vlastních sbírek snažili dosáhnout kulturního a majetkového kapitálu aristokracie.⁹

Renesanční myšlení změnilo vnímání dosavadního sběratelství a sbírky se staly nutným doplňkem téměř každého panovníka. Na umělecké předměty se začalo pohlížet zejména z hlediska estetického, zatímco náboženské se pomalu vytratilo. Do českých zemí toto nové pojetí sběratelství přinesl v polovině 16. století syn Ferdinanda I. Habsburského a strýc Rudolfa II. Habsburského, Ferdinand Tyrolský, vyslaný do Prahy mezi lety 1547–1567, který jako místodržící Českého království si nechal v Praze vystavět rezidenci, okrasné zahrady a vytvořil návrh letohrádku Hvězda. Jeho pražský pobyt je spojován s rozmachem renesanční vzdělanosti a humanismu v zemích Koruny české. Všechny tyto sběratelské počiny pak vrcholí v období tzv. manýrismu za vlády Rudolfa II., který vytvořil nejrozsáhlejší soubor uměleckých sbírek v soudobé Evropě. Jeho velkolepá umělecká kolekce obsahovala mimo obrazů a plastik také drobnější předměty např. měřící a astronomické přístroje, zbraně, šperky, porcelánové nádoby, ale také věci cizokrajné a exotické. Rudolfínské sbírky byly za třicetileté války a švédského obléhání Prahy rozkradeny a rozesety po celé Evropě.¹⁰

V 18. století se s myšlenkami osvícenství a příchodem průmyslové revoluce dostaly do popředí zájmu přírodní vědy. Osvícenci viděli ve studiu přírodních věd klíč k poznání vývoje přírody a následnému pokroku. Po sekularizaci vědy začaly vznikat mineralogické, paleonto-

⁹ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945)*. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 10. ISBN:80-210-3206-5

¹⁰ Tamtéž, s. 10.

logické a botanické sbírky, které byly již systematicky tříděny a řazeny. Tyto promyšleně vytvořené soubory se později staly studijním a badatelským materiálem. Za zmínku stojí zejména mineralogická sbírka Ignáce Borna, jež byla jednou z největších v Čechách, a která se pro své systematické uspořádání stala modelovým příkladem pro další. Dalším průkopníkem myšlenky organizovaného sběratelství byl například hrabě František Josef Kinský, který se snažil centralizovat soustavně vytvořený komplex přírodnin do tzv. Českého muzea, jež by zprostředkovalo veřejnosti sbírky z jejich vlasti a nabádalo by k zájmu o jejich studium. Kinského několikaletá práce byla nakonec zpřístupněna v podobě kabinetu přírodnin na pražské univerzitě ve druhé polovině 18. století.¹¹

Sběru přírodnin se věnovala celá řada českých šlechticů například hrabě Kašpar Šternberk a hrabě František Hartig. Z nepriviligovaných vrstev pak stojí za zmínku bratři Mayerové a Presslové. Ačkoli bylo studium přírodnin na konci 18. století centrem zájmu, tak se nadále sbíraly i běžné předměty, jako byly mince, obrazy, plastiky nebo třeba písemnosti. Jejich sběrateli byli například hrabě František Antonín Kolovrat, Jan Zeberer a mnoho dalších. Na přelomu 18. a 19. století začínaly mít soubory sbírek napříč vědními obory podobu kompaktních celků, které byly neustále doplňovány o další přírůstky. Tímto sbírky nabývaly téměř, zdůrazněme téměř, muzejní povahy, neboť stále nebyl vyřešen jeden z nejdůležitějších bodů muzejnictví, a to jejich prezentace veřejnosti. Po zpřístupnění mají lidé možnost sbírky nejen obdivovat, ale také je studovat, čerpat z nich nové poznatky a utříbit si ty dosavadní přímým kontaktem se skutečnými lidskými a přírodními výtvoři. Ke skutečným muzejním sbírkám se tyto soubory připodobňují tehdy, když vedle pouhého systematického sbírání předmětů přidají stejnou vahou také zásady naučně-vzdělávací a pedagogicko-didaktické. Po propojení těchto bodů vznikají první zárodky muzeí.¹²

Spojením sbírek a naučně-vzdělávacího principu se začaly ve školách zakládat kabiny, které shromažďovaly předměty z běžného života, přírodniny a dobové předměty. Sbírký do nich byly vybírány na základě jejich vhodnosti a použitelnosti k výuce. Upozadil se jak

¹¹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 11.

Původní Kinského myšlenkou bylo zveřejnění sbírky jako součást vznikající „Soukromé společnosti“, k čemuž nakonec nedošlo.

¹² SKLENÁŘ, K. Význam „Včely Čáslavské“ v počátcích českého regionálního muzejnictví. In NOVÁKOVÁ, D., ed. *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. 1. vyd. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 9. ISBN 978-80-260-1404-1.

ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 12-13.

V roce 1722 tak vzniklo v Klementinu první matematické muzeum. Po jeho zrušení roku 1785 spadly některé sbírky pod správu Královské české akademie věd.

ŠÍMA, Z. *Astronomie a Klementinum*. Národní knihovna České republiky, *Z historie Matematického muzea*, Praha, 2001. [cit. 2017-12-6].

URL:<<http://text.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/z-historie-knihovny/mat-muzeum-hist/>>.

vliv osobních sympatií, tak i vědecká hodnota předmětů. První přírodovědný kabinet byl založený na pražské univerzitě roku 1775 pod záštitou profesora Jana Zauschnera. Tento kabinet, zpočátku určený pouze pro vysokoškolské studenty, byl později zpřístupněn i zájemcům z řad veřejnosti. Postupem času původně čistě edukativní pomůcky získaly na historické hodnotě a přispěly jako významné sbírky ke vzniku muzeí.¹³

Výše byly zmíněny dva základní faktory utváření muzejních institucí, sbírkotvorná činnost a naučně pedagogicko-didaktické využití sbírek. Třetím a neméně důležitým faktorem jsou výstavy. Jejich prvotiny nalezneme už na konci 18. století¹⁴, ale k jejich velkému rozmachu došlo až ve století 19. Cílem těchto výstav bylo seznámit veřejnost s pokrokem v oblasti zemědělské a průmyslové výroby. Výstavy zaměřené na umělecká díla se v našem prostředí objevují až ve třetí dekádě století 19. Historické exkurzy se na těchto výstavách začaly objevovat až později, většinou jen pro dokreslení tématu a dodání mu nějakého doplňujícího kontextu. Navzdory tomu napomohly k uchování vědomostí o užitečnosti těchto historických sbírek, jež se později staly základy technických muzeí.¹⁵ Všechny tři základní pilíře, tedy systematické a cílevědomé sběratelství, naučně pedagogicko-didaktický a vědecko-výzkumný směr a prezentace formou výstav a expozic, dají dohromady instituci muzea.¹⁶

Počátkem 19. století se z myšlenek romantismu rodí tzv. zemský patriotismus jako protipól centralizačním snahám mocnářů. Měšťanská společnost, již bohatství pramenilo zejména z obchodní činnosti, se zaměřila na oblast zisku, zatímco finančně zajištěná šlechta se snažila realizovat v kulturní sféře, která lépe odrážela jejich potřebu poukázat na svá starobylá práva. Aristokraté zaštiťovali nově vznikající sbírky a podporovali rozvoj vědy, stali se tak na přelomu 18. a 19. století hlavními mecenáši vědy a kultury.¹⁷ Jejich motivace nebyla vždy čistě dobročinná, ale důvodem bylo posílení jejich politické moci.

¹³ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 13.

¹⁴ Průmyslová výstava v Praze roku 1791 se konala u příležitosti korunovace Leopolda II. Císař se na výstavu přijel podívat se svou chotí 14. září t. r. Hlavním cílem výstavy bylo vyzdvihnout český průmysl a předvést, co mohou české manufaktury vyrobit. K vidění byly například výrobky z textilu, turnovské šperky, broušená skla, ukázkový mistrovských prací pražských zlatníků nebo věhlasné nakléřovské knoflíky a krajky.

MAŇÁKOVÁ, I. *Před 220 lety založila výstava v Klementinu světovou tradici pořádání průmyslových výstav*. Národní knihovna České republiky, 1. září 2011. [cit. 2017-12-6].

URL: <<http://text.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/klementinska-nej/vystava-klementinum1791/>>.

¹⁵ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 13.

Jedním z nich bylo například Technologické muzeum v Praze založené roku 1799 tiskařem a vydavatelem C. K. poštovských novin Janem Ferdinandem Schonfeldem. Do tohoto muzea se Schonfeldovi podařilo shromáždit hodnotné historické předměty, z nichž některé kousky patřily i k proslulým rudolfínským sbírkám.

¹⁶ Tamtéž, s. 13–14.

¹⁷ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 16.

Svědčí o tom i značná participace šlechticů na vzniku vědeckých společností. Feudálové byli spíše jejich patrony a sponzory než promotéry, do činnosti organizace téměř nezasahovali. Instituce řídila inteligence, která se těšila úctě, jíž ji šlechtici zahrnovali s pocitem, že tím konají bohubílou činnost v jejich vlastním zájmu.

Nově vznikající vědecké instituce se staly středisky vzdělanosti. Jejich snahou bylo vytvořit vědecké centrum, které bude shromažďovat a systematicky vytvářet sbírky různých vědních odvětví a postupem času k nim umožnit přístup veřejnosti. Počátkem 19. století byla nově vzniklá muzea založená jako zemská, aby demonstrovala svou patriotickou příslušnost k území. Muzeum ve Štýrsku, Čechách, na Moravě a ve Slezsku mělo každé své lokální politické a myšlenkové představy, pojila je však idea vzniku, idea zemského patriotismu.¹⁸

2.1 Národní a zemská muzea

Prvním záměrně muzejně orientovaným institutem bylo Štýrské národní muzeum, založené v roce 1811 jako Landesmuseum Joanneum. Progresivním atributem tohoto muzea byl posun od nahodilého k cílevědomému a systematickému sběru a proto se stalo ukázkovým příkladem při vzniku muzeí v zemích Koruny české, konkrétně muzeí v Opavě, Brně a Praze. Tato muzea vzniklá v první polovině 19. století, byla po vzoru štýrského plánována jako muzea zemská, čímž měla demonstrovat svůj místní patriotismus a vlastivědný ráz.¹⁹

Na rozdíl od štýrského nevzniklo nakonec muzeum v Opavě jako zemské, ale jako muzeum gymnaziální. Iniciátorem vzniku se stal profesor tamního gymnázia Faustin Ens.²⁰ Hlavním záměrem muzea bylo zprostředkovat žákům dostatek kvalitní literatury ke studiu, užitečné prameny k bádání a utříděné přírodniny k názornému studování. Sbírkou byly prezentovány v květnu 1814. Výstavu, která měla obrovský úspěch, si nenechal ujít ani císař František I., který se zde zastavil při své návštěvě Opavy. V roce 1818 byla instituce oficiálně uznána jako Opavské gymnaziální muzeum (Troppauer Gymnasial-Museum) a správa přešla od soukromých vlastníků do rukou opavského gymnázia a města Opavy.²¹

Moravské muzeum bylo založeno jako zemské na základě žádosti podané v roce 1816 Moravskou společností na podporu zemědělství, přírodovědy a vlastivědy. Tvůrcem muzejní struktury byl Josef Hormayer, jeden ze zakladatelů Joannea. Muzeum se soustředilo nejen na výzkum kulturně-historických předmětů a přírodnin, ale zabývalo se také fyzikou, chemií a dalšími obory²². Na rozdíl od opavského muzea, kde materiálně podporují muzeum

¹⁸ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 16.

¹⁹ Tamtéž, s. 16–17.

²⁰ Tamtéž, s. 17.

Profesoru Ensovi se podařilo získat na svou stranu bývalého hejtmana Františka Mukusche z Buchbergu, shodou okolností vášnivého botanika, a opavského starostu Jana Josefa Schoslera.

²¹ Tamtéž, s. 17.

²² Tamtéž, s. 17–18.

Mezi tyto obory patřila například statistika, která tvořila specifickou skupinu, do této kategorie byly rovněž zahrnuty památky, budovy, kartografie, nebo například lidové tradice.

zejména měšťané, v moravském byla hlavním donátorem šlechta, z nich jmenujme například hrabata Josefa Auersperga a Antonína Bedřicha Mitrovského.²³

Některé znaky, jako například účast aristokracie při založení, zemskou příslušnost, či vzor ve štýrském Joanneu mají jak moravské muzeum, tak pražské společné. Národní muzeum však zaujímá zvláštní postavení, neboť se vydalo cestou národního sebeuvědomění a rozvoje české kultury. Oproti tomu moravské a slezské muzeum zůstaly, v očích vlastenců, jako instituce spojené s německým vlivem. V počátcích muzea byl důležitou postavou Kašpar Šternberk²⁴, jenž stál v čele skupinky vlastenců, která dle štýrského vzoru vytvořila koncepci pražského muzea. Jeho koncepce vycházející ze štýrského vzoru zastávala pojetí zemského patriotismu. Mluvčím výzvy ke zřízení muzea se v roce 1817 stává, tehdejší Nejvyšší purkrabí Českého království, František Antonín Kolovrat.²⁵

Dne 15. dubna 1818 vyšlo „Provolání k vlasteneckým přátelům věd“, které vyhlásilo založení Vlasteneckého muzea²⁶. Prvním prezidentem byl zvolen hrabě Kašpar Šternberk a

²³ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 17–18.

²⁴ Kašpar Šternberk (1767–1838) přírodovědec a sběratel botanických a paleontologických předmětů. Shromáždil paleontologické sbírky, k jejichž získání podnikal nejen cesty za hranice, ale i po tuzemsku. Věnoval se také publikační činnosti a vydal spoustu přírodovědeckých příspěvků. V roce 1818 stál v čele šlechtických vlastenců, kteří „pojali krásnou myšlenku založení národního muzea českého,“ jež byla roku 1822 nejvyšším purkrabím Františkem Antonínem z Kolovrat uskutečněna. Muzeu přispěl svými rozsáhlými, zejména přírodovědnými, sbírkami.

BAYER, E. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 24. díl. Staroženská-Šyl.* Praha: J. Otto, 1906, s. 786-787. Biografii Kašpara Šternberka napsal Jiří Majer v roce 1997.

²⁵ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 18–20.

V Ottově slovníku naučném je František Antonín z Kolovrat (1778–1861) popisován jako člověk ušlechtilý a smířlivý povahy s velmi dobrým vzděláním. Byl pražským hejtmanem a policejním ředitelem, v roce 1811 získal post purkrabího a předsedy zemské vlády. Z této pozice pak působil na duševní a hmotné povznesení českého národa. Odraz jeho vlastenecké činnosti můžeme spatřovat i v participaci na vzniku pražského muzea. Roku 1826 odjel do Vídně, kde se ujal zřizování ministerstva vnitřních záležitostí. Stal se jakousi protiváhou metternichovského systému a usiloval o vzájemně si rovné postavení mezi státy uvnitř monarchie. Po revolučních událostech v roce 1848 odešel z politické scény a uchýlil se na své panství. Zemřel 3. dubna 1861.

SEDLÁČEK, A. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 14. díl. Kartel-Kraj.* Praha: J. Otto, 1899, s. 601. Biografii o Kolovratech vydal Pavel Juřík v roce 2016.

²⁶ V průběhu let, ať už z politických nebo národnostních zájmů, změnila několikrát instituce Národního muzea své jméno. Od jejího založení v roce 1818, bylo užíváno označení Vlastenecké muzeum v Čechách. Je třeba však připomenout, že s názvem „Národní muzeum“ pracovali a používali ho předními osobnosti muzea jako byl například Václav Hanka, který připravoval vydávání časopisu *Letopisové Českého Národního Muzea*, Josef Dobrovský použil v roce 1823 název Národní Muzeum v Čechách, nebo například hrabě Kašpar Šternberk hovořil o muzeu „eigenthumlich national“ („skutečně české“). Kolem roku 1830 se začíná prosazovat označení České muzeum, ne náhodou kvůli silícím národnostním tendencím, oficiálním názvem ale stále zůstávalo Vlastenecké muzeum v Čechách. Po revoluci 1848 a snaze Vídně národnostním snahám učinit přítrž, se dle nových stanov, jež musely být na základě císařského nařízení vypracovány, změnil název muzea na méně nacionální a více teritoriální Museum Království českého. Namísto „český“ muselo být ve stanovách uváděno „vlastenecký“ (tj. věrný vlasti jako součásti Habsburské monarchie). Tuto situaci změnila až Velká válka, která rozdmýchala nadšení za svobodný stát. Rok po vyhlášení Československa se muzeum přejmenovalo na Národní muzeum. Tento stav vydržel až do nacistické okupace v březnu 1939, kdy bylo muzeum okamžitě přejmenováno na Landesmuseum (Zemské muzeum). Po osvobození se vrátil název Národní muzeum v Praze, neboť na Slovensku vzniklo další národní muzeum v Martině. V roce 1968 získalo muzeum jako poctu k 150. výročí Řád republiky, který byl včleněn do názvu instituce (Národní muzeum v Praze, nositel Řádu republiky). Nakonec po roce 1990 kdy se oba přídomky užívat přestaly, začal opět platit název Národní muzeum, jenž je platný dodnes.

sídlem nově vzniklého muzea se stal Šternberkův palác na Hradčanech. V Provolání stálo, že muzeum bude shromažďovat vše co se ve vlasti publikuje a vyrobí. Nemělo ale zároveň předměty pouze sbírat, nýbrž o ně i pečovat a v neposlední řadě je také vystavovat.²⁷

Roku 1822 vznikla Společnost Vlasteneckého muzea v Čechách, která spravovala finance muzea. Od ostatních zemských muzeí se pražské odlišilo prohlášením sbírek za nedělitelné, nezczitelné a ustanovilo je majetkem Českého království. Přestože bylo muzeum založeno jako zemsky-stavovské a mělo podporovat politické zájmy šlechtických pánů, tak s příchodem národně smýšlejících vlastenců do muzea se jeho orientace pozvolna měnila. Národní tendence se projeví založením Časopisu vlasteneckého muzea roku 1827, nejstaršího a dodnes vycházejícího periodika. Návštěvnost muzejních sbírek, které byly vystaveny již od roku 1824, byla pouze sporadická, skutečnou tvář muzea byla Matice česká (1831), která lidem zprostředkovávala literaturu a stala se hlavním nakladatelstvím předbřeznové doby.²⁸ Symbolickým završením procesu počestování Národního muzea bylo zvolení Františka Palackého do pozice jednatele Společnosti.²⁹

Palacký ještě tentýž rok formuloval svůj podrobný program reorganizace muzea. Muzeum má být „vědeckým obrazem vlasti“, má vytvářet sbírky, jež jsou základem vědecké práce a bezprostředně nám zprostředkovávat doklady o minulosti.³⁰ Palackého program a vize se staly výchozím bodem při vzniku regionálního muzejnictví.³¹

V 60. letech 19. století začalo Národní muzeum ztrácet své výlučné postavení zejména v důsledku změn vlasteneckého směřování. Jedním z faktorů byl zájem o studium a výzkum lidové kultury v jednotlivých regionech, který se začal koncentrovat v regionálních muzeích, dalším byla například stavba Národního divadla. Všechny tyto vlivy odvracely pozornost od Národního muzea k novým centrům vlasteneckého dění.³²

SKLENÁŘ, K. Od Vlasteneckého k Národnímu: odraz dějin v názvu našeho největšího muzea. In *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce*. Praha: Národní muzeum 1, 2014, s. 36–41. ISSN 1803-0386.

²⁷ Tamtéž, s. 68–70.

²⁸ Předbřeznová doba je označení pro období od Francouzské revoluce a Vídeňského kongresu až do března roku 1848, kdy vypuká revoluce. V mezidobí těchto událostí prošla Evropa i země Koruny české řadou změn. Klasické feudální rozdělení společnosti přestalo být pro neprivilegované vrstvy přijatelným a lidé se dožadovali se svých občanských práv. Tovární průmysl postupně začínal dominovat a z původní kusé ruční výroby se přešlo k průmyslové produkci. Venkované se vymanili z poddanských povinností a začali odcházet za prací do rozvíjejících se měst. S tím souvisí i masová vlna urbanizace, jež se v 1. polovině 19. století objevuje. Všechny tyto znaky vedly k vytvoření moderní občanské a průmyslové společnosti.

LNĚNÍČKOVÁ, J. *České země v době předbřeznové 1792-1848*. Praha: Libri, 1998, s. 7.

²⁹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 20–22.

³⁰ Tamtéž, s. 22–25.

³¹ ŠEBEK, F. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí. In ŠEBEK, František a kol. *Regionální muzea v době reformy veřejné správy v ČR*. Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000, s. 7. ISBN 80-238-6630-3.

³² ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 29–32.

Národní vlastenecké dění se začíná výrazně diferencovat a od 60. let vznikají regionální muzea.

2.2 Vznik regionálních muzeí

První myšlenky na vznik regionálních muzeí³³, která by se zaměřila na menší oblastní celky než muzea zemská, se objevily počátkem 19. století. Tehdy se zrodila myšlenka na vybudování krajských muzeí, jež by se podrobněji zaměřila na sběr předmětů v jejich okolí. Rané snahy o užší regionalizaci muzejnictví ve 30. letech zatím selhaly. V zemi se projevil sílící národnostní tendence a snahy o jistou míru autonomie, jež vyvrcholily revolučními událostmi let 1848–1849.³⁴ Po těchto nepokojných letech zavládl v českých zemích Bachův absolutismus, který zakročil proti myšlenkám na větší míru samosprávy, snahám o rovnost mezi českými zeměmi a dalšími státy habsburské monarchie a téměř vyloučil jakoukoliv spolkovou činnost.³⁵ Konec Bachova absolutismu byl stvrzen až v říjnu roku 1860, když císař František Josef I. vydal tzv. Říjnový diplom. Záhy poté, co vešel v platnost, začaly hojně vznikat spolky a sbory, jež se zasloužily o rozvoj vzdělanosti, průmyslu, kultury a dalších odvětví. Prosazení myšlenky regionálních muzeí proto spadá až do druhé poloviny 19. století. Důležitými okolnostmi: uvolněnou politickou situací, vydáním společného zákona³⁶ a hospodářským a kulturním rozvojem celého mocnářství, došlo ke vzniku spolků, které se zaměřily na zdokumentování svých regionů.³⁷ Značnou měrou přispěl také již zmiňovaný hospodářský rozvoj země, když při výstavbě nových železničních a silničních tras docházelo k odkrytím svrchní vrstvy půdy a objevování archeologických předmětů. Není náhodou, že s první vlnou zakládání regionálních muzeí v 60. až 70. letech 19. století se rozvíjí také vědní disciplíny jako archeologie, numismatika a etnografie.³⁸ Nalézáním těchto předmětů se v lidech probouzely silné impulzy

³³ ŠEBEK, F. Regionální muzea, tradice a perspektivy? In MELZER, Miloš, ed. *Regionální muzea-historie a perspektivy: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 30.-31. října 1996 při příležitosti 100. výročí založení muzea v Šumperku*. Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum, 1996, s. 9. ISBN 80-85083-16-7.

V České republice tvoří regionální muzea nejpočetnější skupinu a často bývají označovány tradičně jako muzea „vlastivědná“. V současné době je toto pojmenování upozaďováno, neboť není výstižné a často bývá také zavádějící.

³⁴ LENDEROVÁ, M. – JIRÁNEK, T. a DOUŠOVÁ, H. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století*. 1. díl, Dějiny hmotné kultury. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001, s. 27.

³⁵ SKLENÁŘ, K. Význam „Včely Čáslavské“ v počátcích českého regionálního muzejnictví. In NOVÁKOVÁ, Drahomíra, ed. *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 10. ISBN 978-80-260-1404-1.

³⁶ §. 1 – „Dovoleno jest, zřizovat spolky dle toho, co v tomto zákoně vyměřeno.“ Oficiální znění zákona o spolcích z 15. listopadu 1867. Celá podoba zákona viz odkaz.

URL: <<http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>>.

³⁷ ŠEBEK, F. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí, s. 7.

³⁸ ŠEBEK, F. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí, s. 7.

národní emancipace a snahy objevené předměty studovat a následně uchovat jako doklady o předcích a starobylosti národa.³⁹ Tyto důvody můžeme uvést jako jedny z příčin vzniku místně zaměřených muzeí a muzejních spolků. V neposlední řadě nesmíme opomenout sílu stále rostoucích nacionálních tendencí doprovázených tzv. lokálním patriotismem, jenž byl zaměřen na sběr místních dokladů o minulosti a jejich využití při vzdělávání.⁴⁰ Tyto okolnosti vedly ke zformování vlastivědných muzeí, z nichž každé se zaměřilo na konkrétní oblast a vytvořilo si svůj vlastní sbírkotvorný program.⁴¹

Ve výše zmíněné první vlně zakládání vlastivědných (regionálních) muzeí vzniklo na třicet muzeí.⁴² Do roku 1890 přibylo dalších dvacet na celkový počet kolem padesáti regionálně zaměřených muzeí a muzejních spolků. Z první vlny jmenujme v časové posloupnosti tři nejstarší: 1864 Archeologický spolek pro památky a starožitnosti „Včela Čáslavská“, 1865 Muzejní společnost Chrudim a jako třetí 1871 Městské muzeum Vysoké Mýto. Z mladších pak například Muzejní spolek „Palacký“ v Poličce roku 1881 nebo Městské muzeum v Turnově roku 1886.⁴³

V první vývojové fázi regionálního muzejnictví, tedy v 60. a 70. letech 19. století rozlišujeme dva typy muzeí:

- muzea zakládána jako střediska výzkumu a ochranné práce a
- muzea zakládána jako instituce osvětové, spolupracující se školami na cílech výchovných a vzdělávacích.

Představitelem prvního typu byla „Včela Čáslavská“, přímo navazující na Archeologický sbor Národního muzea. Jejím cílem byl výzkum, ochrana a vytváření nových regionálně zaměřených sbírek. Druhý typ muzeí představovala například Muzejní společnost v Chrudimi, jež měla při chrudimských školách zřídit muzeum, které by napomáhalo se vzděláváním.⁴⁴

Po vzniku těchto muzejních institucí dochází k jisté odmlce a další muzea a muzejní spolky jsou zakládány až v letech 70. a zejména pak 80. Její příčinou bylo rostoucí politické napětí zejména vlivem prusko-rakouské války, rakousko-uherského vyrovnání a hospodářské krize, která zasáhla habsburskou monarchii počátkem 70. let. Po odeznění těchto komplikací přicházejí léta příznačná svým rostoucím nacionalismem a novou vlnou zakládání muzeí. Tato muzea v sobě snoubí výzkumnou a ochrannou činnost se vzdělávací. Jmenujme Muzeum okresu Hlineckého, založené v Hlinsku roku 1875 jakožto vzorové muzeum, jež se stará o

³⁹ Tamtéž, s. 7.

⁴⁰ ŠEBEK, F. Regionální muzea, tradice a perspektivy, s. 9–10.

⁴¹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 32–34.

⁴² ŠEBEK, F. Regionální muzea, tradice a perspektivy, s. 9.

⁴³ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 34.

⁴⁴ Tamtéž, s. 38.

potřeby žáků, zprostředkovává materiál ke vzdělávání a zároveň koná výzkumnou činnost tím, že se snaží obecně zdokumentovat okres a ochránit historické a kulturní památky v něm. Dalším příkladem může být právě Archeologický sbor Vocel, který zahájil svou činnost počátkem roku 1877 jako sedmé nejstarší regionální muzeum v českých zemích po Archeologickém a muzejním spolku „Včele Čáslavské“ (1864), 1865 Muzejní společnosti Chrudim, 1871 Městském muzeu Vysoké Mýto, 1872 Besedním muzeu v Třebenici, 1874 Muzejní společnosti královského města Německého Brodu a Muzeu okresu hlineckého založeném v roce 1875.⁴⁵

⁴⁵ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 34–39.

3 Kutná Hora a vznik muzea

Vznik Kutné Hory, rozkvět a její sláva jsou neodmyslitelně spjaty s těžbou stříbra. Počátky těžby sahají až do 10. století, kdy se na nedalekém slavníkovském hradišti v Malíně razily stříbrné denáry. Díky povrchovým nalezištím stříbra zde vyrostly první osady tzv. „Mons“ (Hora), které se koncem 13. století spojily v jednu osadu nazývanou „Mons Cuthna“ (Hora Kutná). Po objevení dalších rudních žil začala stříbrná horečka a tzv. sběh ke kutně, kdy do města přicházeli lidé nejen z tuzemska, ale i Německa a Itálie. Do historie Kutné Hory významně zasáhl český král Václav II., který roku 1300 vydáním horního zákoníku *Ius Regale Montanorum* převzal práva nad těžbou stříbra a následnou ražbou mincí, soustředil všechny mincovny v království do Vlašského dvora a začal razit jednotné mince pražské groše, které se staly univerzálním platidlem v celé střední Evropě. Postupem času nabývalo město řady privilegií a vydobylo si výsadní postavení druhého nejvýznamnějšího města království.⁴⁶

S rozvojem těžby a bohatnutím města jde ruku v ruce také jeho rozkvět zejména ve stavební činnosti. Rostoucí význam Kutné Hory zabrzdily až husitské války, kdy bylo město několikrát vypáleno, ať už katolíky, nebo husity, mincovna ve Vlašském dvoře uzavřena a některé důlní štolky zavaleny. Důsledkem těchto nešťastných událostí bylo zastavení těžby, která byla obnovena až koncem 60. a počátkem 70. let 15. století. Za vlády Jagellonců a prvních Habsburků se těžba znovu povznesla, město se opět stalo ekonomickým a politickým centrem, nicméně významu doby předhusitské již nedosáhlo.⁴⁷

V první polovině 17. století, kdy se svrchní rudné žíly vytěžily a na těžby ve větších hloubkách nebyly technické prostředky, byla důlní činnost ukončena. Středověký a raně novověký význam Kutné Hory jako politického a hospodářského centra se pomalu vytratil a město se stalo provinčním. Ústup ze své dřívější slávy zpečetilo zrušení mincovny po 425 letech jejího trvání v roce 1727.⁴⁸ Tečkou za celým tímto vývojem byl ničivý požár, kvůli kterému lehlo popelem centrum města.⁴⁹

Počátkem 19. století zbývala po slávě města jen vzpomínka a pohled na chátrající památky, jež zůstaly pouhým symbolem tehdejší moci a bohatství Kutné Hory. Po přijetí společnického zákona v roce 1867 se proměnil i kutnohorský kulturní život. Obyvatelé města se stejnými zájmy se scházeli nejčastěji v hostincích a krčmách v tzv. stolních společnostech, ze

⁴⁶ ŠTROBLOVÁ, H., ed. a ALTOVÁ, B., ed. *Kutná Hora*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 37–57 ISBN 80-7106-186-7.

⁴⁷ Tamtéž, s. 58–142.

⁴⁸ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory*. 2017, č. 3. Kutná Hora, 2017, s. 3.

⁴⁹ Tamtéž, s. 3.

kterých se posléze vyvinuly první spolky. Spolkový život byl v Kutné Hoře bohatý a rozmanitý. Do vzniku Archeologického sboru Vocel v roce 1877 již v Kutné Hoře existovalo na sedmnáct různých spolků a sdružení. Byly jimi v chronologickém pořadí od nejstaršího: Měšťanská beseda 1849, spolek Bratrstvo srdce pána Ježíše 1852, spolek Dobročinných paní Kutnohorských při klášteře řádu sv. Voršily 1857, Spolek pro okrášení města a okolí 1860, který byl první v českých zemích, Hospodářský spolek 1862, Sokol 1862, Občanská beseda 1862, Zpěvácký spolek Tyl 1866, Sbor dobrovolných hasičů 1866, Řemeslnická beseda 1869, Spolek vzájemně se podporujících dělníků krejčovských 1869, Učitelská jednota Budeč 1871, Řemeslnický kruh 1871, Dámský zpěvácký spolek 1874, Spolek vojenských vysloužilců 1876 a Spolek pro podporování chudých studujících c. k. vyšší reálné školy a ústavu učitelů 1876. Spolek Vocel tak byl, mimo snahy okrašlovacího spolku o zkulturnování budov a sázení stromů, svým ryze historicko-ochranářským zaměřením prvním svého druhu v Kutné Hoře.⁵⁰ Ve většině případů byli iniciátory zakládání muzeí vzdělání a bohatí měšťané, profesori a další členové inteligence.⁵¹ U spolku Vocel tomu nebylo jinak, při jeho založení stály přední osobnosti Kutné Hory, právníci, lékaři, profesori, kněží, soudci, lékárníci a další. Tato inteligence by se v Kutné Hoře nenacházela bez přítomnosti příslušných institucí například vyšší reálné školy, jež byla na konci padesátých let 19. století umístěna do nově vystavěné budovy na Komenského náměstí, veřejné nemocnice na Pirknerově náměstí a krajského soudu. Svou vizí a činností spolek ovlivnil další zájemce o historii a podněcoval k ochraně starožitností a památek.⁵²

Myšlenka založení archeologického spolku v Kutné Hoře se zrodila během roku 1876. Prvního ledna 1877 byly z popudu profesora kutnohorské vyšší reálné školy Františka Augusta Slavíka rozeslány pozvánky s provoláním „Vaše Blahorodí“, které zvaly k účasti na první zřizovací schůzi konané v soboru 6. ledna t. r. od deseti hodin dopoledne v ředitelně vyšší reálné školy v Kutné Hoře.⁵³ Jednat se mělo o založení archeologického spolku, jeho stanovách a zvolen měl být také prozatímní výbor. V pozvánce je mimo jména iniciátora Františka Augusta Slavíka uvedeno také dalších devatenáct jmen budoucích představitelů sboru. Jmenujme například prezidenta krajského soudu Václava Otokara Předáka, kaplana Karla Vorlíčka a profesory na místní vyšší reálné škole: prof. Emanuela Lemingera, prof. Jana Josefa Ře-

⁵⁰ SOKA Kutná Hora, fond MÚ Kutná Hora, registr spolků 1849–1948

⁵¹ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 35.

⁵² KREMLA, J. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky. In NOVÁKOVÁ, D., ed. *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. 1. vyd. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 27.

⁵³ Fotografie pozvánky k ustavující schůzi spolku se signaturami všech přítomných, viz přílohu č. 1.

háka a prof. Gustava Erharta.⁵⁴ Na ustavující schůzi byli do prozatímního výboru zvoleni pánové: Václav Otakar Předák⁵⁵, Jan Josef Řehák a ředitel místní vyšší reálné školy prof. Jiří Zach. Bezprostředně po skončení schůze začali vedoucí představitelé sboru vypracovávat stanovy, za pomoci dárců shromažďovat první sbírkové předměty a sestavovat literární přehled o kutnohorských památkách.⁵⁶

Archeologický sbor Vocel v Kutné Hoře vznikl: „...aby písemní a umělecké památky ve zdejší krajině byly sbírány, před zkázou chráněny a známost o nich a tím i větší šetrnost a láska k nim v lidu se budila, šířila a udržovala.“⁵⁷ Slova stojící u zrodu kutnohorského archeologického spolku se stala rovněž jeho vizí a cílem. Výborem vytvořené stanovy byly odeslány pražskému místodržitelství, kde byly následně 1. února 1877 oficiálně schváleny.⁵⁸ Na památku nedávno zemřelého průkopníka české archeologie a významného kutnohorského rodáka Jana Erazima Vocela se vedoucí představitelé nově vzniklého spolku rozhodli pro pojmenování „Vocel“.⁵⁹

3.1 Archeologický sbor zvolil název „Vocel“

Pojmenování spolku po Janu Erazimu Vocelovi přispěl také fakt, že jeden z předních vlastenců v Kutné Hoře a budoucí člen výboru spolku Vocel MUDr. Josef Jaromír Štietka (Štětka) s ním byl osobně spřízněn. Roku 1842 se Vocel na plese v Kutné Hoře seznámil s jeho sestrou, kterou si o rok později 12. listopadu 1843 vzal za manželku.⁶⁰ MUDr. Štietka jakožto švagr J. E. Vocela mohl dát na ustavující schůzi podnět k pojmenování spolku právě „Vocel“. Dalším důvodem mohly být přátelské vztahy, které J. E. Vocel v průběhu svých častých návštěv Kutné Hory navázal. Představitelé spolku tímto způsobem chtěli vzdát poctu nedávno zemřelému (1802–1871) významnému kutnohorskému rodákovi, příteli a zakladateli moderní archeologie.

Kutnohorský rodák Jan Erazim Vocel se narodil 23. srpna 1802, je považován za zakladatele české archeologie a patří mezi nejvýznamnější osobnosti Kutné Hory. V Praze absolvoval piaristické gymnázium a začal navštěvovat přednášky na pražské univerzitě. Na filo-

⁵⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-pozvánka k ustavující schůzi

⁵⁵ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 3.

⁵⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 3.

⁵⁷ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický*. 34. Vyd. 1. Praha: Státní oblastní archiv, 2008, s. 307.

⁵⁸ Tamtéž, s. 307.

⁵⁹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí. In *Památky archeologické a místopisné* 11, 1879, s. 372.

⁶⁰ SKLENÁŘ, K. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie*. Praha: Melantrich, 1981, viz rodokmen v obrazové příloze.

zofické fakultě se věnoval poezii, zdokonaloval v českém jazyce a poznával vlastenecké cítění. V roce 1824 však přerušil svá studia a vydal se do Vídně, kde získal místo vychovatele v rodině Černínů z Chudenic.⁶¹ Za téměř dvacet let své vychovatelské praxe vystřídal J. E. Vocel několik šlechtických rodin, kromě výše zmiňovaných Černínů z Chudenic také Pallaviciny či Šternberky. Posledním šlechticem, u kterého J. E. Vocel sloužil byl hrabě Harrach.⁶²

Rostoucí vlastenecké cítění spolu se zájmem o archeologii se prolínaly do jeho literárních děl. Do povědomí veřejnosti se dostal zejména díky publikacím *Přemyslovci* z roku 1838 a *Meč a kalich* (1843).⁶³ Pronikl mezi přední osobnosti Národního obrození a stýkal se s Jungmannem, Palackým či Tomkem. Ve známém sporu o pravost Rukopisů zelenohorského a královedvorského zastával názor, že se nejedná o falza.⁶⁴

J. E. Vocel měl sehrát důležitou roli v chystaném Archeologickém sboru, jenž měl vzniknout při Národním muzeu. Ačkoli toho o starožitnostech moc nevěděl, tak se svým nadšením a přístupem stal po necelém roce hlavou české archeologie. Vocelovy dobré vztahy s Palackým pramenily z jejich vzájemné podobnosti. Oba udržovali užitečné společenské styky s aristokracií, byli spisovatelé se značným rozhledem a vlastenci s láskou k historii. Proto také, když Palacký hledal nástupce Šafaříka na místo redaktora muzejního časopisu, zvolil Jana Erazima Vocela, který se 1. ledna 1843 stává redaktorem Časopisu českého muzea.⁶⁵

J. E. Vocel věděl, že nelze založit Archeologický sbor, aniž by byl definovaný obor či věda, na kterém by stál. Proto studoval zahraniční práce a sepsal program sboru, jenž vydal v článku *O zachování starožitností českoslovanských*. V tomto článku definuje archeologii jako vědu, která zahrnuje archeologii pravěkou a historickou, dějiny umění a další obory. Sám Archeologický sbor byl založen 6. dubna 1843 a Vocel, Palacký, Hellich a rytíř Neuberk se stali jeho prvními členy. Koncem roku 1843 byl Vocel potvrzen ve funkci jednatele. Roku 1844 Vocel společně s Hellichem upravili archeologickou expozici, ve které poprvé oddělili předměty doby pohanské a křesťanské. Sbor roku 1845 vydal svou první příručku české archeologie s názvem *O starožitnostech českých a o potřebě chrániti je před zkázou*.⁶⁶

V roce 1846 vydal J. E. Vocel dílo s názvem *Labyrint slávy*, ve kterém rozebírá teorie o původu Slovanů v souvislosti s archeologickými nálezy. Důležitým krokem k prezentaci

⁶¹ SKLENÁŘ, K. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*. Praha: Paseka, 2001, s. 52–53.

⁶² Tamtéž, s. 80.

⁶³ VÉLOVÁ, L. *Jan Erazim Vocel (1802–1871)*. Archeologie na dosah. Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví, Praha, 2012. [cit. 2018-3-18].

URL:< <http://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/dejiny-oboru/osobnosti-ceske-archeologie/jan-erazim-vocel-1802-1871>>

⁶⁴ SKLENÁŘ, K. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, s. 140 a 147.

⁶⁵ Tamtéž, s. 165–166.

⁶⁶ Tamtéž, s. 166–169.

sboru veřejnosti byla snaha o vydávání vlastního časopisu, která se potýkala s nedostatkem finančních prostředků. Když v únoru 1848 vše nasvědčovalo tomu, že by čtvrtletník *Archeologické listy* mohl začít vycházet, budoucí události tyto naděje pohřbily. První číslo prvního rýze archeologického časopisu vyšlo až v roce 1852. Zároveň to však bylo také číslo poslední, neboť velice specializovaný a odborný časopis nenašel dostatečný počet odběratelů.⁶⁷

Do revolučních událostí se J. E. Vocel aktivně zapojil. Nejprve jako člen guberniální komise a poté na sjezdu 2. června v Žofíně byl dokonce zvolen jednatelem diplomatického výboru. Měsíc po revolučních bouřích odjel společně s Františkem Palackým do Vídně na pořádaný říšský sněm. Se sněmem odcestoval do Kroměříže a po jeho rozehnutí se vrátil do Prahy.⁶⁸

V roce 1850 byl císařem Františkem Josefem I. jmenován profesorem české archeologie a dějin umění na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Činnost Archeologického sboru byla revolučními událostmi pozastavena a opět se rozběhla až v březnu 1851. Roku 1854 byl Vocel jmenován předsedou sboru a zůstal jím až do své smrti v roce 1871.⁶⁹ S Vocelovou činností ve sboru je spojována jedna z jeho největších zásluh, a to založení archeologického časopisu *Památky archeologické a místopisné*. Periodikum bylo poprvé oznámeno v *Časopise Muzea království českého* v roce 1853 a krátce nato získalo příslib finanční podpory od Matice české. Časopis dodnes vychází v podobě sborníku.⁷⁰

Hlavních úspěchů dosáhl především užitím chemické analýzy k určení stáří pravěkých bronzových předmětů. Sepsal rovněž první českou dvousvazkovou syntézu pravěkých dějin, *Pravěk země české*, vydanou v letech 1866 a 1868. V prvním svazku popisuje nejstarší před-slovanské dějiny a ve druhé se již věnuje slovanské historii. Naneštěstí založil Vocel stejně jako mnozí další vlastenci svůj obraz staročeské pohanské doby na základě Rukopisů královédvorského a zelenohorského.⁷¹ Němci jsou tak vykreslováni jako národ bojovný, žijící ve stlučených stanech, živící se lovem a válkou. Oproti tomu Slované jsou popisováni jako mírumilovný a kulturní národ.⁷²

⁶⁷ SKLENÁŘ, K. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, s. 169 a 234.

Své prvenství prvního archeologického časopisu nedržely *Archeologické listy* jen v českých zemích. Dokonce o rok předstihly první vydání vídeňských *Zpráv c. k. Ústřední komise...* a staly se tak prvním archeologicko-památkářským periodikem v celé habsburské monarchii.

⁶⁸ Tamtéž, s. 184.

⁶⁹ Tamtéž, s. 227.

⁷⁰ Tamtéž, s. 235–236.

⁷¹ SKLENÁŘ, K. *Učenci a pohané. Pětadvacet příběhů z dějin české archeologie*. Praha: Mladá fronta, 1974, s. 329.

⁷² SKLENÁŘ, K. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, s. 230.

Za svou práci sklídl Jan Erazim Vocel obdiv nejen v tuzemsku ale i v zahraničí. Poctu mu složil například dánský král, který mu udělil řád „Dannebrog“ či Carská petrohradská univerzita, jež mu roku 1869 udělila doktorát slovanské filologie, který se stal Vocelovým jediným univerzitním titulem.⁷³

Vocel byl mimo svou činnost v Archeologickém sboru, Matici, na univerzitě a muzeu také zakladatelem oboru dějin umění a jedním z prvních konzervátorů památkové péče. Byl také váženým členem Královské české společnosti nauk a těžko bychom hledali personu, která by ho dokázala v jeho činnosti snadno nahradit. Z toho důvodu byl jeho skon 17. září 1871 pro sbor téměř katastrofou. Josef Emler považoval jeho odchod za „smrtelnou ztrátu“.⁷⁴

3.2 Stanovy

3.2.1 Stanovy spolu Vocel

Spolkové stanovy byly rozděleny do šesti hlavních oddílů. V prvním bodě stanov nazvaném „Účel“ je popisována důvod vzniku sboru a jeho hlavní myšlenky a cíle. Vizí spolku byla zejména péče o historické písemnosti a památky v Kutné Hoře a jejím okolí. Spolek neměl za cíl pouze hromadit starožitnosti, ale starat se i o historické nemovitosti rozesté po celém regionu. Svých cílů chtěl dosáhnout prostřednictvím:

- vyhledávání a zaznamenávání písemných a uměleckých památek v Kutné Hoře a okolí,
- systematického shromažďování a uchovávání sbírek,
- zájmu a přispívání k udržování nemovitých památek (tento bod byl ve stanovách uveden proto, aby v případě hrozícího zničení nemovité památky byl spolek veřejností včas informován a mohl tak podniknout nezbytné kroky k její záchraně),
- snahy získat pro Kutnou Horu i památky z jiných regionů, nebo je alespoň popsat a obkreslit,
- spolupráce s okolními obcemi (například, aby na významných místech historických událostí byly postaveny pomníky),
- pořádání archeologicko-historických výstav,
- organizování volně přístupných přednášek pro veřejnost,
- vydávání výročních zpráv a

⁷³ KREMLA, J. Spolkový život a osobnosti Kutné Hory 19. století archeologický sbor Vocel – Jan Erazim Vocel. In *Obzory Kutnohorska*, 24, 2013, č. 24, s. 7.

⁷⁴ SKLENÁŘ, K. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea*, s. 230.

- občasného sepsání větší monografie na témata z historie města, některé z památek nebo okolí.

Zároveň je v prvním bodě také uvedeno jako jediné sídelní místo Kutná Hora.⁷⁵

Další oddíl, který byl nazván „Údové“, obsahoval členský řád a vymezoval práva a povinnosti jednotlivců ve spolku. Členové spolku byli děleni na čestné, činné, přispívající a dopisující, přičemž každý člen musel být plnoprávný a trestně bezúhonný. Dále stanovy blíže specifikují jednotlivé členské skupiny a jejich činnost v rámci spolku. Z povinností zmiňme například pravidelný členský příspěvek 2 zl., který musel být zaplacen vždy při první zasedací schůzi nového roku.⁷⁶

Ze spolkových práv měl každý člen možnost bezplatně navštěvovat sbírky, přednášky a výstavy a účastnit se valných hromad, kde mohl přednést své poznámky, návrhy a nápady. Mezi další pravomoci členů patřilo právo volit a být volen do výboru spolku. Tato pravomoc se ovšem netýkala poslední zmíněné členské skupiny, a to členů pouze dopisujících. Ti neplatili členský příspěvek, neúčastnili se schůzí spolku a nemohli tak volit ani být voleni. Nejvyšším právem činných a přispívajících členů bylo rozhodnout o ukončení činnosti a zrušení spolku. V této krajní situaci se jich pro zrušení muselo shodnout více jak tři čtvrtiny. Spolek by tím oficiálně ukončil činnost a dle § 31 spolkových stanov by všechno jeho jmění a sbírky případly městu k založení muzea.⁷⁷

Dle dalšího bodu stanov nazvaného „Správa sboru“ volili aktivní členové ze svého středu vedení tzv. výbor. Nejvyšším představeným byl předseda, který stál v čele zvoleného správního výboru. Ustavený výbor si ze svého středu vždy jmenoval místopředsedu, jednatele, správce sbírek a pokladníka, kteří vykonávali konkrétní úkony dle jejich funkce. Poslední část správy spolku je věnována valným hromadám. Ta měla být svolána vždy na počátku nového kalendářního roku a předem ohlášena příslušnému c. k. úřadu, jenž měl nad spolky dohlížet. Ve výjimečných situacích mohla být nouzově valná hromada svolána usnesením výboru nebo přáním alespoň jedné pětiny členů. Valná hromada rozhodovala o změnách stanov, jmenování čestných členů, schvalování výročních zpráv či vylučování členů neaktivních nebo jiným způsobem provinilých. Pro usnášení se schopnost bylo zapotřebí přítomnosti nejméně třiceti členů a rozhodovala prostá většina hlasů.⁷⁸

⁷⁵ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel

⁷⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel

⁷⁷ Tamtéž, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel

⁷⁸ Tamtéž, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel

3.2.2 Komparace stanov Vocela, Včely Čáslavské a Muzejního spolku v Pardubicích

Pro vytvoření celistvého obrazu o činnosti historicky zaměřených sdružení jsou v této kapitole porovnány stanovy Archeologického sboru Vocel se stanovami Archeologického spolku pro památky a starožitnosti „Včely Čáslavské“ a Muzejního spolku v Pardubicích.

Na první pohled byly stanovy porovnávaných muzejních spolků koncipované totožně. U všech nalezneme v úvodu informace o účelu založení a místní příslušnosti. Jak Včela, Vocel, tak i pardubický muzejní spolek jsou zainteresovány do shromažďování a uchovávání písemných a uměleckých starožitností ve svém regionu. Porovnáme-li způsoby, jimiž chtěly spolky svému účelu založení dostat, zjistíme, že Včela ve svých stanovách zmínila pouze místa hledání a předměty, na které se následně blíže zaměřila. Byly jimi kostely, hřbitovy, pamětní desky, staré mapy, kroniky, ale také společenské akce nebo třeba lidové zvyklosti a obyčeje. Na rozdíl od Včely stanovy Vocela popisují způsoby a prostředky, kterými chtěl spolek svých vytknutých cílů dosáhnout. Vocel měl vyhledávat umělecké a písemné památky, jednou za čas vydat rozsáhlejší pojednání na historické téma související s Kutnou Horou či blízkým okolím, měl sbírat a zachovávat památky pro další generace, pořádat přednášky, při kterých by seznamoval veřejnost s výsledky bádání, nebo se například zasadit, aby na všech místech významných událostí vyrostly pomníky a pamětní desky. Pardubický spolek je v otázce dosažení vytknutých cílů, co do podobnosti, blíže kutnohorskému Vocelu, neboť ve svých stanovách rovněž uvedl jako jeden z klíčových bodů pořádání vědeckých přednášek a výstav po Pardubicích a okolí.⁷⁹

V člancích řešících členství ve spolcích jsou stanovy téměř totožné. Ve všech případech, vyjma spolku v Pardubicích, kde nebyla skupina dopisujících členů, jsou členové rozděleni do skupin dle jejich činnosti (čestní, činní, přispívající a dopisující). Ve spolcích v Čáslavi a v Pardubicích nadto existovala členská skupina, tzv. zakládající. Členy zakládajícími se lidé stali tehdy, když jednorázově zaplatili obnos výrazně přesahující klasický členský příspěvek nebo muzeu alespoň darovali hodnotný předmět, který výbor uznal za dostačující pro přijetí mezi zakládající členy. Vocel se od Včely liší tím, že členům poskytoval jisté benefity, neboť do členských práv ukotvil možnost bezplatně navštěvovat spolkové sbírky či každý rok obdržet zcela zdarma výroční zprávu o celoroční činnosti spolku. Je možné, že takovýchto výhod čerpali i členové Včely, ale z analýzy stanov vyplývá, že na rozdíl od kutnohorského spolku to v nich neměli přislíbené. Muzejní spolek v Pardubicích se ve svých stanovách o

⁷⁹ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel, SOKA Kutná Hora, fond Včela Čáslavská, karton 1, stanovy spolku 1863 a SOKA Pardubice, fond Muzejní spolek v Pardubicích, karton 18, stanovy spolku 1880

volném přístupu členů ke sbírkám nezmiňuje, zato zdůrazňuje volný přístup členům do knihovny. V povinnostech jednotlivých členů jsou spolky relativně shodné, všichni členové měli platit pravidelné příspěvky a dodržovat spolkové zásady. Výše příspěvků byla ve všech porovnávaných spolcích srovnatelná. Ve stanovách pardubického spolku je navíc zakotvena povinnost se dle možností účastnit spolkových schůzí a šířit povědomí o činnosti spolku.⁸⁰

Ve správních záležitostech jsou si porovnávané stanovy rovněž podobné. Ve všech spolcích byl správní výbor volen členy na valné hromadě, která se konala pravidelně jedenkrát ročně. Členství mohlo být ukončeno na základě žádosti nebo vyloučením za nevhodného chování k ostatním členům či neplacení pravidelných příspěvků.⁸¹ V otázce předsednictví byl oproti spolku z Čáslavi a Kutné Hory ten pardubický svázaný s městem. Nevolil svého předsedu jako tomu bylo ve zbylých dvou spolcích, ale dle § 19 stanov pardubického spolku byl předsedou vždy starosta města.⁸² S tím souvisí také § 3 stanov Muzejního spolku v Pardubicích, ve kterém stojí: „*Museum založené jest majetkem města, jehož se nikdy vzdání nesmí.*“⁸³

Zvláštní pozornost si zaslouží články o ukončení činnosti spolků. Stanovy Vocela o tomto hovoří jasně: „*Sbor přestává, prohlásí-li se proto tři čtvrtiny veškerých údů činných a přispívajících, v takovém případě připadne veškeré sborové jmění obci Kutnohorské k založení muzea.*“ Podobně tomu tak je u spolku pardubického. „*Kdyby se musejní spolek rozešel, což by v tom případě stalo, pak-li by počet členů až na 12 přispívajících ubylo, z nichž jedna třetina na rozchodu spolku se ustanovila, odevzdala by se hotovost na penězích, požadavky a jistiny jakožto musejní fond obci ve správu.*“ Pokud by ke zrušení spolku opravdu došlo, byla zde ještě jedna pojistka, dle které zbylí členové měli právo muzejní spolek opět zřídit. V takovémto případě by obec navrátila spolku veškeré jeho původní jmění. Stanovy Včely Čáslavské jdou v souvislosti s rozpadem spolku do daleko větších detailů. Spolek Včela by zanikl, kdyby zůstalo pouhých 5 členů, nebo pokud by se 2/3 všech členů nadpoloviční většinou na zrušení shodlo. Pokud by se tak stalo, mají, citují: „*Předměty všeobecnější důležitosti, jmenovitě předhistorické nálezy a předměty k místním dějinám (jež počínají 11. stoletím) bezprostředně se nevztahující připadnouti Museu království českého, ostatní pak náleží městskému museu v Čáslavi, a kdyby ho nebylo, tak obci král. města Čáslavě.*“ Dále stanovy

⁸⁰ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel, SOKA Kutná Hora, fond Včela Čáslavská, karton 1, stanovy spolku 1863 a SOKA Pardubice, fond Musejní spolek v Pardubicích, karton 18, stanovy spolku 1880

⁸¹ Tamtéž, stanovy Archeologického sboru Vocel, stanovy spolku Včely Čáslavské 1863 a stanovy Musejního spolku v Pardubicích 1880

⁸² SOKA Pardubice, fond Musejní spolek v Pardubicích, karton 18, stanovy spolku 1880

⁸³ Tamtéž, stanovy Musejního spolku v Pardubicích 1880

s důrazem podotýkaly, že prehistorické starožitnosti nesměly být zcizeny, prodány ani vyměněny, vyjma s Muzeem království českého. Jiné přebytečné nebo ne až tak významné památky naopak mohly být prodány nebo vyměněny po rozhodnutí výboru.⁸⁴

Na základě podstatné obsahové a stylistické shody a toho, že stanovy Včely Čáslavské jsou o něco starší než Vocelovi, docházím k závěru, že kutnohorský spolek použil stanovy Včely jako vhodnou předlohu, ze které vycházel, zejména kvůli podobnému zaměření obou spolků. U stanov Muzejního spolku v Pardubicích, založeném roku 1880, se ukázalo, že má společné rysy jak se spolkem kutnohorským, tak čáslavským. Vzhledem k tomu, že je z těchto tří porovnávaných spolků nejmladším, tak soudím, že mohl jako předlohu pro své stanovy použít vícero zdrojů, například i stanovy Včely a Vocela.

3.3 Ustavení výboru spolku a první valná hromada

Po přijetí stanov bylo dalším krokem prozatímního výboru svolání řádné valné hromady na 18. únor 1877. S jejími přípravami souvisela i velká agitační činnost. Výbor rozeslal sto pozvánek předním osobnostem Kutné Hory a okolí, spolkům a úřadům a dalších 700 zpráv a oznámení všem svým přátelům a příznivcům, aby ke sboru přistoupili a podporovali ho. Zpráva obsahovala jak výzvu pro všechny majitele různých druhů starožitností a písemností, aby je, pokud možno, sboru darovali, prodali, nebo alespoň zapůjčili, tak i pozvání k právě chystané valné hromadě, jež se uskutečnila 18. února 1877 od 14:00 v budově vyšší reálné školy. Programem bylo zapisování členů, přečtení zprávy prozatímního výboru za několik týdnů jeho činnosti, volba předsedy sboru a výboru a následná diskuse s volnými návrhy.⁸⁵

Na první valné hromadě konané byla přečtena zpráva prozatímního výboru zpracovaná Františkem A. Slavíkem, a na tříleté funkční období byl zvolen výbor sboru ve složení:

předseda

- prezident krajského soudu Václav Otakar Předák (jednohlasně),

členové výboru

- profesor historie na vyšší reálné škole František August Slavík (45 hlasů),
- první městský radní MUDr. František Stáně (45 hlasů),
- pomocník arciděkana (od roku 1881 arciděkan) kaplan Karel Vorlíček (45 hlasů),
- starosta okresního zastupitelstva MUDr. Josef Štietka (42 hlasů),

⁸⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-stanovy Archeologického sboru Vocel, SOkA Kutná Hora, fond Včela Čáslavská, karton 1, stanovy spolku 1863 a SOkA Pardubice, fond Musejní spolek v Pardubicích, karton 18, stanovy spolku 1880

⁸⁵ HRABANKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 307.

- ředitel vyšší reálné školy profesor stavitelství, památkářství a strojírenství Jiří Zach (42 hlasů),
- profesor historie a zeměpisu na vyšší reálné školy Gustav Erhart (40 hlasů),
- profesor kulturní historie na vyšší reálné škole Jan Josef Řehák (40 hlasů),
- profesor historie na vyšší reálné škole Emanuel Leminger (35 hlasů) a
- poštovní August Rappe (33 hlasů).⁸⁶

Z první volby vzešlo devět členů výboru, z nichž pět bylo profesory na kutnohorské vyšší reálné škole. Z toho můžeme usoudit, že nositeli myšlenky ochrany památek na Kutnohorskou byli zejména do problematiky zainteresovaní profesori. Dva dny po valné hromadě 20. února zvolil výbor místopředsdou ředitele a prof. Jiřího Zacha, jednatelem prof. Františka A. Slavíka, správcem sbírek prof. Jana J. Řeháka a pokladníkem kaplana Karla Vorlíčka.⁸⁷

Na první valné hromadě byli do výboru spolku zvoleni všichni tři členové prozatímního výboru (Předák, Řehák a Zach). Téměř všichni členové nově zvoleného výboru stáli u svolání, které zvalo ke zřizovací schůzi 6. ledna 1877. František Stáně a Josef Štietka jako jediní z členů výboru nejsou podepsáni pod tímto svoláním. Mezi členy výboru byl také značný věkový rozdíl, nejmladšímu členovi bylo 31 let a nejstaršímu 69 let.

První valná hromada se uskutečnila za přítomnosti celého prozatímního výboru, okresního hejtmána Julia Czerwenky a 52 zapsaných členů. Při volbě výboru bylo dohromady odevzdáno 46 lístků se jmény kandidujících.⁸⁸ Z výše uvedených výsledků hlasování vyplývá, že někteří členové (jmenovitě Slavík, Stáně a Vorlíček) získali sto procent hlasů, a proto se domnívám, že již tehdy byli považováni za významné osobnosti v Kutné Hoře.

3.4 Počátky spolupráce spolku Vocel s radnicí města Kutné Hory

Zanedlouho po založení spolku začali ke sboru přistupovat instituce i osobnosti. Dopisem z 3. března 1877 přistoupilo například sousední královské město Čáslav a svým příspěvkem 2 zl. ročně se stalo přispívajícím členem.⁸⁹ Na rozdíl od Čáslavi Městská rada královského horního města Kutné Hory ke sboru Vocel zprvu nepřistoupila!⁹⁰

⁸⁶ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-protokol valné hromady 18. února 1877

⁸⁷ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 3–4.

⁸⁸ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-protokol valné hromady 18. února 1877

⁸⁹ Fotografie dopisu o přistoupení městské rady města Čáslav k spolku Vocel, viz přílohu č. 2.

⁹⁰ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-folio 21.

Dopisem z 9. března t. r. žádá výbor Archeologického sboru Vocel městskou radu o její přistoupení ke sboru na základě § 31 stanov, dle kterého se po zániku sboru stává město majitelem veškerého jmění a sbírek, za podmínky, že jejich bezplatnou správou budou pověřeni profesori kutnohorských středních škol.⁹¹

Dne 13. března t. r. odepsala městská rada, že nesouhlasí s druhou částí § 31 sborových stanov, kdy i po zániku sboru mají sbírky zůstat pod zvláštním dohledem středoškolských profesorů. Dle radních by radnice pozbyla samostatnosti a za takovýchto podmínek nevidí přístup městské rady ke sboru jako reálný a proveditelný. Rada však v dopise nevyloučila případnou budoucí spolupráci se sborem. Dopis se zmiňuje také o přístupu do městského archivu pro historiky a veřejnost po včasné ohlášení se u purkmistra v úředních hodinách.⁹²

O čtyři dny později, tedy 17. března, přišel městské radě dopis, že sporný bod stanov bude projednán sborovým výborem, citují: „*Tato část odložena výboru k vyřešení.*“ V dopise se také spolek snaží radě vysvětlit, že středoškolské profesori by působili výlučně jako odborní správci, kteří by o sbírky pouze pečovali, ale samotné sbírkové předměty by byly majetkem města. Dále se spolek ohradil proti odvádění pozornosti od probíraného tématu, že přístup do městského archivu není předmětem jednání.⁹³

Jedním z hlavních cílů spolku Vocel byla ochrana písemných památek. Důvodem garance přístupu do městského archivu tedy mohla být snaha radnice o zabránění úsilí Vocela o vymanění cenných listin z majetku města za účelem jejich ochrany. Neboť v roce 1875 radnice rozprodala a nechala skartovat některé vzácné listiny.

O necelé dva týdny později se na schůzi 28. března městská rada opět postavila proti znění § 31 sborových stanov.⁹⁴ Rada napsala: „*Slavnému Výboru archeologického sboru Vocela. Přihlížejíce k ctěnému přípisu ze dne 17. března 1877 dáváme věděti, že obecní zastupitelství o schůzi dne 28. t. m. odbyvané usneslo, že nepřistoupí do archeologického sboru „Vocela“ dokud § 31 dotyčných stanov změněn nebude a že přístup do zdejšího archivu k účelu nahlížení neb opatření opisů ztamě uložených listin – v ctěným přípise uvedeným po předchozím se ohlášení níže podepsaného purkmistra v obyčejných úředních hodinách povolen jest. Z rady městské v Hoře Kutné dne 29. března 1877.*“⁹⁵

Ve výroční zprávě za rok 1878 se uvádí, že valná hromada konaná 6. ledna t. r. změnila § 31 b) sborových stanov na znění: „*Kdyby sbor přestati měl, připadne veškeré sborové*

⁹¹ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-folio 21.

⁹² Tamtéž, spisový materiál-standovy Archeologického sboru Vocel-folio 24.

⁹³ Tamtéž, spisový materiál-standovy Archeologického sboru Vocel-folio 26.

⁹⁴ SOKA Kutná Hora, fond MÚ Kutná Hora, protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1876–1880

⁹⁵ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-folio 27.

Fotografie dopisu z 29. března 1877 o tom, že nepřistoupí ke spolu, viz písemná příloha č. 3.

jmění obci kutnohorské k založení muzea.“ Z výše uvedeného průzkumu vyplývá, že i když představitelé spolku nevěřili v kompetentnost radních řádně pečovat o muzejní sbírky, ustoupili a spornou část článku 31 ze stanov vyškrtli a článek pozměnili.

V kutnohorském archivu se ve spisovém materiálu spolku Vocel stanovy s problémovým bodem (původní § 31 b) nenacházejí. Nalezneme zde pouze výtah stanov z 6. ledna 1877, jenž § 31 neobsahuje vůbec a stanovy z roku 1881, které již zahrnují § 31 v upraveném znění.

Při hledání ve spisovém materiálu okolních spolků jsem ve fondu Včely Čáslavské našel onen pravděpodobně původní výklad § 31 stanov Vocela.⁹⁶ Cituji konkrétně bod b): *„Kdyby sbor přestati měl případně veškeré sborové jmění obci Kutnohorské pod bezplatnou správou profesorských sborů středních škol v Hoře Kutné.“*⁹⁷

Spolupráce mezi spolkem a radnicí se zlepšila roku 1879. Domnívám se, že to bylo způsobeno změnou ve vedení spolku Vocel. Tehdejší předseda spolku Václav O. Předák, prezident krajského soudu, obstarával finance na chod spolku přímo u místodržitelství, tím radnici obcházel a mohl jí býti „trnem v oku“. Po jeho smrti byl na jeho pozici zvolen tehdejší první městský radní a v 80. letech také starosta MUDr. František Stáně a spolek tak mohl navázat bližší vztahy s městskou radou (viz kapitola 3.6).

Tato spolupráce se projevila ještě téhož roku, kdy spolek Vocel žádal radnici o přidělení místa pro sbírky, neboť dosavadní prostory ve vyšší reálné škole se staly kvůli neustálému nárůstu sbírek nevyhovující. Sbor se v žádosti odkazuje na § 31 ve znění: *„a) sbor přestává prohlásí-li se proto tři čtvrtiny veškerých údu činných a přispívajících; b) kdyby sbor přestati měl, případně veškeré sborové jmění obci Kutnohorské k založení muzea.“*⁹⁸

3.5 Aktivity muzejního spolku konce 70. let

Spolkový výbor pořádal měsíční schůze, na kterých řešil nejen správní záležitosti, ale zabýval se také otázkami vědeckých a uměleckých spolkových prací.⁹⁹ Na schůzi 12. března 1877 výbor sestavil několik následujících úkolů do nadcházejících let:

- dát dohromady seznam všech důležitých písemných a uměleckých památek, dosavadních pojednání a zpráv z časopisů v Kutné Hoře a okolí,

⁹⁶ Fotografie části stanov Vocela v původním znění, viz příloha č. 4.

⁹⁷ SOKA Kutná Hora, fond Včela Čáslavská, karton 1, stanovy spolku 1863

⁹⁸ ŘEHÁK, J. J. První tříletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

⁹⁹ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 4.

- snažit se získat nebo alespoň zapůjčit významné památky, ať už písemné (rukopisy, korespondence, aj.), nebo umělecké; dále se zasadit o vyobrazení a popsání všech památek, jež doposud vyobrazeny nebyly, a které už třeba nebude možné zachránit, shromážďovat pečeti, různé cechovní znaky a nápisy, historické pověsti, ale také například rukopisy významných kutnohorských rodáků jako byl Josef Kajetán Tyl, Jan Erazim Vocel, Josef Miroslav Rautenkranc a další,
- podílet se na rekonstrukci gotických stolic (lavic) v chrámu sv. Barbory, a dle možností zabránit chátrání chrámu samotného,
- zachránit možné maximum z písemností rozprodaného horního archivu, jenž byl rozprodán jako makulatura, tedy jako balící papír pro hokynáře a řemeslníky¹⁰⁰,
- nechat postavit pomník na památku sedleckého faráře, českého spisovatele a buditele Josefa Rautenkrance.¹⁰¹

Ke splnění prvního bodu schůze, tedy sestavení přehledu písemných památek kutnohorských, byl vytvořen tzv. literární odbor, jehož členové měli za úkol shromážďovat písemnosti z okolí a zejména ze zdejších archivů. V tomto odboru, který se poprvé sešel 27. dubna 1877, byli pánové: G. Erhart, Em. Leminger, Ad. Měška, J. J. Řehák, P. M. Veselý a jednatel spolku, tehdy působící prof. Fr. A. Slavík. Spolek odkupoval cenné archiválie od jejich majitelů a získal spoustu soukromých dokumentů a korespondence, soudních spisů, účetních knih, listin městských úřadů a dalších, mezi nimiž měly mnohé zachované své unikátní pečeti. Sbírký týkající se hornické činnosti a místní historie zůstaly v majetku Vocela, všeobecnější pak přešly do sbírek Muzea království českého.¹⁰²

Další bod vytčený na schůzi 12. března 1877 se zabýval opravou gotických lavic v chrámu svaté Barbory. Ta byla svěřena místnímu kutnohorskému řezbáři panu Černému, který se k restaurování zavázal.¹⁰³ Práce to byla velice náročná, zdlouhavá a vyžadovala preciznost ze strany restaurátora. Během roku 1877 byly opraveny pouze segmenty lavic.¹⁰⁴

V prvním roce své činnosti se spolek snažil získat co možná nejvíce částí z rozprodaného horního archivu. Jedna část byla naneštěstí obcí roku 1875 rozprodána jako

¹⁰⁰ makulatura = bezcenná tiskovina

¹⁰¹ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 31.

SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 6.

¹⁰² SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 6–7.

Historik Josef Kalousek vyzval veřejně na schůzi členů sboru konané 21. července 1877 všechny, kdo mají doma nějaké staré listiny nebo knihy, zvláště z horního archivu, aby je sboru přenechali nebo darovali.

¹⁰³ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 373.

¹⁰⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 8.

makulatura, další kus byl zase nešikovně skartován, ale nakonec se spolku část zachránit podařilo. Zachována byla například důležitá verková registra, která nám poskytují informace o účtech kutnohorské mincovny a přesném postupu při výrobě mincí. Celý soubor zachráněného horního archivu byl nakonec roku 1907, na základě rozhodnutí valné hromady, předán do opatrovnictví městskému archivu.¹⁰⁵

Poslední bod schůze z 12. dubna byl věnovaný památce Josefa Routenkrance. Tomu byla vyhotovena na hřbitově Všech svatých menší deska s jeho jménem a větší deska přímo uvnitř kostela Všech svatých.¹⁰⁶

Členové Vocela studiem starých písemností získávali nové poznatky, které na schůzích a přednáškách pro veřejnost následně prezentovali. Účastníci těchto akcí se mohli hojně zapojit do debat o probíraných tématech a vést zajímavé diskuse.¹⁰⁷ Velké pozornosti se těšila například přednáška o rodu Smíšků z Vrchovišť, kterou v roce 1877 přednesl známý historik Josef Kalousek.¹⁰⁸

Součástí spolkových akcí byly například také veřejností oblíbené vycházky.¹⁰⁹ Spolek Vocel během roku 1877 uspořádal celkem tři vycházky. Dvě z nich vedly do chrámu sv. Barbory, aby si návštěvníci prohlédli zejména spolkem opravované unikátní gotické lavice. Třetí vycházka měla za cíl nedaleký kostel Nejsvětější Trojice. Tyto „odborné“ exkurze zaznamenaly u veřejnosti veliké ohlasy.¹¹⁰ Nepochybně také ovlivnily nárůst členské základny, která ke konci roku 1877 dosáhla počtu 128.¹¹¹ Profesní zastoupení po prvním roce činnosti bylo ve spolku Vocel různorodé. Téměř 90 % všech přihlášených členů byli příslušníci inteligence: profesoři a učitelé, faráři, lékaři a advokáti. Mezi členy spolku patřili také řemeslníci například kožešník, poštmistr, barvíř atd.¹¹²

¹⁰⁵ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 8.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 8-9.

Na větší desce uvnitř kostela byl vyryt nápis: „*Památce českého spisovatele Josefa Rautenkrance, faráře sedleckého, *2. března 1776 +21. července 1817, věnuje archeologický sbor „Vocel“ 1877.*“

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 9-10.

¹⁰⁸ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 31.

SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 10.

¹⁰⁹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 375.

¹¹⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 10.

¹¹¹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

¹¹² SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 11.

Povědomí o nově vzniklém archeologickém sboru se rychle rozšířilo. Krátce po založení spolek navázal styky s Archeologickým sborem království českého, Historickým spolkem v Praze nebo třeba se sousedním spolkem Včelou Čáslavskou.¹¹³

Zanedlouho začali kutnohorští představitelé spolku zaznamenávat kladné ohlasy jejich činnosti. Od Muzea království českého například přišlo, „*laskavé a srdečné pozdravení a přivítání k vlastenecké práci.*“ Výbor Muzea království českého novinu o založení Archeologického sboru Vocel přijal s potěšením a listem z 30. dubna 1877, „*přeje mladičkému sboru v jeho záslužném podnikání nezdárnějšího úspěchu, a jest ochoten býti jemu v jeho chvalitebném úsilí podle možnosti nápomocen i žádá jemu ke prospěchu české vědy archeologické a historické hojných a usilovných následovníků po vlastech českoslovanských.*“¹¹⁴ Podobně reagoval také Archeologický sbor Musea království českého, který s potěšením přistoupil ke spolku Vocel a pravidelným ročním příspěvkem se stal jeho aktivním členem. Později také ochotně svolil, aby *Památky archeologické a místopisné*, jež vydával, odebírali členové spolku Vocel, podobně jako příslušníci Matice české, o třetinu levněji. Ve funkci redaktora zmiňovaného časopisu tehdy stál historik Josef Kalousek, který taktéž s radostí přijal zprávu o založení vlasteneckého spolku v Kutné Hoře. Jako jedni z prvních se však k Archeologickému sboru Vocel přihlásili královské město Čáslav, okresní výbor čáslavský, kouřimský a přibyslavský. Nově vznikající spolek v Náchodě zase žádal o zaslání Vocelových stanov jakožto vzorových. Ke konci roku 1877 se kutnohorský spolek sám stal přispívajícím členem Muzea království českého a Historického spolku.¹¹⁵

Za první rok činnosti se spolku Vocel povedlo shromáždit velké množství sbírkových předmětů, zejména díky šlechetným dárcům, jejichž jména byla vždy připomínána jako symbol vděku. Jan Josef Řehák, správce sbírek, tak mohl získané poklady začít členit na archeologické, rukopisy, tiskoviny, mapy, obrazy, mince, pečeti, starožitnosti a další. Celkem bylo sbírkám Archeologického sboru Vocel za první rok jeho činnosti darováno: 72 jednotlivých listin a 5 svazků prodaného horního archivu, 15 rukopisů, 77 tisků, 40 vyobrazení, 1 pečeti-dlo, 134 pečeti, 17 vodotisků, na 460 starých mincích, 18 medailí, 17 peněžních papírů, 11 starožitností z doby starší a 32 z doby novější.¹¹⁶ Jako dárcé významně přispěl například Antonín Materka, kutnohorský kožešník, jenž 11. března 1877 spolku daroval cenné listiny rodiny

¹¹³ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 31.

¹¹⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 4.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 4–5.

¹¹⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 10–13.

Dačických z Heslova, hodnotné účetní knihy horního úřadu z různých let a další zajímavé písemnosti.¹¹⁷

Rokem 1878 spolek pokračoval v plnění cílů, jež si při svém založení vytyčil. Věnoval se sbírání historických předmětů a památek v Kutné Hoře a okolí, jejich zachování a obnově. Současně pokračoval v restaurátorské práci ve Svatobarborském chrámu na zmiňovaných gotických lavicích (stolicích).

Opravou těchto gotických lavic začala pro spolek Vocel dlouhá kapitola rekonstrukce chrámu sv. Barbory, která poutala pozornost nadšenců z celé země. Záchrana architektonického skvostu, jenž symbolizuje historický význam a bohatství Kutné Hory, si spolek vzal za svůj hlavní cíl na příštích téměř dvacet let. Restaurátorské práce na lavicích zdárně pokračovaly. Část lavic byla opravena a: „[...] *jest v původní kráse své,*“ jak komentuje sám pan Černý ve zprávě výboru spolku Vocel. Výbor byl zdařilou prací řezbáře nadšen natolik, že mu zvedl plat a prodloužil smlouvu i na opravu zbylých lavic. Při rekonstrukci spolek rozhodl o opravě místa pod kůrem, kde byly lavice v chrámu sv. Barbory umístěny.¹¹⁸

Při realizaci této opravy na počátku května 1878 byly Antonínem Materkou objeveny staré nástěnné malby (fresky), například znaky dvou rodů, pánů z Myslova a z Řasné. Jejich následná obnova a rekonstrukce byla svěřena Josefu Zeisovi.¹¹⁹

Materka při odkryvu svrchního vápenného nátěru v chrámových kaplích i v jiných částech katedrály objevil další nástěnné malby.¹²⁰ Na základě těchto nálezů podal 17. září 1878 spolku Vocel obširnou zprávu, ve které popsal průběh odkryvu a popis vzácných objevů. „*Počal jsem v úterý dne 21. května 1878 v pravé lodi v kapli druhé, v níž hrobka Dačických se nachází, odkrývati vápenný nátěr, pod nímžto za krátko objevila se mi skupenina figur pod oknem a v pravo znak Smíšků z Vrchovišť. (...) Dále shledal jsem, že malby nacházejí se zde po celé stěně až ku klenbě a sice po obou stranách; též učinil jsem pokus v kapli první (...) kde odkryl jsem velký městský znak s kalichem z doby Vladislava II., s odznaky zdejšího hornictví.*“ Když pak i ve třetí kapli našel Materka pod vápenným nátěrem malbu, tentokrát symbolizující mytí nohou apoštolů Páně, „*podal jsem o tom slavnému předsednictví archeologického sboru našeho, jenž taktéž z objevení tak vzácné památky radost majíc ochotně podporovalo mne v tom, že dalo zbudovati třípatrové lešení k účelu důkladného odkrytí celých*

¹¹⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-darovací listina Antonína Materky

¹¹⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 6–7.

¹¹⁹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 373.

¹²⁰ Tamtéž, s. 373.

*fresek.*¹²¹ Matka ve své zprávě dále popisoval náměty fresek v kaplích a dekorace, jimiž byly kaple, sloupy, klenba a další části chrámu zdobeny. Jakmile byly fresky odhaleny i v okolních kaplích, začal spolek Vocel pracovat na jejich záchraně.¹²² Obrátil se proto na c. k. místodržitelství, jakožto patrona chrámu sv. Barbory, a zaslal mu Matkovu zprávu i s názorným vyobrazením fresek, jež vytvořil malíř Josef Zeis. V říjnu byl do Kutné Hory poslán akademický malíř prof. Vilém Kandler, který měl fresky podrobně prozkoumat a předložit návrhy na další postup. Pan profesor uznal, že jsou to malby velice vzácné, v Čechách svého druhu jedinečné a podotknul nezbytnost jejich zachování. Na základě jeho doporučení byla sestavena komise z následujících pánů: konzervátora Fr. J. Beneše, akademického malíře Josefa Hellicha, kutnohorského malíře prof. Bedřicha Wachsmanna, prof. Viléma Kandra, c. k. vrchního inženýra Karla Schneira a dalších. Spolek Vocel v komisi zastupovali pánové předseda V. O. Předák a akademický malíř Josef Zeis. V listopadu se komise odebrala do chrámu sv. Barbory, kde si fresky prohlédla a jednohlasně se vyslovila pro jejich zachování. Komise vyzdvihla zejména jejich neocenitelnou uměleckou a historickou hodnotu. Všichni členové komise se shodli na tom, že vzácné fresky pocházející z 15. století „*nebudou přemalovávány, nýbrž jen ty části, jež scházejí, doplněny a jejich kontury zvýrazněny*“.¹²³ Zároveň bylo rozhodnuto, aby se s odkryvem dalších fresek počkalo, dokud nebudou tyto kompletně opraveny. Na restaurování fresek byl následně c. k. místodržitelstvím vybrán umělec Petr Maixner.¹²⁴

V souvislosti s návštěvou chrámu sv. Barbory komise poukázala na jeho špatný stav a nutnost opravit celou budovu, zejména střechu, kterou do chrámových kaplí zatékalo. Místodržitelství poskytlo, na žádost spolku, 1127 zl. na opravu klenby pěti kaplí, okapů, žlabů a nejslabší části střechy nad severním portálem.¹²⁵

Na schůzi 22. listopadu 1878 byly uznány zásluhy V. O. Předáka za neúnavnou agitacní činnost u c. k. místodržitelství, Antonína Matky za jeho obětavou a vytrvalou práci při odkrývání fresek a Josefa Zeise za zhotovení vyobrazení fresek.¹²⁶

Na počátku své existence se spolek Vocel soustředil zejména na puristickou rekonstrukci a přestavbu těch nejvýznamnějších památek města, jež byly s ohledem na netečný přístup radnice značně poničeny. Ve druhé polovině 19. století zastávali radní Kutné Hory lhostejný

¹²¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 8–9.

¹²² Tamtéž, s. 9.

¹²³ Tamtéž, s. 10.

¹²⁴ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 374.

¹²⁵ Tamtéž, s. 373.

¹²⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 7–11.

postoj k opravám památek, ze kterých se již většina nacházela v havarijním stavu. Rozhodli, že bude pohodlnější a levnější, jak ve své publikaci podotkli Světlana Hrabánková a Josef Kremla, jejich odstranění a postupná likvidace.¹²⁷ Kutnohorské zastupitelstvo roku 1878 rozhodlo o zbourání Kolínské brány a zrušení hřbitova Na Náměti (kolem kostela Panny Marie na Náměti). Spolek Vocel s tímto úmyslem městských radních nesouhlasil a na zastupitel-
ské schůzi přednesl svou žádost:

- o přesunutí hřbitova ke kostelu Nejsvětější Trojice a přispělo se tím k jeho zachování a
- zachování Kolínské brány nebo alespoň bašty nacházející se v těsné blízkosti.

Zastupitelé požadavkům spolku vyhověli pouze částečně. Hřbitov byl z Náměti přesu-
nut ke kostelu Nejsvětější Trojice, ale směli zde nadále pochovávat jen cizinci a zemřelí
z nemocnice. Žádosti o zachování Kolínské brány a přilehlé bašty bylo vyhověno jen částeč-
ně.¹²⁸ Na schůzi 28. října 1878 rozhodlo zastupitelstvo o zbourání brány¹²⁹ a jako důvod uved-
lo: „*odstranění brány kvůli pohodlnější pasáži nutně jest zapotřebí*“. Bašta, o jejíž přežití se
spolek snažil, byla nakonec zachována a opravena.¹³⁰

V roce 1878 spolek participoval na rekonstrukci obrazu Pietas, namalovaného roku
1673 slavným malířem Karlem Škrétou ze Závěřic. Tento obraz byl autorem městu věnován a
vytaven v kostele sv. Jakuba. V průběhu let však zašednul a vyblednul. Spolek se rozhodl ho
zrestaurovat a vrátit mu jeho původní lesk. Práci svěřil pražskému umělci panu Javůrkovi,
který ji ochotně přijal a pro spolek, jakožto bohu libou činnost, vyhotovil zcela bez nákladů.¹³¹

Vocel si svou činností postupně budoval renomé coby seriózního a cílevědomého
spolku a získával čím dál více příznivců. Jedním z projektů, na kterém se roku 1878 potažmo
1879 podílel, bylo restaurování gotického průčelí Kamenného domu (tehdejší radnice). Na
žádost městské rady předložil spolek 9. září 1878 městu náčrt s očekávanými náklady rekon-
strukce, který vytvořil ředitel Zach.¹³² Rada města návrh schválila, opravu naplánovala na
následující rok a vyčlenila na ni 2000 zl. ze svého rozpočtu.¹³³

Vedle zachraňování památek se spolek soustředil i na publikační činnost a podporoval
vydávání *Kutnohorských příspěvků k dějinám vzdělanosti české*. Výbor také nechal opisovat
staré listiny z 13.–15. století. Na schůzích pak byly nové poznatky a výsledky bádání prezen-

¹²⁷ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 307.

¹²⁸ Fotografie Kolínské brány s baštou o jejíž zachování se spolek Vocel snažil, viz příloha č. 8.

¹²⁹ SOkA Kutná Hora, fond MÚ Kutná Hora, protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1876–1880

¹³⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 11–12.

¹³¹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 374.

¹³² Tamtéž, s. 374.

¹³³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 12.

továny a veřejnosti následně zprostředkovány na přednáškách nebo v místních časopisech, *Koruně České a Věstníku Kutnohorském*.¹³⁴

Archeologický sbor Vocel zorganizoval během roku 1878 kolem dvaceti akcí pro veřejnost. Zejména přednášky na různá historická témata, jako byl výklad o Mikuláši Dačickém z Heslova, o hrobkách v kutnohorských chrámech, o dějinách nedalekého Malešova, o monstrancích zvláště o kutnohorské a sedlecké, o stavbě a dějinách kostela sv. Jakuba v Kutné Hoře nebo o císaři Karlu IV. Těmito přednáškami spolek cílil na místní obyvatele, neboť se téměř všechny tematicky zabývaly lokálními historickými zajímavostmi.¹³⁵ Stejně jako v předešlém roce spolek Vocel opět uspořádal několik poznávacích vycházek po Kutné Hoře a blízkém okolí. První směřovala do Malešova, druhá do nedaleké vesnice Svatého Jakuba u Nových Dvorů a třetí měla za cíl arciděkanský kostel sv. Jakuba v Kutné Hoře. Druhá zmíněná byla svým způsobem výjimečná, neboť byla společnou akcí sdílenou se sousedním spolkem Včelou Čáslavskou. Společná akce symbolizovala přátelské vztahy obou spolků a jejich vzájemné cítění k historii.¹³⁶

Spolkové sbírky se rokem 1878, nemalým přispěním šlechetných dárců, výrazně rozšířily. Jmenovitě zaznamenala největší nárůst sbírka listin, tisků, mincí, medailí a pečetí. Sbírkotvorné činnosti se v Kutné Hoře věnoval jednatel Archeologického sboru Vocel prof. Emanuel Leminger, který t. r. zorganizoval výstavu spolkových sbírek, jež měla v lidech probudit vášně a cit k uchování starožitností. Výstava byla úspěšná a hojně navštěvovaná.¹³⁷ Pan prof. Leminger se také věnoval problému nedostatečných prostor pro uchování sbírek, který trápil většinu muzeí. Potřeba vlastní místnosti k umístění starožitností se stala jedním z hlavních bodů jednání spolku. Koncem října 1878 tak začali členové spolku hledat vhodnou místnost pro sbírky, respektive pro budoucí muzeum.¹³⁸

Členská základna sboru za rok 1878 výrazně vzrostla. Napomohly tomu zejména pořádané akce pro veřejnost, jako byly vycházky či přednášky. Povědomí o spolkové činnosti se pak šířilo zejména prostřednictvím časopisů a novin. Koncem roku čítal sbor Vocel 231 členů. „(...) počet to zajisté velmi značný a potěšující, zvláště když povážíme, že sbor te-

¹³⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 12–13.

¹³⁵ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 375.

¹³⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 13.

¹³⁷ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 373.

¹³⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 14–15.

prve dva roky působí (...),“ hodnotí počet členů jednatel Archeologického sboru Vocel František August Slavík.¹³⁹

3.6 Nové vedení, nové možnosti

Rok 1879 započal, jako dva roky předchozí, pravidelnou schůzí valné hromady. Hned z počátku nového kalendářního roku mohl spolek s radostí oznámit, že na základě dosavadní spolkové činnosti obdržel kladnou zpětnou vazbu od významné osobnosti. Dra. Josef Hais, biskup královehradecký, zaslal pochvalný dopis a 25 zl. na opravu gotických lavic v chrámu sv. Barbory. V dopise zaslaném sboru Vocel píše: *„Slavnému výboru archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře dovoluji si přiložených 25 zl. na opravu got. stolic v kostele sv. Barbory zaslati. (...) Ze zprávy s potěšením a obdivem uznávám zdárné a znamenité působení Vocela, který sborovými prostředky již velkých věcí dokázal.“¹⁴⁰*

Nadšení z dobře rozběhnuté činnosti překazil skon předsedy. Dne 30. dubna 1879 zemřel ve věku 57 let c. k. president místního krajského soudu a předseda spolku Vocel, Václav Otokar Předák.¹⁴¹ Tato událost spolkem silně otrásla, neboť ve vedení došlo k citelné ztrátě muže, který v jeho očích symbolizoval světlou budoucnost. *„Muže, jenž na obnovu památek obstarával finance u vysokého c. k. místopředsedství a muže, který sám svou činností horlivě přispíval a o památky pečoval.“* Takto byl popisován zesnulý předseda v krátkém spolkovém nekrologu. O jeho váženosti svědčí také neobyčejně velká účast na jeho pohřbu. Spolek pokládal za nutné svolat mimořádnou valnou hromadu, na které by byl zvolen nový předseda.

Schůze se uskutečnila 15. června a do funkce předsedy byl jednomyslně zvolen MUDr. František Stáně, první městský radní.¹⁴² Zvolením Františka Stáněho do funkce předsedy si spolek zajistil vysoce postaveného prostředníka, jenž mohl prosazovat spolkové zájmy na nejvyšších místech kutnohorské radnice. Dalšími členy výboru se stali: jednatelem kaplan Karel Vorlíček a správcem sbírek profesor vyšší reálné školy v Kutné Hoře Jan. J. Řehák. Na mimořádné valné hromadě byly také vzneseny návrhy na úpravu spolkových stanov. Konkrétně článku 25, ve kterém stálo: *„K platnému usnášení valné hromady potřebí jest, aby se pětina údů k tomu sešla a rozhoduje prostá většina hlasů.“* Vzhledem k tomu, že 2/3 všech členů žily mimo Kutnou Horu, rozhodl se správní výbor předložit valné hromadě návrh na

¹³⁹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1878, Kutná Hora 1879, s. 16.

¹⁴⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 5.

¹⁴¹ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

¹⁴² SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 7–9.

změnu znění § 25 stanov. „*K platnému usnášení valné hromady potřebí jest, aby 40 údů bylo přítomno a rozhoduje prostá většina hlasů vyjma § 31 o ukončení činnosti spolku, kdy při rovnosti hlasů rozhodne předseda, který v jiných případech nehlasuje.*“ Zároveň byl z iniciativy purkmistra královského horního města Kutné Hory JUDr. Josefa Říhy změněn § 13, který upravoval funkční období zvolených členů výboru na tři roky a umožňoval jim býti volen několikrát po sobě. Poslední změnou v tomto článku byl bod o místní příslušnosti, kdy členové výboru museli vlastnit v Kutné Hoře nebo blízkém okolí byt či dům.¹⁴³

V průběhu roku 1879 příznivců spolku přibývalo, o čemž svědčí také nárůst darů, které spolek obdržel. Jednalo se převážně o knihy, mince a další zejména umělecké a archeologické předměty. Již dříve zmiňovaný problém nedostatku místa pro uchování sbírek se stával aktuálnější. S nárůstem počtu sbírek přestaly dostačovat prostory (kabinety) pronajaté v kutnohorské vyšší reálné škole a bylo třeba najít vhodnějšího místa, kam by mohly být všechny sbírky přemístěny a následně veřejnosti zpřístupněny. Po pečlivém uvážení, se výbor spolku rozhodl na základě změněného § 31 b) stanov Archeologického sboru Vocel, dle kterého „*kdyby sbor přestati měl, připadne veškeré sborové jmění obci kutnohorské k založení musea*“, vznést žádost, aby se městská rada stala patronem spolku, propůjčila mu místnost na radnici a alespoň polovičním nákladem ji upravila a vybavila tak, aby mohla být využívána pro uchování sbírek a jejich prezentaci. Rada žádosti na schůzi 11. března 1880 vyhověla a svým nákladem opravila a vybavila prostornou místnost v budově radnice, aby lépe vyhovovala muzejním účelům.¹⁴⁴ Na podzim tak byly veškeré spolkové sbírky přesunuty do zrekonstruované místnosti v Kamenném domě.¹⁴⁵ Po vystavění skříní a vytvoření expozice byly také zpřístupněny, i když zprvu pouze členům spolku.¹⁴⁶

3.7 Participace spolku na rekonstrukci chrámu svaté Barbory

Roku 1879 se v chrámu sv. Barbory pokračovalo v restaurování fresek a opravě gotických lavic. Práce v jedné z kaplí byla svěřena pražskému, již výše zmiňovanému, akademickému malíři Petru Maixnerovi za 800 zl.¹⁴⁷ Gotických lavic byla opravena zatím jen pouhá třetina. Většina částí lavic jako štíty, baldachýny, křížové kytice, konsolky a další chyběla úplně. Spousta baldachýnů a fiál bylo poničeno vandalismem a celkově byly lavice natolik

¹⁴³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 9.

¹⁴⁴ SOkA Kutná Hora, fond MÚ Kutná Hora, protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1876–1880

¹⁴⁵ KREMLA, J. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky, s. 27.

¹⁴⁶ ŘEHÁK, J. J. První třiletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

¹⁴⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 12–13.

poškozeny, že mnohdy nestačilo, aby byly pouze zrekonstruovány, nýbrž zničené části byly zcela nahrazeny novými. Po poradě s architektem Mockerem, který se mimo jiné podílel na restaurování pražské katedrály, bylo rozhodnuto upravit zadní stranu lavic tak, aby byly části k sobě spojeny a tím zpevněny. Práce byla dne 23. srpna 1879 ukončena a veřejnosti za přítomnosti okresního hejtmána pana Julia Czerwenky, předních osobností spolku, městské rady a dalších hostů předvedena. Konečné náklady rekonstrukce gotických lavic se vyšplhaly na celkových 736 zl. 18 kr.¹⁴⁸ Spolek z finální podoby práce pořídil fotografie a 30. srpna předal lavice městské radě, jakožto správci chrámu sv. Barbory.¹⁴⁹ Městská rada ve svém dopise spolku Vocel vzdala díky za jeho obětavou práci a finance, které na rekonstrukci vynaložil. Zavázala se také dohlédnout na to, aby památka do podobné míry znovu nezchátrala.¹⁵⁰

Fotografie lavic, pořízené po finálních úpravách, zaslal spolek c. k. ústřední komisi pro zachování starobylých památek ve Vídni. Komise byla též informována o špatném stavu budovy (zejména střechy a opěrných sloupů) a o možnosti jejího zřícení, nedojde-li k včasnému zásahu. Z Vídně přišel návrh, aby byl chrám důkladně prozkoumán a vypracován projekt, jenž podrobně naplánoval důkladnou opravu. Dne 6. září (října)¹⁵¹ 1879 uznává místodržitelství na základě doporučení c. k. ústřední komise pro zachování starobylých a uměleckých památek za nezbytné, aby byla v chrámu sv. Barbory opravena střecha a klenba v pravé lodi. Částky na opravu byly vyměřeny následovně: 1582 zl. 95 kr. na opravu střechy pro rok 1879 a 971 zl. 88 kr. na obnovu omítky pro rok nadcházející. Již při oznámení výše příspěvku bylo jasné, že je to příspěvek nedostačující, a že bude třeba znovu vznášet požadavky na další subvence. Náročnost oprav a špatný stav budovy si vyžádal výstavbu tří nových pilířových oblouků, na jejichž nákresy byl vybrán architekt Antonín Schurda. Schurda jeden po druhém podrobně zkoumal pilířové oblouky v chrámu, dle kterých následně vytvořil detailní plány.¹⁵²

Ke konci roku rozeslal spolek fotografie zrekonstruovaných gotických lavic a fresek všem svým čestným členům a důležitým partnerům. Jmenujme například předního historika Václava Vladivoje Tomka a sekretáře nejvyššího soudu ve Vídni známého historika Antonína

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 11.

Podíváme-li se na cenu jednotlivých úkonů při restaurování gotických lavic (stolic) v chrámu sv. Barbory podrobněji, zjistím, že za úpravu místa, kde byly stolice postaveny bylo zapláceno 33 zl., celková suma za řezbářské práce se vyšplhala na 495 zl., truhlářské práce stály 134 zl., práce tesařské 58 zl., zámečnické práce 6 zl. 65 kr. a za zednické bylo zapláceno 9 zl. a 53 kr. Celkem tedy již výše zmiňovaných 736 zl. 18 kr.

¹⁴⁹ Fotografie gotických lavic, viz přílohu č. 9.

¹⁵⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 11–12.

¹⁵¹ ŘEHÁK, J. J. První třetíletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 373.

U data vydání nařízení se názory různí. Ve výroční zprávě Archeologického sboru Vocela je uvedeno datum 6. října, ale J. J. Řehák ve své publikaci uvádí datum 6. září.

¹⁵² Tamtéž, s. 373.

Rybičku, který ve svém dopise spolku děkuje za zaslání fotografií a přeje hodně štěstí v další činnosti.¹⁵³ Fotografie byly rozeslány i významným sdružením např.: Umělecké besedě, Národnímu muzeu nebo sousednímu spolku Včele Čáslavské. „*Historii českého umění dostává se vlasteneckým snažením slavného sboru vzácných a platných kusů, jakožto spatřujeme na fotografiích převzácných památek Horských, jež sousedská laskavost Včele odeslala. Kladouce s vděkem ony tři obrazy do sbírek Včel, dovoluujeme si srdečné díky prosloviti sboru žádáme si, bychom brzy vlasteneckou dosluhou vykážati se mohli,*“ komentuje v dopise zaslaném spolku Vocel správa Včely Čáslavské.¹⁵⁴

Od založení spolku uplynuly tři roky a členská základna neustále rostla. Koncem roku 1879 se počet vyšplhal na celkových 326 členů, z nichž 103 bylo činných, 192 přispívajících a 31 dopisujících.¹⁵⁵ Po třech letech činnosti se spolek snažil co možná nejlépe plnit všechny své vytyčené cíle. Zasazoval se o uchování památek a podílel se na jejich rekonstrukci. Vytvářel sbírky zejména díky darům šlechtitelských dárců a zkoumal historické předměty, nabyté znalostí prezentoval prostřednictvím veřejných přednášek a článků v odborných časopisech zejména v *Kutnohorských příspěvcích k dějinám vzdělanosti české*. Na základě analýzy dosavadní činnosti Archeologického sboru Vocel je možné konstatovat, že první tři roky jeho existence byly úspěšné, dobře ho nastartovaly do dalších let a položily tak základ regionálního muzea v Kutné Hoře.

Nejstarší vzniklá regionální muzea měla jeden podstatný shodný znak a tím bylo jejich vlastivědné zaměření. Obecným cílem bylo zdokumentovat příslušný region, v němž muzeum vzniklo, jak v oblasti přírodovědné, tak historické. V regionálních muzeích převládala myšlenka, že mají být pro svůj region tím, čím je Národní muzeum pro celou zemi. Národnostní tendence však nevedly pouze k založení muzeí českých. V místech s vysokým procentem německy mluvícího obyvatelstva se zakládala muzea ryze německá například v Kraslicích nebo třeba Karlových Varech, Mostě či Chebu.¹⁵⁶

¹⁵³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 13–14.

„*Vzdávám řádky přítomnými znovu své uctivé díky jak za tuto ke mně najevo danou šetrnost (čestné členství), tak i za vzácnou zásilku fotografií i neméně za Vaše dosavadní blahodárné působení na poli domácí archeologie a historie kulturní. Tudíž pronáším z plného srdce svého to přání, abyste i v budoucnu na dráze této mohli statečně dále vpřed jít, a tak platných a skvělých účinků se dodělávati, jakož se Vám to až po tuto chvíli dařovalo.*“

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 14.

Tamtéž, s. 13–14.

¹⁵⁵ ŘEHÁK, J. J. První třetíletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí, s. 372.

SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1879, Kutná Hora 1880, s. 1.

¹⁵⁶ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 36.

3.8 Chrám svaté Barbory

Hlavní činnost spolku se v posledních dvaceti letech 19. století soustředila na rekonstrukci a dostavbu katedrály sv. Barbory, jedné z nejdůležitějších gotických památek u nás.

Stavba chrámu započala roku 1388. Původní megalomanské plány počítaly s daleko větší stavbou. V současné době dosahuje pouze poloviční ne-li třetinové délky z původní plánované. Samotná stavba probíhala v několika etapách, přičemž rozhodující vliv měla aktuální produkce stříbrných dolů, z jejichž výnosů byla financována. Práce na výstavbě chrámu byly s ukončením těžby stříbra roku 1558 zastaveny a nedokončená stavba byla na západě uzavřena pouze provizorní tzv. jalovou zdí. V 17. století patřil chrám jezuitskému řádu a po jeho zrušení Josefem II. v roce 1773 přešel pod studijní fond. Až na malé výjimky nebyla stavba opravována a ve druhé polovině 19. století byla v dezolátním stavu.¹⁵⁷

Kutnohorský spolek Vocel vyvinul v 80. letech obrovské úsilí, aby získal peníze potřebné k rekonstrukci chrámu. Vytrvalým a neústupným přístupem, žádostmi a peticemi získal příznivce na těch správných místech. S vlivnými konexemi přišly i potřebné finanční prostředky na opravu. Spolek byl v obnově chrámu podporován také hlineckým starostou a poslancem říšské rady Karlem Adámkem, který ve svém projevu v dubnu 1880 zdůraznil nutnost rekonstrukce chrámu, jakožto pomníku umění a veliké historické minulosti českého národa a kultury.¹⁵⁸ V petici ke Sněmu Království českého spolek žádá, aby se sněm, jakožto patron, ujal financování rekonstrukce chrámu stálým ročním příspěvkem. Sněm nakonec jednohlasně odsouhlasil příspěvek 2000 zl. pro rok 1880 na nejnutnější opravy chrámu s očekáváním následné finanční podpory od vlády, jež o dva roky později skutečně dorazila. „*Vynesením vysokého c. k. ministeria záležitostí duchovních a vyučování ze dne 13. listopadu 1882 Jeho Veličenstvo Nejvyšším rozhodnutím ze dne 25. října 1882 ryze stavební opravu sv. Barbory za náklad úhrnný 50 000 zl., jenž nijak překročen býti nesmí*“.¹⁵⁹ Roky agitační činnosti se konečně vyplatily a spolek získal potřebný vládní příspěvek na obnovu chrámu. I přes první obřímí říšský příspěvek, který pro rok 1883 činil na 13 000 zl., nemohly poskytnuté finance na potřebné opravy stačit. Proto se zastupitelstvo města Kutné Hory rovněž rozhodlo přispět na opravu sv. Barbory. Na schůzi konané 28. března 1882 přiznala radnice jednorázovou platbu 5000 zl. na opravy všech dekorativních a okrasných prvků, které měly vrátit stavbě její původní lesk. Následně se obec 20. srpna téhož roku zavázala k pravidelné-

¹⁵⁷ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 31.

¹⁵⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1880, Kutná Hora 1881, s. 8.

¹⁵⁹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1882, Kutná Hora 1883, s. 3.

mu ročnímu příspěvku ve výši 1200 zl. Výbor spolku Vocel rovněž poskytl ze svých členských příspěvků další částku na rekonstrukci chrámu. Pozadu nezůstal ani Sněm Království českého, jenž věnoval na pokračování oprav 2000 zl. Finance se tedy konečně začaly hromadit a opravy se mohly naplno rozběhnout.¹⁶⁰

Plány a výdaje na rekonstrukci chrámu sv. Barbory vytvořil stavitel Čeněk Dajbých, který na přelomu roku 1883 a 1884 nechal poblíž chrámu vystavět kamenickou huť, jež měla opracovávat hrubé kameny na jeho rekonstrukci. Na samotnou opravu byl pozván architekt Josef Mocker, jenž se mimo jiné podílel i na opravě pražské katedrály.¹⁶¹ Architekt Mocker vedl opravu chrámu tak, aby proběhla v přísně puristickém stylu, jak si představitelé kutnohorského spolku přáli. Stavbyvedoucím pak byl Ludvík Lábler, který se později podílel i na rekonstrukcích dalších kutnohorských památek.¹⁶² Opravy postupovaly od nejdůležitějších nosných částí chrámu k méně důležitým okrasným prvkům. Od rekonstrukce nosných pilířů a opěrných sloupů přes galerie a římsy až k okrasným prvkům v podobě fiál a chrličů. Jako první byla opravena střecha, skrz kterou zatékalo, vyasfaltovány římsy a pročištěny chrlice. Ve výroční spolkové zprávě z roku 1881 je poznamenáno, že na střeše chrámu sv. Barbory dokonce „začínaly růst stromy a bujela všelijaká vegetace.“¹⁶³ Během 80. let postupovaly opravy od jednoho opěrného sloupu k druhému a uvnitř v chrámových kaplích probíhalo restaurování fresek pod vedením Petra Maixnera.¹⁶⁴ Ve výročních zprávách jsou uvedeny podrobné záznamy z oprav jednotlivých pilířů i s přesně vyčíslenými náklady. Tyto zprávy vytvářel a sepisoval kutnohorský kaplan a tehdejší jednatel spolku Vocel Karel Vorlíček. Vorlíček pak o celkovém průběhu rekonstrukce kutnohorské katedrály napsal podrobnou publikaci.¹⁶⁵ V průběhu rekonstrukce byl schválen návrh sboru na odstranění chodby (mostku), jež spojovala chrám sv. Barbory se sousední Jezuitskou kolejí.¹⁶⁶ Spolek požádal místodržitelství, aby v rámci zachování umělecko-historické hodnoty památky, byla chodba, instalovaná jezuity, stržena. Ministerstvo 19. listopadu 1889 souhlasilo, a tak byla chodba příštího roku odstra-

¹⁶⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1882, Kutná Hora 1883, s. 3–4.

¹⁶¹ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 3.

¹⁶² SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1884, Kutná Hora 1885, s. 6–8.

¹⁶³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1881, Kutná Hora 1882, s. 8–12.

¹⁶⁴ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum., s. 3.

¹⁶⁵ VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. Hora Kutná: 1905. 251 s.

¹⁶⁶ Fotografie západního průčelí s viditelnou chodbou spojující chrám s Jezuitskou kolejí, viz příloha č. 10.

něna.¹⁶⁷ Spolek Vocel by bez prostředků poskytnutých Sněmem Království českého, císařským dvorem a radnicí celkovou rekonstrukci katedrály nemohl nikdy zrealizovat.

Počátkem 80. let participoval z žádosti městské rady na opravě Vlašského dvora. Městská rada ho roku 1881 odkoupila za 30 000 zl., přičemž se zavázala, že nezničí jeho historickou hodnotu a bude dbát jeho zachování. Vlašský dvůr, založený králem Václavem II. koncem 13. století, se stal centrem dění v Kutné Hoře a potažmo i celém království. Významnou událostí, jež se ve Vlašském dvoře uskutečnila, byla volba českého krále Vladislava II. Jagellonského roku 1471. Na žádost spolku Vocel dostala radnice svému slibu a „*kráče-jíc ve šlépějích důmyslných předkův svých, nehodlá zmařiti ani nejmenšího kamene památného*“.¹⁶⁸ Vytvořené plány přestavby byly komisí schváleny a rekonstrukce svěřena již výše zmiňovanému Ludvíku Láblerovi. Ten tedy v jednu chvíli pracoval jak na Vlašském dvoře, tak na opravě chrámu sv. Barbory. Přestavba, ve které bylo zapotřebí bourání starých zdí a stavění nových, se uskutečnila až v 90. letech a byla provedena taktéž v puristickém stylu.¹⁶⁹ Stavitel Lábler se v Kutné Hoře podílel mimo oprav výše zmiňovaných památek také na rekonstrukci Kamenné kašny, gotického průčelí Kamenného domu nebo kostela Nejsvětější Trojice kousek za Kutnou Horou. Na přelomu století se také účastnil opravy kostela Panny Marie na Náměti.¹⁷⁰ Renovace, které spolek Vocel na kutnohorských památkách provedl byly z hlediska zachování staveb nezbytné a z dnešního pohledu také precizní a zdařilé.

Na konci 80. let přiznal stát další finance na opravu chrámu, třebaže částka výše zmiňovaných 50 000 zl. neměla být překročena. V září 1889 schválil císař tyto dodatečné subvence na restaurování katedrály a suma 95 000 zl. měla být počínaje rokem 1890 vyplácena v pravidelných ročních příspěvcích ve výši 12 000 zl. po dobu osmi let. Díky další přiznané peněžní podpoře mohly práce na kutnohorské katedrále pokračovat i nadále.¹⁷¹

3.9 Muzejní činnost vedle impozantních oprav kutnohorských památek

Monumentální oprava chrámu sv. Barbory byla jedním z hlavních cílů spolku, ale ne jediným. Zanedbávána nebyla ani muzejní práce sboru. Prostřednictvím darů, koupě a zapůjčením shromáždil spolek rozsáhlý sbírkový fond, který Emanuel Leminger (správce muzej-

¹⁶⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1888–1889, Kutná Hora 1890, s. 16.

¹⁶⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1881, Kutná Hora 1882, s. 16.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 16.

¹⁷⁰ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 308.

¹⁷¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1881, Kutná Hora 1882, s. 16.

ních sbírek od roku 1882), při zachování podobnosti s původním Řehákovým dělením sbírek, rozčlenil do následujících skupin:

- archiv (písemnosti horní a městské byly postupně předávány kutnohorskému městskému archivu),
- sbírka rukopisů a opisů,
- knihovna,
- sbírka map a plánů,
- sbírky umělecko-historické,
- numismatická sbírka a
- sbírka sfragistická.

Leminger dále roztrídil umělecko-historické sbírky do osmnácti různých oborů, pro které vytvořil vlastní inventární seznamy. Těmito obory byly například sochařské práce, nádobí a jiné výrobky ze skla, porcelánu, hlíny a dalších materiálů, zbraně, výrobky z kovu, klenoty, obrazy, hudební nástroje, náčiní pro divadlo, měřičské přístroje a další. Dohromady měla sbírka umělecko-historická na 4 500 inventárních čísel. Samotná numismatická sbírka měla přibližně 3 200 mincí a cca 40 bylo přírůstkových záznamů u sbírky map a plánů.¹⁷² Členové spolku vytvářeli soupisy uložených předmětů s krátkým popiskem, jež sloužily jako inventární seznamy. Tyto se bohužel nedochovaly všechny a v některých případech pouze jejich fragmenty.¹⁷³

Schopnost spolku kvalitně zpracovat a následně vystavovat sbírky však ztroskotávala na neexistenci vlastních výstavních a depozitních prostor. Dalším nežádoucím faktorem bylo časté stěhování sbírek. Z počátku, mezi lety 1877 a 1879, byly sbírky umístěny v kabinetech vyšší reálné školy v Kutné Hoře. Nevyhovující prostory omezovaly možnost manipulace se sbírkovými předměty a znemožňovaly tak jejich zpřístupnění. V letech 1879–1886 bylo sídlo sboru přemístěno do budovy tehdejší radnice (Kamenný dům). Odtud byly sbírky mezi lety 1886–1888 přemístěny do přízemí domu č. 377, jenž se nacházel na dnešním Palackého náměstí.¹⁷⁴ Mezi lety 1888–1898 byly sbírky uloženy zpět do Kamenného domu a také do dalších nově pronajatých místností v prostorách spořitelny (dnešní Městská knihovna), kde byly uschovávány zejména písemnosti. Ve funkci správce spolkových sbírek byl do roku 1882 J. J. Řehák, jemuž asistoval Emanuel Leminger. Na podzim t. r. byl profesor Řehák přeložen na reálku do Prahy a místo správce sbírek po něm převzal právě jeho asistent profesor Leminger.

¹⁷² KREMLA, J. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky, s. 31–34.

¹⁷³ Tamtéž, s. 31–34.

¹⁷⁴ Dnes tzv. Sankturinovský dům.

Ten se do nově nabyté funkce pustil s vervou a krátce po jeho jmenování založil speciální sekci pro předměty prehistorické hodnoty, kam umístil pravěké nálezy u nedalekého mlýna Cimburka.¹⁷⁵ Tyto nálezy byly roku 1887 obohaceny příspěvkem z dalšího prehistorického naleziště u nedalekých Poličan.¹⁷⁶

Představitelé spolku Vocel si uvědomovali, že jeho činnost je závislá na zájmu veřejnosti, a tak i přes nevyhovující výstavní prostory uspořádali v roce 1883 v budově radnice (tehdy sídlící v Kamenném domě) výstavu významných památek, jak z majetku spolku, tak i města a církve. Návštěvníci si mohli prohlédnout například: gotickou monstranci sedleckého kláštera (v současnosti je k vidění v expozici v Jiřském klášteře na Pražském hradě), gotickou kasuli mincmistra Horstofara z Malešic z konce 15. století (dnes uschovanou v okresním muzeu), již zmiňovaný obraz Pieta od Karla Škréty (umístěný v sakristii kostela sv. Jakuba v Kutné Hoře), Liber sententiarum 1471 se zápisem o kutnohorské volbě českého krále Vladislava II. Jagelonského (v současné době uložený v SOkA Kutná Hora), bibli Martina z Tišnova z roku 1489 (uskladněnou v okresním muzeu) a další exponáty.¹⁷⁷

V rámci spolkové vzájemnosti se sousední Včelou Čáslavskou se kutnohorský spolek účastnil její výstavy pořádané v srpnu roku 1880 a poskytl ji vzácné modely chrámu sv. Barbory, Vlašského dvora, Kamenného domu a Kamenné kašny. Na výstavě byly modely u návštěvníků velice oblíbené a kladně hodnocené. Spolek také udržoval dobré vztahy s Muzeem království českého, historickým spolkem a Uměleckou besedou.¹⁷⁸

Z výročních spolkových zpráv z 80. let vyplývá, že počet členů postupem času ubýval. K roku 1880 čítal spolek na 338 členů¹⁷⁹ a o deset let později v roce 1890 už jen 257.¹⁸⁰ Ačkoli byl odliv členů opravdu znatelný, tak ve výročních zprávách spolku jsou záznamy pouze o nových členech, příčiny jejich úbytku ve zkoumaných pramenech nebyly uvedeny. Důvodem poklesu členské základny mohla být neschopnost spolku plně zpřístupnit své sbírky veřejnosti, která v členech vyvolávala zklamání. Motivem by mohl být i nástup arciděkana Karla Vorlíčka do čela spolku Vocel. Roku 1855 vešel v platnost tzv. konkordát s církví, ten poskytl katolické církvi rozsáhlé pravomoci v oblasti školství, výchovy a kultury, ta tak měla

¹⁷⁵ Fotografie katalogizačních zápisů Emanuela Lemingera z nálezů okolo mlýna Cimburka, viz obrazovou přílohu č. 8.

¹⁷⁶ NUHLÍČEK, J. Rozvoj musejních sbírek archeologického sboru „Vocel“. In *Krásné město VI*, 1947, č. 1, s. 3–4.

¹⁷⁷ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 31–33.

¹⁷⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1880, Kutná Hora 1881, s. 21.

¹⁷⁹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1890–1892, Kutná Hora 1893, s. 5.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 5.

tvořit ideologickou oporu státu. Během několika let jeho platnosti se katolická církev snažila potlačovat nacionální tendence uvnitř soustátí. Důsledky těchto akcí však přetrvaly i po jeho oficiálním vypovězení v roce 1870. Mons. Karel Vorlíček, jakožto katolický kněz, mohl být spojován s nedávnými snahy katolické církve o potlačení národního sebeuvědomění a pro některé členy mohl být nepřijatelný.

Spolkové sbírky, jež opustily prostory v Kamenném domě roku 1886, se z provizorních depozitářů v dnešním Sankturinovském domě a Městské knihovně vrátily zpět do Kamenného domu až v roce 1898.¹⁸¹ Nebyly zde však uchovávány dlouho. O dva roky později započaly restaurátorské práce na Kamenném domě a všechny sbírky musely být opět rozmístěny po provizorních depozitářích. Časté stěhování sbírek způsobovalo oprávněné obavy o jejich nenávratné poškození. Muzejní činnost byla po dobu rekonstrukce Kamenného domu takřka zastavena.¹⁸²

3.10 Rušná léta zemských výstav a sjezdů

Nově vznikající regionální muzea neměla zaujímat antagonistický postoj k Národnímu muzeu, ale spíše ho doplňovat. Toto stanovisko regionálních institucí pražské muzeum chápa-lo a snažilo se jim vycházet vstříc.¹⁸³ V čele tehdejšího Národního muzea stál Josef Smolík, který usiloval o to, aby v každém městě vznikl archeologický spolek, jenž by zdokumentoval příslušný region. Regionální muzea Smolík nestavěl do podružné funkce, ale hodnotou své činnosti rovna pražskému.¹⁸⁴

V 90. letech mohl kutnohorský spolek sebe a své sbírky prezentovat prostřednictvím velkých výstav zemského rozsahu. Koncem 19. století se uskutečnily dvě výstavy, jež vzbudily velký veřejný ohlas. Jubilejní zemská výstava 1891 a Národopisná výstava z roku 1895 měly přispět k rozšíření zájmu veřejnosti o kulturní památky a působit jako jednotící prvek politicko-vlasteneckých snah.¹⁸⁵

První zmíněná (Jubilejní zemská výstava) se konala v Praze roku 1891 u příležitosti stého výročí korunovace Leopolda II. a první průmyslové výstavy. Původně byla výstava plánována jako všeobecná, ale kvůli bojkotu německých politiků se stala jakousi manifestací českého technického a průmyslového pokroku. Velmi populární část, tzv. Česká chalupa,

¹⁸¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 49–50.

¹⁸² VEPŘEK, J. O budoucnost kutnohorského musea. In *Krásné město* VI, 1947, č. 1, s. 2-3.

¹⁸³ SKLENÁŘ, K. Význam „Včely Čáslavské“ v počátcích českého regionálního muzejnictví, s. 9.

¹⁸⁴ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 40–49.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 45.

znázorňovala život obyvatelstva v minulosti a skládala se ze shromážděných předmětů z každodenního života lidí. Na základě vystavených exponátů České chalupy si měli lidé uvědomit hodnotu běžných předmětů, jimž nepřikládali žádnou důležitost a často je rozprodávali a vyhazovali. Výstava tak přispěla k uvědomění si významu prostých předmětů, kterých si lidé do té doby nevážili.¹⁸⁶

Jubilejní výstavy v Praze se zúčastnil i kutnohorský spolek Vocel, který zde prezentoval, ve výše zmiňované sekci nazvané Česká chalupa, předměty lidového umění a každodennosti. Ve výroční zprávě spolku Vocel za rok 1891 se o Jubilejní výstavě píše: „*Také náš sbor Vocel, co takový, byl na Jubilejní výstavě dobře zastoupen a těšil se veliké pozornosti a mnohonásobné pochvale.*“¹⁸⁷ Spolku Vocel poděkoval i výbor pro retrospektivní část Jubilejní výstavy za to, že značnou měrou přispěl k úspěchu tohoto oddělení výstavy. Výbor, jehož předsedou byl František hrabě Thun, napsal spolku Vocel: „*Výbor výstavy retrospektivní vzdává slavnému archeologickému sboru Vocel uctivý dík, že měrou vydatnou přispěti ráčil ku skvělému výsledku tohoto oddělení zemské jubilejní výstavy. V Praze v listopadu 1891.*“¹⁸⁸ Velký ohlas České chalupy dal podnět k uspořádání výstavy, která by se věnovala čistě slovenské lidové kultuře.¹⁸⁹

V první polovině 90. let se uskutečnily desítky místních národopisných a krajinských výstav. Šlo zejména o menší přípravné výstavy, které měly shromáždit zajímavosti z regionů a ty nejzajímavější prezentovat v chystané Národopisné výstavě československé. Těchto krajinských a místních výstav se uskutečnilo přes půl druhého sta. Menší regionální národopisné výstavy se konaly například v Chrudimi, Pardubicích nebo Hlinsku. Výjimkou nebyla ani Kutná Hora, kde se výstava uskutečnila mezi 7. a 26. zářím 1894 v prostorách Vlašského dvora a spolek Vocel zde prezentoval své nejcennější muzejní sbírky.¹⁹⁰ Důkladné přípravy sestávající z hledání a zkoumání zvláštních i obyčejných jevů každodenního života našich předků, které měly posloužit jako známky svébytné české kultury, vyvrcholily 15. května 1895, kdy byla Národopisná výstava československá zahájena.¹⁹¹

Národopisná výstava, byť navazovala na Jubilejní, se tematicky lišila. Zmínil-li jsem, že tématem Jubilejní výstavy byla prezentace řemeslné a zemědělské výroby a pokroku, tak

¹⁸⁶ ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 45–46.

¹⁸⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1890–1892, Kutná Hora 1893, s. 11.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 11.

¹⁸⁹ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 45–46.

¹⁹⁰ Fotografie děkovného dopisu odboru Národopisné výstavy spolku Vocel za podílení se na výstavě, viz přílohu č. 6.

¹⁹¹ *Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze*. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1895. Roč. 3, č. 2, s. 37.

Národopisná výstava se zaměřila na historické tradice a kořeny české lidové kultury. Základem výstavy byla tzv. výstavní dědina, jež znázorňovala různé typy obydlí s dobově vybavenými interiéry podle oblasti, z jaké instalace pocházela. Národopisná výstava výrazně napomohla rozvoji regionálního vlastivědného muzejnictví a ukázala jedinečnost a odlišnost jednotlivých regionů. Jen pro představu, mezi lety 1891–1894 vzniklo 34 regionálních muzeí, což je více jak za celé předchozí desetiletí.¹⁹² Do konce 90. let vzniklo v návaznosti na místní výstavy a zejména vlivem Národopisné výstavy více jak 50 regionálních muzeí.¹⁹³

Existence cca 150 regionálních muzeí na přelomu 19. a 20. století vytvořila hustou síť muzeí, jež se stala jevem evropských rozměrů. Ve většině případů byla tato muzea pouze veřejnosti přístupnými skladišti historických předmětů bez náznaku nějakého systematického uspořádání. Docházelo k postupnému nasycení zájmu veřejnosti a odklonu její pozornosti. Proto bylo zapotřebí prosadit progresivní změny, které by do muzeí zájemce opět nalákaly.¹⁹⁴

Během 90. let 19. a počátkem 20. století se muzeologičtí odborníci snažili během sjezdů v Hlinsku 1893, Kutné Hoře 1898 a Praze 1908, změnit dosavadní stav muzeí a vyřešit zejména problém finančního zajištění a úrovně odbornosti institucí.¹⁹⁵ Objevují se dvě myšlenky pojetí muzejnictví, centralistická a decentralistická. Obhájci centralismu (Lubor Niederle) viděli jako jediné centrum Národní muzeum a regionální muzea měla být pouhými sběrateli a sbírky zasílat do zemského muzea. Touto formou by se zabránilo roztržičnosti vědeckého materiálu a usnadnilo jeho studium. Decentralisté (Karel Václav Adámek¹⁹⁶) zase zdůrazňovali důležitost regionálních muzeí. Adámekova představa, kterou prezentoval na muzeologických sjezdech v 90. letech, spočívala ve vytvoření krajské, okresní a místní komise, jež by na chod muzeí a péči o sbírky dohlížela.¹⁹⁷ Představu reformy muzejnictví vytvořil K. V. Adámek, na základě soudobých potřeb:

¹⁹² ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 46.

¹⁹³ ŠEBEK, F. *Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí*, s. 7.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 7.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 7.

¹⁹⁶ Karel Václav Adámek se narodil roku 1868 v Hlinsku. V Praze vystudoval práva a stal se advokátem. Adámek se usadil v Hlinsku a výrazně působil na tamní kulturní život, neboť byl členem většiny hlineckých spolků. Věnoval se literární, národopisné a národně-hospodářské činnosti, o které sepsal díla *Lid na Hlinecku*, *Česká chalupa*, *Sborník okresu hlineckého* atd. Podílel se například na založení Společnosti přátel starožitností v Praze roku 1888. Jeho vlastenecká činnost je spjata zejména s přípravou na Národopisnou výstavu Československou v Praze (1895). Z přípravných okresních výstav byla ta hlinecká nejvýznamnější, protože u příležitosti jejího konání se uskutečnil sjezd muzejních odborníků, jehož se účastnili přední osobnosti českého muzejnictví. K. V. Adámek umírá v roce 1944.

HÁJEK, M. *JUDR. Karel Václav Adámek*. Folklorní soubor Vysočan, [cit. 2018-1-7].

URL: < <http://www.vysocan.eu/adamek.htm> >.

¹⁹⁷ ŠEBEK, F. *Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí*, s. 8.

ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 40-49.

Podle Adámka měla místní komise spadat pod okresní a okresní pod zemskou komisi pro ochranu památek, která by podléhala přímo zemskému sněmu. Úkolem této zemské komise bylo získat soupis všech movitých a

- získat pro muzea kvalifikované zaměstnance a zajistit odbornost jejich činnosti,
- vytvořit si sbírkotvorný program a vymežit územní působnost muzea, aby nedocházelo k nechtěným sporům,
- zlepšit prostorovou a technickou vybavenost muzea spolu s jejich hmotným zajištěním.¹⁹⁸

Průkopníky regionálně zaměřených muzeí byli zejména pánové Kliment Čermák¹⁹⁹ (Včela Čáslavská) a již zmiňovaný K. V. Adámek (Muzeum okresu Hlineckého), kteří vystoupili se svými prohlášeními a příspěvky na muzejních sjezdech v 90. letech a přispěli k hlubší regionalizaci a profesionalizaci vlastivědných muzeí.²⁰⁰

Muzeologické sjezdy konané v letech 1893, 1898 a 1908 byly důležitým faktorem, který významně ovlivnil podobu regionálních muzeí. Za úkol měly řešit současnou situaci muzeí, hledat východiska z palčivých problémů a navrhnout případnou reorganizaci institucí.

Jeden z problémů, který se v 90. letech objevil a stal se předmětem jednání na muzeologických sjezdech, byl vývoz a prodej tuzemských historicky a kulturně cenných sbírek do zahraničí.²⁰¹ Na základě toho vznikala celá řada prohlášení, která se tomuto kupčení snažila zabránit. Jako příklad je uvedeno prohlášení nymburského muzea: „*My nesmíme déle trpěti, aby cizinci neb jejich náhončí za bídný peníz vydírali z domácností našich památky nejdražší, jest trapné již dost vzpomenouti hrůz válečných, kdy nepřátelé krutě zpusťošivše vlast naši, nač vzácného přišli, pobrali a dnes nám po vzdělání dychtícím, za drahý peníz ukazují, vše za výkvět vlastní vzdělanosti vydávajíce.*“²⁰²

První z těchto sjezdů se uskutečnil u příležitosti probíhající regionální Národopisné výstavy v Hlinsku roku 1893 a s ohledem na jeho programový přínosu ho můžeme považovat za jeden z nejdůležitějších. Zdůrazněna zde byla myšlenka hlubší regionalizace muzeí a prin-

nemovitých památek, obnovovat je a ty co je možné, tak přesunout a umístit do muzeí, v neposlední řadě se věnovat rovněž publikační a výchovné činnosti.

¹⁹⁸ ŠEBEK, F. Regionální muzea, tradice a perspektivy, s. 10.

¹⁹⁹ Kliment Čermák (1852–1917) působil jako učitel na městské dívčí škole a jako c. k. konzervátor v Čáslavi. Zabýval se starožitnostmi, paleontologií a numismatikou a vydal řadu publikací o prehistorických a archeologických památkách. Oblast kolem Čáslavi podrobil důkladnému archeologickému průzkumu a své výsledky publikoval v *Památkách archeologických*. Vydal rovněž řadu spisů jako například *Pravěk lidstva evropského* nebo *Krátké dějiny české vzdělanosti*. Kliment Čermák výrazně přispěl k rozvoji českého muzejnictví, kdy se zabýval teoretickou a metodickou činností muzeí. Aktivně působil ve Včele čáslavské jako jednatel a později i předseda. V neposlední řadě je nezbytné zmínit jeho pedagogickou činnost, kdy se snažil spojit historický obsah díla se zábavnou formou povídek. Těchto povídkových sbírek vydal hned několik jmenujme alespoň *Z časů dávných* nebo *Povídky pro mladé starožitníky* z roku 1890. Kliment Čermák umírá roku 1917 v Čáslavi.

Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 6. díl. Čechy-Danseur. Praha: J. Otto, 1893, s. 600. Životu Klimenta Čermáka věnoval kapitulu ve své publikaci z roku 2005 Karel Sklenář.

²⁰⁰ ŠEBEK, F. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí, s. 7.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 7.

²⁰¹ Tamtéž, s. 7.

²⁰² ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 36.

cipy jejich fungování, například již výše zmíněná spolupráce s muzeem pražským. Na začátku sjezdu byl ustaven šestičlenný výbor, jenž měl dohlížet na dodržování sjezdem vytyčených bodů. Následně byla vydána rezoluce o zákonné ochraně památek a návrzích na zlepšení stavu dosavadního muzejnictví. Ačkoli výbor v dohledu nad dodržením bodů sjezdové rezoluce selhal, nutno zmínit i vinou jeho přílišné zaneprázdněnosti s organizováním Národopisné výstavy, tak zde regionální muzea poprvé vystoupila nezávisle na muzeu zemském. Odkaz hlinecké konference se projevil zanedlouho na druhém ze tří zmiňovaných sjezdů, a to v Kutné Hoře.²⁰³

Druhý sjezd českých archeologů a spolků musejních na Horách Kutných²⁰⁴, jak zněl oficiální název události, konaný od 27. do 29. srpna 1898 přímo navazoval na hlinecký a stal se nejvýznamnější muzeologickou událostí v Kutné Hoře.²⁰⁵ Od sjezdu roku 1893 nedošlo k vyřešení problematiky zákonné ochrany památek, a tak toto téma muselo být znovu diskutováno. Ve sjezdové rezoluci stálo, že je třeba uzákonit ochranu památek a činnost musejních spolků, vytvořit pro regionální muzea vzorové stanovy, organizovat výstavy a přednášky, jimiž by se činnost instituce dostávala do povědomí veřejnosti. V neposlední řadě mělo být zavedeno sepisování výročních zpráv, jakožto záznamu o činnosti.²⁰⁶

V rámci oslav 100. výročí narození Františka Palackého v roce 1898 se konaly výstavy a akce na jeho počest. V souvislosti s těmito oslavami se spolky Včela Čáslavská a Vocol v Kutné Hoře rozhodly chystaný muzejní sjezd uspořádat. Sjezd českých archeologů a musejních spolků byl slavnostně zahájen 27. srpna 1898 v Měšťanské besedě v Kutné Hoře. Druhého dne ráno zavítali účastníci pod vedením prof. Josefa Braniše a architekta Ludvíka Láblera do chrámu sv. Barbory, Vlašského dvora a dalších kutnohorských památek. Samotná sjezdová jednání se konala druhý den, tedy 28. srpna, od 10 hodin v zasedací síni Vlašského dvora.²⁰⁷

Hlavním referentem byl K. V. Adámek z Hlinska, který zde přednesl referát *O vlastivědné činnosti v zemích Koruny české* sklídlil za něj obrovský úspěch. V příspěvku Adámek popisuje současnou situaci muzeí a poukazuje na problémy, jež je třeba řešit. Ve svém projevu také definoval tři typy muzeí, přičemž každý má vlastní program a úkoly.²⁰⁸ Zmínil se o

²⁰³ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 49–51.

²⁰⁴ *Sjezd českých archeologů a spolků musejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných: zpráva, kterou z usnesení sjezdu podává Společnost přátel starožitností českých v Praze*. V Praze: Společnost přátel starožitností, 1898, s. 1.

²⁰⁵ Fotografie pozvánky na muzeologický sjezd v Kutné Hoře 1898, viz příloha č. 7.

²⁰⁶ *Sjezd českých archeologů a spolků musejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*, s. 18–19.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 3–5.

²⁰⁸ *Sjezd českých archeologů a spolků musejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*, s. 11–12.

Adámek rozdělil muzea na zemská, okresní a odborná. Zemská měla shromažďovat různorodý materiál a poskytnout tak ucelený a věrohodný obraz vlasti. Okresní se měla zaměřit na záchranu památek ve svém regionu a

historii organizace na ochranu památek a jejích hlavních představitelích, podal návrh na uzákonění zamezení výkupu památek obchodníky a poskytnutí předkupního práva muzeím a veřejným sbírkám a nastínil úpravu stavebního řádu, jež by se více starala o zabezpečení památek během staveb. V další části příspěvku pak rozebral organizaci muzeí a kladl důraz na jejich vzájemnou spolupráci, kdy si měla muzea propůjčovat a vyměňovat exponáty a obohacovat tím tak své sbírky. Navrhl také, aby každý okres měl jedno své muzeum a veškeré doklady o minulosti se do něj koncentrovaly, čímž by se dosáhlo přehlednosti a sbírky by nebyly roztráštěné.²⁰⁹

Jeho návrh sjezdové revoluce ve znění:

- veškeré otázky kulturní činnosti přísluší zemskému zákonodárství,
- zákonem upravit spolupráci samosprávných orgánů a zřídit při nich komise, které budou dohlížet na záchranu památek,
- uzákonit zákaz vývozu památek do ciziny a zajistit vrácení již vyvezených na jejich bývalé místo,
- zabezpečit ochranu stavebních památek upravením stavebního řádu, zavést koncese pro obchodování s movitými památkami a změnit znění živnostenského řádu a další předpisů v případě nálezu nebo vyvlastnění památek,
- zajistit spolupráci sborů a spolků s jednotlivci a stanovit věcný rozsah působnosti jednotlivých všeobecných a odborných muzeí,
- sestavit vzorové stanovy, jednací a sbírkové řády a každoročně vydávat zprávu o veškeré činnosti muzeí,
- prosadit ve všech muzeích jednotnou směrnici sběru a zpracování vlastivědné látky, aby mohly být vydávány odborné publikace jakožto základ české vlastivědy a
- posledním bodem rezoluce byla výzva k pořádání pravidelných přednášek, muzejních sjezdů, výstav, vydávání časopisů a brožur, skrz které by se tyto vytknuté myšlenky a snahy šířily,

byl jednohlasně přijat.²¹⁰

Na sjezdu zazněly i další návrhy na novou organizaci a správu muzeí či ochranu památek, se kterými přišli Kliment Čermák z Čáslavi, Václav Vladimír Jeníček z Čáslavi a Karel Vorlíček z Kutné Hory, ani jeden z návrhů však nebyl zrealizován.²¹¹

následně je vystavovat a zpřístupňovat veřejnosti a odborná měla ve svém oboru mapovat celkový vývoj daného odvětví a ukázat průběh modernizace od nejstarších předmětů až po současnost.

ŠEBEK, F. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí, s. 7.

²⁰⁹ *Sjezd českých archeologů a spolků muzejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*, s. 5–17.

²¹⁰ Tamtéž, s. 18–19.

Projev kutnohorského arciděkana Karla Vorlíčka *O záchraně stavitelských našich památek* byl zaměřen na historii stavebních památek a jejich ochranu s ohledem na církevní předpisy stavebních úprav církevních památek. Část svého příspěvku věnoval fundraisingu a jak získat peněžní podporu na opravu těchto památek.²¹²

V pořadí třetím referujícím byl ze sousedního spolku Včely Čáslavské Kliment Čermák se svým příspěvkem *O radě muzejní*. Dle jeho návrhů měla vzniknout zemská muzejní rada, složená z odborníků, jež by řešila problémy muzeí a ochrany památek. Muzejní rada měla vzniknout jako poradní orgán zemského výboru.²¹³

Předposlední referát přednesl výše zmíněný čáslavský historik Václav Vladimír Jeníček *O organizaci muzejních spolků československých*. Hned v úvodu příspěvku Jeníček zdůraznil nezbytnou vzájemnou pomoc a spolupráci mezi muzei a jejich pracovníky. Jeho návrh spočíval v založení soběstačné organizace, která by se ve své činnosti nemusela spoléhat na vládní a zemské subvence. Muzejní spolky by se měly sdružit v jednu organizaci v rámci všech zemí Českého království.²¹⁴

Poslední příspěvek sjezdu *O názvosloví v české archeologii* přednesl opět Kliment Čermák. Jádrem příspěvku spočívalo v problému nejednotné soustavy archeologických pojmů a označení. Čermák navrhl sestavit komisi, jež by tento problém odstranila a vytvořila jednotnou formu názvosloví.²¹⁵

Druhého sjezdu českých archeologů a muzejních spolků v Kutné Hoře se zúčastnilo na 200 osob z různých částí zemí Koruny české. Z těch nejdůležitějších jmenujme: K. V. Adámka (zástupce zemského sněmu), Dr. Jaromíra Čelakovského (zástupce Muzea království českého), představitele archeologické komise České akademie, Společnosti přátel starožitností českých, Národopisné společnosti československé, dále například představitele muzejních spolků z Brna, Hradce Králové, Litomyšle, Chrudimi, Pardubic, Vídně, Jičína a mnoha dalších. Velké množství účastníků z různých koutů země poukazuje na skutečnou důležitost kutnohorského muzeologického sjezdu.²¹⁶ Přesto se většinu cílů dohodnutých na sjezdu nepodařilo zrealizovat. Komplikace způsobil nejen odmítavý postoj politiků, kteří neumožnili schválení potřebných nařízení, ale také upadající zájem o vlastivědnou činnost jako takovou. Jak je již uvedeno výše, po ukončení Národopisné výstavy byla v krátkém časovém horizontu založena spousta nových regionálních muzeí. Řada z nich zanikla, ale ta, co se udržela a vybudo-

²¹¹ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 52.

²¹² *Sjezd českých archeologů a spolků muzejních konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných*, s. 19–24.

²¹³ Tamtéž, s. 24–26.

²¹⁴ Tamtéž, s. 26–27.

²¹⁵ Tamtéž, s. 27–29.

²¹⁶ Tamtéž, s. 29.

vala si postavení, se nechtěla vzdát své nabyté samostatnosti ve prospěch sjednocující organizace.²¹⁷

Třetím a posledním zmíněným byl Sjezd na ochranu památek v Praze, konaný koncem září roku 1908. Z předběžné zprávy o organizaci sjezdu vydané 16. května 1908 vyplývá, že v původním plánu bylo uspořádat ho pod záštitou Společnosti přátel starožitností českých v Praze, Muzejním spolkem Včelou Čáslavskou, kutnohorským Archeologickým sborem Vocel, Vlasteneckým muzejním spolkem v Olomouci, klubem Za starou Prahu v Praze a Svazem českých spolků okrašlovacích v Praze.²¹⁸ V dopisu pracovního výboru sjezdu kutnohorskému spolku Vocel ze dne 4. června 1908 se dočteme, že se spolek Vocel, přes upomínky ostatních organizátorů, neúčastnil přípravných schůzí. „*Podali jsme Vám zprávu i zvali jsme „Vocela“ k dosavadním schůzím, leč dopisy zůstaly bez odpovědi.*“ Teprve před poslední schůzí konanou 30. května 1908, sdělil František August Slavík, jakožto zástupce spolku Vocel, „*že mu pobyt na venkově brání v účasti.*“²¹⁹ Přípravný výbor oznámil kutnohorskému spolku, že z důvodu náročnosti příprav nemůže vyčkávat účasti jednoho ze spolupředatelů a spolek Vocel ze skupiny organizátorů vyřadil. „*Podávajíc Vám o tom zprávu spoléháme ovšem, že „Vocel“ při sjezdu vlastním jistě bude zastoupen i zašleme potřebné zprávy v čas.*“ Touto větou přípravný výbor dopis zakončil.²²⁰ Přes svou neúčast na organizaci sjezdu se zástupce kutnohorského spolku Vocel pražského sjezdu na konci září 1908 zúčastnil. Byl jím František Grimm, budoucí pokladník a od roku 1929 také správce sbírek kutnohorského muzea. Vlastní referát k probíraným tématům však nepřednesl.²²¹

Hlavním cílem tohoto sjezdu bylo sjednotit všechny muzejní subjekty, seznámit je s novými moderními postupy při ochraně památek a zavést diskuzi na možnou změnu správy muzeí.²²² Na sjezdu zazněly celkem čtyři rozsáhlé referáty. Jedním z hlavních referujících byl již dobře známý K. V. Adámek, který zde předložil svou pětibodovou vizi reorganizace muzeí ve znění:

²¹⁷ HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní a muzeologická*. Pardubice, 2008. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra historických věd.

²¹⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-předběžná zpráva o sjezdu na ochranu památek v Praze 1908

²¹⁹ Tamtéž, spisový materiál, folio 300.

²²⁰ Tamtéž, spisový materiál, folio 300.

²²¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933, Kutná Hora 1934, s. 12–15.

Sjezd na ochranu památek pořádaný v Praze: Přednášky a referáty při sjezdu pronesené, postup jednání sjezdu dle stenografických zápisů, usnesení sjezdu, seznam účastníků. Čáslav: Československé Letopisy Muzejní, 1910, s. 141.

²²² UHLÍKOVÁ K. Wirth Zdeněk. In *Biografický slovník památkové péče*. Praha, 2013 [cit. 2017-12-27].

URL:<<http://previous.npu.cz/biograficky-slovník-pamatkaru-I/wirth-zdenek/>>

- nenavyšovat počet malých průmyslových muzeí v regionech, neboť pouze kvalitně vybavená a dostatečně zajištěná muzea mohou uspět,
- vybudovat v každém okrese okresní muzeum, popř. rozšířit působnost městského muzea na celý okres,
- sbírky jsou majetkem okresu, ne soukromého vlastnictví muzejního spolku, a jsou nezczitelné,
- správu muzea vede rada složená z odborníků v daných oborech a
- nepodporovat zakládání menších vesnických či školních muzeí, protože nevyhovují odbornému studiu a zásadám ochrany památek.²²³

Zlepšením muzejní organizace se ve svém příspěvku zabýval také Albín Stocký. Jeho cílem bylo vytvořit svaz muzeí, který by zaručoval individualitu každého ústavu a odstranil nedostatek odborného vedení. Stocký poukazoval na proměnu poslání muzejnictví a na nezbytnost změny charakteru institucí na více vědecké. Navrhoval, aby členové svazu muzeí byli spojováni na základě vnitřní jednoty práce, a nikoli vnější (shodnost stanov), jak navrhoval Adámek.²²⁴ Sjezd přesto nakonec schválil právě Adámkovy návrhy reorganizace.²²⁵

3.11 Spolek Vocel ve světle svých úspěchů

Během 90. let rekonstrukce chrámu sv. Barbory postupovala dle plánů, a proto spolek zacílil svou pozornost na západní průčelí, zastavěné pouze provizorní tzv. jalovou zdí, ve snaze získat prostředky na vhodnější zakončení stavby.²²⁶ Příležitost k získání financí se naskytla roku 1892, kdy Kutnou Horu navštívilo 33 zemských poslanců. Ti se zúčastnili prohlídky chrámu a obdivovali jeho velkolepost, ale současně si nemohli nevšimnout strohé západní zdi.

Dne 12. dubna 1892 se zemský výbor, na žádost poslance Dr. Eugena Černína, shodl na částce 8618 zl., jež spolku na opravu západního průčelí chrámu vyplatil.²²⁷ Západní průčelí bylo dokončeno po pěti letech prací roku 1897 a okrasnými prvky ozdobeno o rok později. Provizorní tzv. jalová zeď tak byla přestavěna v puristickém stylu do gotické podoby a spolek mohl přejít k další části přestavby.²²⁸

V dalších fázích rekonstrukce byla nahrazena sedlová střecha (instalovaná jezuity) střechou stanovou, tak aby odpovídala vzorům z 16. století. Při této příležitosti byly sneseny

²²³ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I*, s. 55.

²²⁴ Tamtéž, s. 56.

²²⁵ Tamtéž, s. 55–56.

²²⁶ Fotografie opěrného pilíře před a po rekonstrukci, viz příloha č. 12.

²²⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1890-1892, Kutná Hora 1893, s. 20–32.

²²⁸ Fotografie přestavby západního průčelí, viz příloha č. 11.

staré krovy, opraveny chatrné římsy a na jaře roku 1898 byla střecha dokončena.²²⁹ Roku 1899 se hlavním architektem, po smrti J. Mockera, stal kutnohorský stavitel Ludvík Lábler a práce se přesunuly dovnitř chrámu na opravu klenby a galerie. Dříve provedená rekonstrukce západní zdi měla naneštěstí destruktivní vliv na žebrovou klenbu hlavní lodi, která musela být snesena a nahrazena. Práce na klenbě byly dokončeny v srpnu roku 1899.²³⁰ Při opravách interiéru stavby byly zrekonstruovány nosné pilíře, hlavní oltář navržený architektem Ludvíkem Láblerem v novogotickém stylu a celá klenba v kněžišti, pocházející od architekta Matěje Rejska. Každým dílčím úspěchem v podobě opravené části chrámu se spolek přibližoval svému dlouholetému cíli.

Mimořádnou událostí, jež na počátku 20. století významně zasáhla do každodenního života spolku, byla pocta od nejvyšší hlavy katolické církve, papeže Lva XIII., který roku 1902 pochválil přičinění kutnohorského spolku, radnice a dalších subjektů účastnících se na opravě chrámu svaté Barbory. Svátý otec byl taktéž velice potěšen, že městská rada jménem celého města štědře přispěla k obnově a zachování chrámu.²³¹ Vatikán se o rekonstrukci chrámu dozvěděl od Edvarda Jana Nepomuka Brynychy, biskupa královehradeckého, který ho o blížícím se dokončení oprav informoval. Královehradecký biskup E. Brynych také následně přetlumočil kutnohorskému spolku papežova slova zasláná Mons. Card. Rampollou 27. srpna 1902.²³² „Svatý Otec Lev XIII. s velikým potěšením přijal zprávu, že slavný archeologický sbor Vocel s obětavostí neobyčejnou k tomu působil a přispíval, aby chrámy kutnohorské starozitností vynikající a zejména velechrám sv. Panny Barbory, tato perla mezi kostely v království Českém, důstojně, slohu svému přiměřeně a umělecky obnoveny a vyzdobeny byly, a uznáváje v plné míře tyto zvláštní zásluhy, ráčil mne blahosklonně zplnomocniti, bych

²²⁹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1897–1899, Kutná Hora 1900, s. 6–9.

²³⁰ Tamtéž, s. 13.

²³¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 3–5.

²³² Tamtéž, s. 7.

Papežův pochvalný dekret zasláný Mons. Card. Rampollou královehradeckému biskupovi zněl: „*Doslechl sv. Otec, že v městě Kutné Hoře trvá zvláštní chvály hodný Sbor Archeologický Vocel a téže pochvaly zasluhuje i Městská Rada téhož města. Sbor mnoho zajisté učinil ve prospěch a pro ozdobu mnohých chrámů Páně, pečuje o to, by se jim bývalé ozdoby a okrasy dostalo. Městská Rada pak skvělé zásluhy si dobyla o Církev i umění tím, že štědrrou rukou přispěla ochotně (blahovolně) k obnově starobylých staveb posvátných.*

Proto sv. Otec za spravedlivé pokládá, aby zdárné výsledky činnosti jak sobu Vocela, tak Městské Rady dle zásluhy pochválil a s povděkem veřejné svědectví vydal, že poznal zbožnou jich mysl.

Zprávu o tom Ti podáváje, prosím, abys o tomto projevu blahovůle Sv. Stolice prováděné Apoštolským požehnáním jak Sbor Archeologický tak uvedené Městské Zastupitelstvo uvědomil.“

*jménem Jeho Svatosti vyslovil veřejně slavnému archeologickému sboru chválu a dík a udělil Apoštolské požehnání.*²³³

Rekonstrukce uvnitř chrámu se pomalu blížily ke zdárnému konci. Pro urychlení prací uvnitř chrámu (zřízení galerie nad hlavní lodí a vystavění pilířů a oblouků) si roku 1901 obec Kutná Hora, na žádost spolku, vypůjčila u Zemské banky království českého částku 28 000 zl. V chrámu byly instalovány nové varhany, jež byly zkolaudovány roku 1903, byla dokončena oprava oken ve vysokém kůru a nad hlavním oltářem, položena dlažba, osazeny dveře a upraveno okolí.²³⁴ Všechny dodatečné práce směřovaly k jediné události.

Generální kolaudaci, události, která oficiálně uzavřela jednu kapitolu činnosti spolku Vocel trvající 22 let, provedl 26. ledna 1904 vrchní c. k. místodržitelství stavební rada Rudolf Vomáčka za přítomnosti spolku Vocel, městské rady a všech zájemců a katedrála byla opět zpřístupněna veřejnosti.²³⁵

V následujícím roce byla 15. října vysvěcena královehradeckým biskupem ThDr. Josefem Doubravou, který dorazil do Kutné Hory již v sobotu 14. října. Konsekrace chrámu sv. Barbory byla pro Kutnou Horu a její obyvatelé velkou událostí, čehož je důkazem spolková výzva k majitelům domů: *„Za účelem zvýšení lesku významné této slavnosti žádáme pány majitele domů, aby vyzdobili domy své prapory, a vybízíme veškeré občanstvo, aby se slavnosti zúčastnilo v počtu, co možno nejhojnějším.*²³⁶ Na druhý den ráno se shromáždil průvod jdoucí směrem k chrámu. Počasí, jak uvádí výroční zpráva nebylo v den akce vůbec dobré. *„Děšť i sníh padal při velkém větru z temných oblak.*²³⁷ V půl osmé ráno započalo vysvěcování, které trvalo celých šest hodin. Po ukončení svěcení byla zahájena pontifikální mše a následná prohlídka chrámu.²³⁸ Celá akce byla zakončena společnou hostinou prostorách Lorecké restaurace, kde se shromáždili všichni vzácní hosté, městská rada, členové spolku, bohatí měšťané a zástupci vzdělávacích a duchovních institucí.²³⁹

Spolku se za rekonstrukci chrámu dostalo mnoha gratulací. Jmenujme například dopis od ministerstva záležitostí duchovních a vyučování. *„c. k. ministerstvo vyslovuje zvláštní dík, za péči o kostel sv. Barbory v Kutné Hoře.*²⁴⁰ Muzejní spolek v Pardubicích komentoval do-

²³³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 8.

²³⁴ Tamtéž, s. 9–15.

²³⁵ Tamtéž, s. 22.

²³⁶ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 3.

²³⁷ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 81–83.

²³⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-folio 362

²³⁹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 85.

²⁴⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál-folio 387

končení oprav takto: „*K dnešní nejen Vás, ale i celé Čechy vzácné slavnosti přijměte hold obdivu Vaší pevné neumdlévající práce, která tak krásnou památku světu budoucímu zachovala.*“²⁴¹

Archeologický sbor Vocel nese prokazatelně významný podíl na zdárně dokončené opravě chrámu. Důkazem toho je 22 let trvající neustálá snaha o získání finanční podpory. Je třeba však zmínit, že nebýt finanční podpory štědrých dárců, městské rady, zemského sněmu a vlády samotné, nebyl by spolek dosáhl svého cíle. Konečná suma rekonstrukce chrámu sv. Barbory se vyšplhala na 909 988 rakouských korun 48 haléřů (tj. 1 819 976 zlatých 96 krejcarů) což by dnes činilo, v přepočtu na současnou cenu zlata, přibližně 140 miliónů Kč.²⁴²

Vedle dokončování chrámu si v roce 1902 Archeologický sbor Vocel připomněl stoleté výročí narození kutnohorského rodáka a věhlasného českého archeologa Jana Erazima Vocela. Na jeho počest se 23. srpna 1902 sloužily hojně navštěvované bohoslužby v arciděkanském chrámu sv. Jakuba, vedené Mons. Karlem Vorlíčkem. Bohoslužba byla ukončena prosbou, „*aby Bůh dal nám podobné zástupce české vědy, kteří by na mezinárodním kolbišti hájili význam národa našeho jako národa kulturního.*“²⁴³

Městská rada věnovala téhož roku celou zrestaurovanou budovu Kamenného domu spolku k výhradně muzejním účelům, jako odškodnění za příkoří, která musel snášet v době jeho rekonstrukce mezi lety 1900-1902, kdy muzejní sbírky byly umístěny v provizorních depozitářích a činnost muzea byla prakticky pozastavena.²⁴⁴ Od této chvíle mohl spolek plně rozvinout svou muzejní činnost ve všech ohledech, od vystavování sbírkových předmětů až po jejich uchování atd.²⁴⁵

Správce spolkových sbírek Emanuel Leminger se ihned pustil do třídění předmětů a vše směřoval k jejich prezentaci. Té se veřejnost dočkala v létě roku 1903, kdy muzeum poprvé zpřístupnilo své sbírky. Z dnešního úhlu pohledu (rozdělení sbírkových předmětů na depozitární a výstavní) měla expozice podobu otevřeného depozitáře, ve kterém, podle soudobých tendencí, bylo zvykem vystavit maximální možné množství exponátů, viz obrazová příloha č. 7.²⁴⁶

Muzejní sbírky využívající veškeré prostory ve všech podlažích Kamenného domu, byly uspořádány následovně:

²⁴¹ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 100–101.

²⁴² HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 308.

²⁴³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 11.

²⁴⁴ Fotografie Kamenného domu před a po úpravě na muzeum, viz příloha č. 13.

²⁴⁵ VEPŘEK, J. O budoucnost kutnohorského muzea, s. 2–3.

²⁴⁶ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 3.

- sklep – zde byly umístěny zbytky kamenických prací z průčelí Kamenného domu a chrámu sv. Barbory,
- přízemí – sádrové modely pro opravné práce na různých kutnohorských budovách, staré náhrobky, sbírka hornin a prehistorických nálezů,
- schodiště a mezipatro – historie dolování a hutnictví stříbra,
- 1. patro – historie uměleckých řemesel, numismatika, kutnohorské tisky a ikonografie; v temnějším prostoru pod schodištěm byla umístěna expozice vyobrazující středověkou kuchyni s dobovým nábytkem a
- 2. patro – bylo věnováno etnografické sbírce, cechovním památkám a pracím řezbářským.²⁴⁷

Nově získanými prostory v Kamenném domě vstoupilo muzeum do nové etapy svého rozvoje, které se se vyznačovalo zvýšeným úsilím o zpracování sbírek a nalezení optimálního systému evidence.²⁴⁸ Nemálo se o to zasloužil také již zmiňovaný správce sbírek Emanuel Leminger.²⁴⁹

V době, kdy byla činnost spolku Vocel na vrcholu své slávy, navštívila Kutnou Horu významná osobnost tehdejšího každodenního života. Císař František Josef I. se v Kutné Hoře zastavil při své cestě do Liberce na tamní pořádanou Německočeskou výstavu. Do Kutné Hory ho přilákala zpráva o nově přestavěných a opravených kutnohorských památkách zejména chrámu svaté Barbory a Vlašského dvora.²⁵⁰

Císař dorazil na kutnohorské nádraží 21. června 1906. „*V ulicích kutnohorských panoval hlučný život od časných hodin ranních. Obyvatelstvo přicházelo a sjíždělo se sem celými proudy. Brzy po 10. hodině počal pochod spolků a korporací, jakož i školní mládeže na vykázaná místa k utvoření špalíru.*“²⁵¹ Ve městě snad nezůstal jediný dům neozdobený, z oken vlály prapory a na bráně byla umístěna deska z jedné strany ozdobená kutnohorským znakem s nápisem „Vítej nám!“ a ze strany druhé říšským znakem a nápisem „Viribus unitis!“ Po slavnostním uvítání kutnohorským starostou Janem Macháčkem se císař ujal proslovu: „*Srdečně vám děkuji za ujištění vašich loyálních citů. Těším se z toho, že mohu prohlédnouti Si starodávné, nyní opravené, stavební památky Mého královského svobodného horního města Kutné Hory, které její skvělé minulosti svědectví vydávají.*“²⁵² Po proslovu následoval jásot

²⁴⁷ Fotografie expozice v Kamenném domě vytvořenou Emanuelem Lemingerem, viz obrazová příloha č. 7.

²⁴⁸ Evidenční záznamy Emanuela Lemingera viz obrazovou přílohu č. 8.

²⁴⁹ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 35.

²⁵⁰ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 114.

²⁵¹ Tamtéž, s. 115.

²⁵² Fotografie z přivítání císaře na dnešním Palackého náměstí, viz příloha č. 16.

obecenstva a hlasité provolávání „Sláva!“ a „Zdař Bůh!“²⁵³ Po uvítání na dnešním Palackého náměstí se císař v doprovodu předních osobností města odebral do Vlašského dvora odkud zamířil na prohlídku chrámu sv. Barbory. Během prohlídky byl představiteli spolku Vocel (Karlem Vorlíčkem a Ludvíkem Láblerem) seznámen s historií chrámu, průběhem jeho rekonstrukce a zásluhami, jež na jeho opravě měl Archeologický sbor Vocel. Ještě před odjezdem z kutnohorského nádraží se císař rozloučil se starostou a poděkoval za vlasteneckou pohostinnost.²⁵⁴

Za necelých třicet let činnosti se vedení spolku značně obměnilo. Z původního výboru ustaveného na valné hromadě v roce 1877 zbyli ve spolku pouze pánové Vorlíček a Leminger. Ostatní buď zemřeli, odešli z Kutné Hory, anebo z osobních důvodů vystoupili ze spolku. V době, kdy kutnohorský spolek dosahoval svých největších úspěchů (mezi lety 1900–1907) byli ve výboru následující členové:

předseda

- arciděkan Mons. Karel Vorlíček,

členové výboru

- místopředseda Jan Macháček, purkmistr královského horního města Kutné Hory,
- jednatel MUDr. Emanuel Jäger, primář všeobecné okresní nemocnice v Kutné Hoře,
- správce sbírek Emanuel Leminger, profesor na vyšší reálné škole v Kutné Hoře,
- pokladník Václav Křepinský, lékárník,
- Vincent Čeněk Dajbych, stavitel,
- Otakar Hejnic, profesor v Kutné Hoře,
- Antonín Hrabák, měšťan a truhlářský mistr,
- Ludvík Lábler, stavební rada a
- Josef Zeis, profesor v Kutné Hoře.²⁵⁵

3.12 Hospodaření spolku

Finanční situace spolku se odvíjela od počtu členských příspěvků, dobročinných darů, výše dotací od různých institucí na straně jedné a výdajů na činnost spolku od financování oprav významných kutnohorských památek četnosti výdajů na různé věci, nakupování exponátů až po tisk výročních zpráv na straně druhé. V následujících tabulkách jsem shrnul hos-

²⁵³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 118.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 125.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 48.

podání spolku Vocel v ročních příjmech a výdajích mezi lety 1877 až 1907 se zaměřením na finanční obnosy získané z pravidelných ročních příspěvků členů spolku.²⁵⁶

Tabulka 1: Hospodaření spolku v letech 1877–1901 (částky jsou uváděny v zl.)

Období	Příjmy z členských příspěvků	Příjmy z dotací a darů	Ostatní příjmy	Celkové příjmy	Výdaje na opravy	Ostatní výdaje	Celkové výdaje	Zůstatek
1877	274,00	20,00	0	294,00	0	114,37	114,37	179,63
1878	451,00	133,00	0	764,63 ²⁵⁷	265,00	210,85	475,85	287,78
1879	555,00	53,75	193,02	1 089,55	692,02	220,64	912,66	176,89
1880	505,00	3 086,00	232,00	3 999,89	0	2 091,16	2 091,16	1 908,73
1881	515,00	2 896,00	767,58	4 178,58	1 658,00	326,36	1 984,36	2 237,22
1882	435,00	2 000,00	66,28	4 738,54	2 140,00	273,64	2 413,63	2 363,91
1883	395,00	3 000,00	57,19	5 816,10	1 979,43	159,22	2 138,65	3 694,45
1884	413,00	3 020,00	80,92	7 226,37	4 600,00	995,51	5 595,51	1 634,86
1885	380,00	620,00	53,72	2 688,58	1 677,63	374,52	2 052,15	636,43
1886	373,00	17 552,70	27,32	18 589,15	17 284,68	1 004,24	18 288,95	300,20
1887	456,00	8 535,00	30,21	9 321,41	8 421,29	490,05	8 911,34	410,07
1888–1889	740,00	11 398,84	12,36	12 561,27	10 823,78	247,84	11 098,62	1 462,65
1890	439,00	7 293,70	0	9 195,35	8 904,47	235,57	9 140,04	55,31
1891–1892	665,00	28 526,00	3,88	29 250,19	12 519,36	231,87	12 751,23	630,96 ²⁵⁸
1893	336,00	28 393,92	0	29 360,88	21 209,94	214,55	21 424,49	686,38 ²⁵⁹
1894	407,00	37 336,00	0	38 429,38	20 644,74	244,36	20 889,1	1 572,28 ²⁶⁰
1895	357,00	33 736,00	0	35 665,28	20 706,17	69,25	20 775,42	2 521,86 ²⁶¹
1/1896–8/1897	508,00	33 768,00	0	36 797,86	36 202,18	525,21	36 727,39	70,47
9/1897–2/1899	995,00	32 174,34	56,20	33 296,01	22 531,82	847,82	23 379,64	9 916,37
2-12/1899		13 118,00	0	23 034,37	13 494,92	725,27	14 220,19	8 814,18
1/1900–4/1901				12 843,00			7 415,00	5 427,00

Zdroj: vlastní zpracování, účty o spolkovém hospodaření 1877–1901

Z výše uvedené tabulky je patrné, že za období 1877–1901 jsou v archivních záznamech dohledatelné detailní finanční operace spolku. Podstatnou část příjmů tvoří dotace a dary. Největší dotace byly poskytovány sněmem Království českého a c. k. místodržitelstvím ze studijního fondu. Nejpočetnějšími dárci byli nejen členové spolku a občané Kutné Hory, ale i královehradečtí biskupové (Josef Jan Hais a Edvard Jan Brynych a Josef Doubrava), kut-

²⁵⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877–1907, Kutná Hora, účty o spolkovém hospodaření

²⁵⁷ V přehledu příjmů a vydání je na straně příjmů součtová chyba. Příjmy mají být 763 zl. 63 kr. a v knize je uvedeno 764 zl. 63 kr. V tabulce je chyba ponechána, jelikož je rozdíl marginální a její oprava by způsobila nesoulad s účetními knihami spolku.

²⁵⁸ Částka 15 868 zl. z dotace na rekonstrukci, která nebyla proinvestována.

²⁵⁹ Částka 7 250 zl. z dotace na rekonstrukci, která nebyla proinvestována.

²⁶⁰ Částka 15 968 zl. z dotace na rekonstrukci, která nebyla proinvestována.

²⁶¹ Částka 12 868 zl. z dotace na rekonstrukci, která nebyla proinvestována.

nohorský okresní výbor, obec Kutná Hora a kutnohorská spořitelna. Ostatní příjmy plynuly ze členských příspěvků, kladných bankovních úroků, případně z prodeje lístků na výstavách apod. V tabulce je také možné pozorovat nárůst peněžního kapitálu, se kterým kutnohorský spolek během let 1877–1907 hospodařil. Na straně výdajové byla největší položkou rekonstrukce chrámu sv. Barbory a Vlašského dvora a dalších. Pouze marginální část výdajů plynula na provoz spolku například tisk letáků, výročních zpráv, nákup věnců při výročích a poštovních známek.

Tabulka 2: Hospodaření spolku v letech 1901–1907 (částky jsou uváděny v K)

Období	Celkové příjmy	Celkové výdaje	Zůstatek
5/1901–12/1901	16 493,00	11 331,00	5 161,00
1902	57 130,00	45 867,00	11 263,00
1903	42 470,00	41 158,00	1 312,00
1904	21 874,00	19 545,00	2 328,00
1905	10 977,00	6 141,00	4 835,00
1906	10 861,00	5 588,00	5 273,00
1907	11 299,00	5 398,00	5 901,00

Zdroj: vlastní zpracování, účty o spolkovém hospodaření 1901–1907

Od roku 1900 již podrobné informace nejsou v archívních fondech uloženy. Jednou ze zajímavostí, kterou lze z tabulek vyčíst, je přechod na novou měnu. Rakousko-uherská koruna byla zavedena reformou z roku 1892. Přechod na novou měnu nebyl okamžitý a jak lze z tabulek vyčíst, tak se na novou měnu plně přešlo až po osmi letech v květnu roku 1901.

3.13 Velká válka a první republika

Spolek měl v plánu se po dokončení opravy chrámu sv. Barbory důkladněji zaměřit na muzejní činnost. Úkol znějící zprvu jednoduše však zhatila válka, která zabránila přísunu financí od města, státu a dalších institucí.²⁶² Zhoršovala se ekonomická situace, rostla inflace a peníze ztrácely svou kupní sílu. Většina civilních obyvatel strádala z nedostatku potravin i ostatních komodit a spolková činnost se tedy dostávala na okraj jejich zájmu. Nedostatek finančních prostředků omezoval činnost spolku Vocel. Znemožňoval rovněž tisk výročních zpráv, které rozšiřovaly povědomí o spolkové činnosti a tím udržovaly propojení spolku s veřejností.

Po bližším prozkoumání účetních knih z období první světové války zjistíme, že rokem 1914 spolek Vocel obdržel pozůstalost od JUDr. Antonína Schneidra-Svobody ve výši

²⁶² ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 37.

cca 867 K, kterážto ho na první rok války dobře zajistila. Z bližšího prozkoumání let následujících je vidět, že spolek prodával dublety mincí a exponáty nevhodné k vystavování ve větší míře, než tomu bylo doposud. Spolek Vocel tak činil kvůli tíživé finanční situaci, neboť příjmy, které spolku z prodeje sbírkových předmětů plynuly tvořily například v roce 1915 75 % všech příjmů spolku. V tabulce pro představu uvádím příjmy a výdaje spolkové pokladny za první světové války se zaměřením na finance získané prodejem sbírkových předmětů.²⁶³

Tabulka 3: Spolková pokladna 1914–1918

	příjmy z prodeje	celkové příjmy	celkové výdaje
1914	0 K	1 067,00 K	264,00 K
1915	424,00 K	576,00 K	661,00 K
1916	182,00 K	307,00 K	263,00 K
1917	426,00 K	578,00 K	358,00 K
1918	30,00 K	281,00 K	843,00 K

Zdroj: vlastní zpracování, účty o spolkovém hospodaření 1914–1918

Tisk výročních zpráv byl zastaven a souhrnná výroční zpráva za období 1908–1928 vyšla v roce 1929. Bohužel většina záznamů byla pouze seznamem přírůstků různých sbírkových sekcí za dané období.²⁶⁴ Ze zprávy je patrné, že navzdory špatné finanční situaci za první světové války, se sbírky spolku stále rozšiřovaly. Největšího počtu přírůstků zaznamenala sbírka historické archeologie, numismatiky a umělecké historie, kde byly umístěny předměty z všedního života jako například nádobí, klenoty, hudební nástroje, zbraně, hospodářské nástroje a další. Sbírkové se uchovávaly v Kamenném domě, jehož kapacita již přestávala dostačovat.²⁶⁵ Roku 1917 byly sbírky obohaceny i o osobní předměty Jana Erazima Vocela, které sboru darovala jeho dcera Ludmila. Konec první světové války a vznik samostatného Československa bezesporu znamenal zlepšení situace spolku, ale ten se i nadále potýkal se spoustou problémů.²⁶⁶

Problém nedostatku místa pro uchování sbírek řeší muzea již od svého vzniku a u kutnohorského muzea tomu nebylo jinak. Situace se sice nakrátko zlepšila po získání Kamenného domu, ale po vzniku Československa narostly sbírky do té míry, že i Kamenný dům přestal dostačovat. Představitelé kutnohorského spolku proto začali hledat novou budovu, která by dobře posloužila muzejním účelům. Spolek Vocel si zvolil Hrádek, památku stojící na spojnici mezi historickým centrem města s kostelem sv. Jakuba, Arciděkanstvím a Vlašským dvo-

²⁶³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1908–1928, Kutná Hora 1929, s. 55–58.

²⁶⁴ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933, Kutná Hora 1934, s. 15.

²⁶⁵ KREMLA, J. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky, s. 29.

²⁶⁶ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 37.

rem na jedné straně a jezuitskou kolejí a chrámem sv. Barbory na straně druhé.²⁶⁷ Vedení spolku nejednou žádalo městské zastupitelstvo o jeho přidělení. Nakonec dosáhlo úspěchu roku 1928 v podobě příslibu přidělení Hrádku spolku.²⁶⁸

Mimo problém s nedostatkem prostoru se kutnohorský spolek trápil s citelným úbytkem členské základny. Mezi lety 1900–1907 tvořila členská základna kutnohorského spolku 218 členů a do roku 1928 jich bylo pouze 172. Přesné počty členů za jednotlivé roky ani důvody jejich odchodu nejsou v souhrnné výroční zprávě zaznamenány. Domnívám se, že k největší odlivu členů ze spolku docházelo během válečných let kvůli špatné ekonomické situaci.²⁶⁹

Světlými momenty, v těchto jinak temných časech, bylo bezplatné zavedení elektřiny do přízemí budovy muzea od Elektrického podniku města Kutné Hory, nebo vytištění nových členských legitimací, které umožňovali držitelům bezplatný přístup do muzea.²⁷⁰

Spolek se i nadále věnoval výstavní činnosti. V roce 1926 uspořádal výstavku kutnohorského renesančního bouřliváka Mikuláše Dačického z Heslova. Ve dnech 26.–28. září mohli návštěvníci v přízemí muzea v Kamenném domě nahlédnout do života této kontroverzní postavy kutnohorské historie. Roku 1928 se spolek Vocel také zúčastnil krajinské výstavy v Kutné Hoře a svými fotografiemi těšil návštěvníky na výstavě soudobé kultury v Brně.²⁷¹

K padesátému výročí svého založení obdržel spolek peněžní dar ve výši 3 000 Kč od magisterského rady Karla Schneidera z Prahy. Karel Schneider se narodil v Praze 9. dubna 1859. Po dokončení práv začal pracovat ve státní správě a dosáhl postu magistrálního rady. Ačkoli nebyl kutnohorským rodákem, tak dokázal docenit snahu spolku a k místnímu muzeu přilnul. Stal se tak jedním z nejváženějších mecenášů.²⁷²

Dne 28. listopadu 1931 byl při výkopových pracích v místech bývalé Čáslavské brány nalezen hrnec plný pražských grošů, jenž byl odevzdán městské radě a ta jej předala do kutnohorského muzea k vyčištění, uschování a vystavení. Zásluha na zachránění nálezu patří panu J. Středovi. Mince byly zoxidované, pokryté rzí, spousta byla slepená k sobě a musela

²⁶⁷ Fotografie budovy Hrádku v Kutné Hoře, viz obrazová příloha č. 10 a).

²⁶⁸ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 4.

²⁶⁹ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 37.

SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1900–1907, Kutná Hora 1908, s. 143–146.

SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1908–1928, Kutná Hora 1929, s. 55–58 a 59–61.

²⁷⁰ SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933, Kutná Hora 1934, s. 15.

Fotografie členského průkazu z doby První republiky, viz obrazová příloha č. 10 b).

²⁷¹ Tamtéž, s. 12.

²⁷² Tamtéž, s. 34.

být nejdříve oddělena a vyčištěna, aby mohlo být přikročeno k jejich důkladnému prozkoumání, při kterém bylo zjištěno, že poklad obsahoval pražské groše z dob Jiřího z Poděbrad, Vladislava II. Jagellonského, Ludvíka Jagellonského a Ferdinanda I. Celkem jich bylo nalezeno 1 078 kusů. Míšeňských grošů osm kusů a bílých peněz dohromady 45 kusů. Dle nejmladší vyražené mince byl poklad do země zakopán pravděpodobně v roce 1544 a ležel v ní téměř čtyři století. Na zachovalých mincích bylo po jejich očištění možno na líci přečíst nápisy jako: „*FERDINANDUS PRIMUS*“ a „*DEI GRATIA REX BOHEMIE*“, na rubu pak „*GROSSI PRAGENSES*“.²⁷³

Roku 1931 zemřel Emanuel Leminger, který se významně zasloužil o roztřídění muzejních sbírek a vytvoření stálé expozice v Kamenné domě. In memoriam ve výroční zprávě z let 1929–1933 stojí: „*Kutná Hora je šťastné město nížiny polabské, které svými památkami působí mocně na duše svých občanů. Tak tomu bylo i za zesnulého školního rady Emanuela Lemingera. Nebyl historikem z povolání, ale zdejší okolí, šedé památky dávné minulosti, působily na něj tak mocně, že se stal historikem z lásky. Této okolnosti děkujeme, že se nám dostalo vzácných písemných děl, jednajících o minulosti města a bohatých sbírkách muzejních.*“²⁷⁴ Péči o sbírkové předměty se v následujících letech věnovalo několik správců, z nichž jmenujme Grima, Tomáška nebo Červeného, ani jeden však nedosahoval Lemingerových kvalit.²⁷⁵

Za doby první republiky prošlo vedení kutnohorského spolku řadou změn. Úmrtím Karla Vorlíčka, Ludvíka Láblera či Emanuela Lemingera přišel spolek o své aktivní představitele a noví členové výboru měli před sebou těžký úkol je nahradit. Počátkem třicátých let byli ve vedení spolku Vocel tito pánové:

předseda

- MUDr. Emanuel Jäger, ředitel kutnohorské veřejné nemocnice,

přední členové výboru

- jednatel Jan Fiala, učitel v Kutné Hoře,
- správce sbírek František Grimm,
- dozorce Josef Pospíšil,
- pokladník Jan Krčma, cestmistr a

²⁷³ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933, Kutná Hora 1934, s. 8–10.

²⁷⁴ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 3.

²⁷⁵ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 36.

- Josef Zeis, profesor a školní rada v Kutné Hoře.²⁷⁶

Před vypuknutím druhé světové války zaznamenával kutnohorský spolek úspěchy zejména v archeologii. Jak na nalezišti v okolí mlýna Cimburka, tak nově na nedaleké zřícenině hradu Sion. Mlýn Cimburk získal jméno po nedalekém pravěkém hradišti, kde se nacházelo výšinné sídliště obývané již v eneolitu a také v době bronzové. Existence tohoto pravěkého sídliště byla objevena v osmdesátých letech 19. století, kdy zde měla být postavena střelnice pro místní pěší pluk. V okolí hradu Sion provedl první archeologický výzkum v roce 1937 člen kutnohorského spolku Vocel Josef Tomášek. Kutnohorský spolek zde u příležitosti 500. výročí dobytí hradu Jana Roháče z Dubé provedl terénní výzkum a umístil kamennou pamětní desku s portrétem připomínající tohoto husitského velitele.²⁷⁷ Během výkopů našel Tomášek kachel se znakem Jana Roháče z Dubé a vyobrazením dvou andělů nesoucích kalich s hostií. Mimo tyto historické předměty bylo na sionském nalezišti objeveno také několik koster. Všechny tyto nálezy byly po bližším prozkoumání uloženy v kutnohorském muzeu.²⁷⁸

Příslibem zastupitelstva z roku 1928 měl být Hrádek přenechán Archeologickému sboru Vocel, ale k oficiálnímu předání došlo až roku 1938.²⁷⁹ Okamžitě započalo pod vedením správce Josefa Tomáška stěhování sbírek do nové muzejní budovy. Tento proces však musel být z důvodů okupace přerušeno a sbírky byly, jak ve svém článku uvádí Josef Kremla, vráceny zpět do Kamenného domu.²⁸⁰ Hrádek byl roku 1939 zabrán německou armádou a byl zde zřízen Ústav sociálního zdraví.²⁸¹

3.14 Druhá světová válka a konec spolku Vocel

V době okupace nacistickým Německem se muzejní sbírky dostaly do hledáčku německým úřadům a zřízcům jako důkazy vysokého německého vlivu a vzdělanosti v Kutné Hoře. Návštěvníky muzea se po 15. březnu 1939 stali zejména okupační vojáci. Průvodci vyprávěli o muzejních exponátech podle nacistických idejí a Kutnou Horu prezentovali jako staroněmecké hornické město. Bylo veřejně známo, že některé sbírkové předměty značné hodnoty Němci plánovali převést do Říše.²⁸² Tehdejší správce muzea Tomášek přihlížejíc zaznamenávání exponátu k transferu do Německa se rozhodl co nejvíce cenných předmětů

²⁷⁶ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1929–1933, Kutná Hora 1934, s. 12–15.

²⁷⁷ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 311.

KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 4.

²⁷⁸ JANSKÁ, E. Archeologický výzkum hradu Sion. In *Archeologické rozhledy XV*. Praha: 1963, s. 220.

²⁷⁹ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 311.

²⁸⁰ KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum, s. 4.

²⁸¹ HRABÁNKOVÁ, S. a KREMLA, J. České muzeum stříbra v Kutné Hoře, s. 311.

²⁸² Tamtéž, s. 311.

ukrýt. Velkou starost měl o cenné sbírky dokladů odboje z let 1914–1918 darovaných muzeu kapitánem Emanuelem Viktorem Voskou.²⁸³ Mimo jiné schoval také cenné kusy zbraní, které se bohužel vinou vlhka v provizorních úkrytech zničily. V roce 1942 byl z těchto důvodů zatčen a odvezen do koncentračního tábora, kde také o rok později 15. října 1943 zemřel.²⁸⁴ Krátce po zatčení Tomáška si policie přišla i pro další dva členy výboru kutnohorského spolku a sice Jana Fialu a Rudolfa Krupičku. Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha mohly být zprávy o muzejních sbírkách publikovány pouze se zvláštním svolením.²⁸⁵

Nástupce Tomáška pan Jaroslav Černý s úzkým kruhem nejbližších spolupracovníků pokračovali v jeho činnosti a snažili se po půdách a sklepních prostorách městských domů uschovat co možná největší počet vzácných sbírkových předmětů.²⁸⁶ Jak uvádí Kremla ve svém článku, tak některé předměty byly dokonce i zakopávány, aby se nedostaly do spárů nacistické administrativy.²⁸⁷ Muzeum často navštěvovali Němci, kteří chodili od vitríny k vitrině a zapisovali si cennější předměty i s inventárním číslem. Některé exponáty musely být pak na vyžádání zaslány žadateli. Například o prapor pluku Wartensleben projevil zájem správce německého vojenského muzea v Praze. Prapor tak musel být vydán do Prahy.²⁸⁸

Pozitivní událostí bylo zavedení plynu a elektřiny do celé budovy muzea. Změnu podnítili Němečtí návštěvníci muzea, kteří byli s jeho stavem velmi nespokojeni a stěžovali si na jeho zásadní nedostatky u vládního komisaře, který pak úpravy zařídil. Kamenný dům tak byl počátkem roku 1944 připojen k plynovodu a elektřina byla rozvedena do celé budovy. O několik měsíců později však bylo muzeum z výnosu protektorátní vlády 18. srpna 1944 uzavřeno.²⁸⁹

Po osvobození Československa od německých okupantů trvalo více než rok shromáždit exponáty a jejich seznamy, aby mohla být činnost muzea opět obnovena. Bohužel se i přes veškerou snahu nepodařilo všechny ukryté předměty nalézt. Muzeum bylo v Kamenném domě otevřeno na den výročí osvobození Československa tedy 5. května 1946.²⁹⁰

²⁸³ KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum, s. 3–6.

²⁸⁴ ČERVENÝ, Jaroslav. *Museum archeologického sboru "Vocel" v Kutné Hoře za německé okupace 1939–1945 a výhledy do budoucnosti*. Kutná Hora, 1946, s. 5.

²⁸⁵ KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum, s. 3–6.

²⁸⁶ ŠTROBLOVÁ, H. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře, s. 37.

²⁸⁷ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum, s. 4.

²⁸⁸ ČERVENÝ, J. *Museum archeologického sboru "Vocel" v Kutné Hoře za německé okupace 1939–1945 a výhledy do budoucnosti*, s. 7.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 7.

²⁹⁰ KREMLA, J. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky, s. 30.

Konec druhé světové války umožnil spolku obnovit svou dřívější činnost. Výbor tvořili v červnu roku 1945 v následující členové:

předseda

- notář Ferdinand Hejna,

členové výboru

- místopředseda JUDr. Jan Egidy, ředitel městských kanceláří,
- správce muzea Jaroslav Červený, vrchní korektor Státní tiskárny,
- správce sbírek mineralogických a předhistorických Josef Vepřek ml., učitel,
- jednatel Bohumil Čihák, předseda ONV v Kutné Hoře,
- pokladník František Mrázek, úředník banky,
- matrikář Jan Krčma, oficiál,
- redaktor Jan Fiala, ředitel školy a archivář a
- průvodce muzea Antonín Holík, ruský legionář.²⁹¹

Spolek znovu získal pro muzejní účely, dávno přislíbenou a v roce 1938 i přidělenou, budovu Hrádku. Správce sbírek Josef Vepřek vytvořil plány na její přestavbu. S ohledem na turistickou sezónu směla rekonstrukce probíhat pouze v zimních měsících. Roku 1949 se v Kutné Hoře uskutečnila výstava u příležitosti 700. výročí československého hornictví. Muzeum také získalo jedinečný předmět v podobě velkého těžebního stroje tzv. trejvu, jenž sem byl dopraven z jáchymovského dolu a umístěn do bezprostřední blízkosti Hrádku.²⁹²

Komunistický převrat roku 1948 ukončil etapu působení Archeologického sboru Vocel jako soukromého sdružení. Majetek a sbírky byly znárodněny a spolek nadále fungoval pouze jako zájmové sdružení při Okresním vlastivědném muzeu.²⁹³ Konkrétní datum ukončení jeho činnosti však není známé.²⁹⁴

²⁹¹ ČERVENÝ, J. *Museum archeologického sboru "Vocel" v Kutné Hoře za německé okupace 1939–1945 a výhledy do budoucnosti*, s. 19.

²⁹² HRABÁNKOVÁ, Světlana; KREMLA, Josef. *České muzeum stříbra v Kutné Hoře*, s. 312.

²⁹³ Tamtéž, s. 312

²⁹⁴ KREMLA, J. *Kutnohorské muzeum*, s. 5.

4 Galerie osobností spojených s Archeologickým sborem Vocel

Dalších několik stránek je věnováno jedenácti lidem (osobnostem) jež se větší měrou podíleli na činnosti kutnohorského spolku Vocel: Mudr Jaroslavu Jaromírovi Šteitkovi, MUDr. Františku Stáněmu, prof. Jiřímu Zachovi, prof. Janu Josefu Řehákovi, Janu Macháčkovi, Mons. Karlu Vorlíčkovi, prof. Gustavu Erhartovi, prof. Emanuelu Lemingerovi, Ing. arch. Ludvíku Láblerovi, Mudr. Emanuelu Jägerovi a Jaroslavu Červenému. Jmenovaní byli čelními představiteli kutnohorského spolku a zástupci různých povolání, z čehož vyplývá, že zájem o činnost spolku Vocel šel napříč profesním spektrem. Jednotlivé medailonky jsou pro větší přehlednost řazeny chronologicky.

4.1 MUDr. Josef Jaromír Štietka (Štětka) (1808-1878)

MUDr. Josef Jaromír Štietka se narodil 15. června 1808 v Litni u Berouna. Jeho zájmy se od mládí upínaly k medicíně, kterou začal studovat na pražské univerzitě. Během studií v Praze přicházel do kontaktu s předními osobnostmi české politiky, kultury a vědy. Jmenujme například Františka Palackého, Karla Hynka Máchu, Jana Erazima Wocela, Karla Vladislava Zapu, Josefa Kajetána Tyla. Štietkova pozdější vlastenecká činnost v Kutné Hoře měla kořeny právě v těchto jeho kontaktech s osobnostmi národního obrození a zastánci české kultury.

Po ukončení studia v roce 1835 opustil Karlo-Ferdinandovu univerzitu a přijel ke svým příbuzným do Kutné Hory, kde se a začal působit jako praktický lékař. Po smrti místního městského lékaře MUDr. Augusta Dörella byl Štietka v roce 1842 jmenován městským a soudním lékařem. Štietka si zakládal na neustálém zdokonalování se v profesní rovině a vlídném a vstřícném přístupu k pacientům.

Štietkovým hlavním cílem bylo vybudovat v Kutné Hoře městskou nemocnici dostupnou všem. Chybějící finanční prostředky obstarával organizováním kulturních akcí, pěveckých a divadelních představení a pořádáním dobročinných sbírek. Výtěžek z těchto akcí se stal základem finančního fondu pro stavbu nemocnice.

Doktor Štietka se aktivně zapojoval také do kulturního života prostřednictvím zakládání spolků a besed z nichž jmenujme například Měšťanskou besedu, založenou roku 1849. Podílel se také například na zřízení městské knihovny. Roku 1842 dosáhl svého prvního velkého úspěchu. V Kutné Hoře byla v pronajatém domě na dnešním Pirknerově náměstí zřízena prozatímní nemocnice, která měla, po vzoru dvanácti apoštolů, dvanáct lůžek a veškerá péče byla poskytována zcela zdarma. O několik let později roku 1846 se podařilo získat peníze

k založení nemocnice. Nové nemocniční prostory mohly pojmout až 40 pacientů. Peníze na provoz instituce získával pořádáním divadelních představení, koncertů, balů a dobročinných sbírek. Dalšímu rozšíření nemocnice bránil nedostatek finančních prostředků, a tak roku 1864 zažádal Štietka o oprávnění k uspořádání loterie, z jejíhož výtěžku by byla stavba zafinancována. Projektu finálního rozšíření nemocnice se mezi lety 1861–1869 ujal ředitel místní vyšší reálné školy prof. Jiří Zach a do financování nemocnice se zapojili také soukromníci, okresní zastupitelstvo a městská spořitelna, kteří tak nemalou měrou přispěli k jejímu slavnostnímu otevření 18. srpna 1869. Prvním primářem v nově vybudované městské nemocnici se nestal nikdo jiný než MUDr. Josef J. Štietka.

Během svého života se doktor Štietka nevěnoval pouze výstavbě nemocnice a lékařské praxi. Stál například u založení vyšší reálné školy v Kutné Hoře. Angažoval se také v politice jako člen zastupitelstva, mezi lety 1864–1869 stál v čele radnice a roku 1873 se stal okresním starostou. Jeho politická kariéra dosáhla vrcholu v roce 1874 kdy byl zvolen zemským poslancem. Na sklonku svého života se rovněž aktivně věnoval práci ve výboru nově založeného Archeologického sboru Vocel, kde si jeho práce velice vážili a po jeho smrti vydali nekrolog ve znění: „*Radost kalí nám ztráta citelná, již utrpěl milý sbor náš s královským městem Kutnou Horou když zemřel výtečný lékař a horlivý buditel národního vědomí a vzdělání v krajině zdejší, rytíř řádu J. V. císaře Františka Josefa I., bývalý purkmistr a zakladatel vyšších reálných škol, městské knihovny a nemocnice, výbor archeologického sboru Vocela, starosta okresního zastupitelstva a mnohých vlasteneckých spolků zdejších, muž též v literatuře činný a zasloužilý, upřímný Čech a věrný občan o blaho svého lidu pečlivý...*“.²⁹⁵

MUDr. Josef Jaromír Štietka zemřel 10. dubna 1878 ve věku nedožitých sedmdesáti let.²⁹⁶

4.2 MUDr. František Stáně (1814-1897)

František Stáně se narodil 21. srpna 1814 do měšťanské rodiny ve Strakonících. Pocházel z osmi dětí a chybějící finance na studium si obstarával doučováním mladších studentů. Po ukončení studií na píseckém gymnáziu se vydal do Prahy, kde zahájil studia filosofie a vstoupil také do řádu cisterciáků v klášteře na Strahově. Po roce však studií zanechal a vystoupil i z řádu. Svými rozhodnutími si proti sobě popudil rodinu natolik, že byl vyděděn.

²⁹⁵ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 16.

²⁹⁶ KREMLA, Josef. *Muž "osmičkových" výročí – MUDr. Josef Jaromír Štietka*. České muzeum stříbra, [cit. 2018-3-25].

URL: <<https://www.cms-kh.cz/eng/node/69>>.

Stáně se rozhodl pro studium medicíny a jelikož podporu z domova nedostával, živil se opět soukromým doučováním. Roku 1840 se stal promováným doktorem medicíny a o rok později odešel do Kutné Hory, kde převzal post praktického lékaře.

V Kutné Hoře se seznámil s budoucím spoluiniciátorem Archeologického sboru Vocel MUDr. Josefem Jaromírem Štietkou, jenž v Kutné Hoře působil již od roku 1835. Stáně se od svého příchodu do Kutné Hory čile zapojoval do společenského života, působil ve veřejných funkcích a podporoval rozvoj školství. V letech 1842 až 1869 participoval na vzniku nemocnice v Kutné Hoře a v roce 1869 se stal jejím ředitelem. Stáněho dobročinnost se projevila také při nedostatku potravin v roce 1847, kdy denně rozdělával na 250 porcí husté polévky. Při revolučních událostech v roce 1848 pomáhal se sběrem obvazů pro vojáky na italské frontě a pro případ války chystal lazarety pro 4000 vojáků v Kutné Hoře, Čáslavi, Sedlci, Nových Dvorech a Kolíně. Pravidelně organizoval sbírky pro chudé studenty a roku 1862 založil za účelem shromáždění prostředků pro kutnohorské studenty studující v Praze tzv. Tylovu nadaci.

František Stáně patřil mezi přední osobnosti města o čemž svědčí i jeho činnost jako zastupitele v letech 1850 až 1894 a 1882 až 1886, kdy byl zvolen do funkce starosty. Zapojil se také do činnosti celé řady kutnohorských spolků jmenujme například Měšťanskou besedu či Pěvecký spolek Tyl. V roce 1876 spolu s kaplanem Karlem Vorlíčkem zorganizoval sbírku na opravu Mariánského sloupu na Zelném trhu. Tato akce dala podnět k o rok později založenému Archeologickému sboru Vocel, jehož primárním cílem byla záchrana kutnohorských památek. Jeho podíl na činnosti spolku Vocel nebyl pouze při jeho založení, již v roce 1879 byl zvolen předsedou spolku a byl jím až do své smrti roku 1897.

Celý svůj život zůstal v kontaktu s významnými osobnostmi jako byli: Josef Kajetán Tyl a Karel Havlíček Borovský, kterého při jeho pobytu v Kutné Hoře ošetřoval. Měl také dobré vztahy s dalšími předními představiteli tehdejší inteligence Františkem Ladislavem Riegerem, Františkem Palackým nebo například Václavem Vladivojem Tomkem. Celý svůj život se doktor Stáně radil k loajálním rakouským občanům a radikální národnostní tendence se snažil spíše mírnit. Za své zásluhy byl prohlášen čestným občanem Kutné Hory a obdržel řadu ocenění a vyznamenání. MUDr. František Stáně zemřel 4. května 1897 a byl pohřben se všemi poctami na hřbitově Všech svatých v Kutné Hoře.²⁹⁷

²⁹⁷ KREMLA, Josef. *MUDr. František Stáně 1814–1897*. Kutná Hora: České muzeum stříbra Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš (Kuttna), 2014, s. 21–25.
PROVAZ, L. *Čestní občané města Kutná Hora*. Kutná Hora, 2013, s. 21–23.

4.3 Prof. Jiří Zach (1830-1887)

Jiří Zach se narodil 24. dubna 1830 do rodiny řezbáře ve Vysokém Mýtě. Již v dětství se u něj projevil nadání a cit k výtvarnému umění, a proto se rozhodl studovat kreslení na Krajské hlavní škole v Kutné Hoře. Po ukončení studia se vrátil do rodného Vysokého Mýta, kde začal pracovat v rodinné řezbárně a věnoval se také stavitelství. K oboru stavitelství ovšem neměl dostatečné vzdělání, a tak v roce 1847 nastoupil na technickou školu v Praze. Současně se rozhodl studovat i na malířské akademii. Toužil se stát stavitelem, avšak těžká finanční situace po smrti otce ho donutila, aby přijal místo asistenta na polytechnickém ústavu, kde se rozhodl dát se na dráhu učitele. Po úspěšném absolvování učitelských zkoušek začal vyučovat roku 1856 na reálce v Lokti, ze které po třech letech odešel na vyšší reálnou školu do Kutné Hory. V Kutné Hoře se v roce 1865 stal ředitelem a v této funkci setrval až do své náhlé smrti roku 1887. Svou činnost směřoval ke zřízení specializovaných vzdělávacích ústavů jako byla obchodní škola, řemeslnické školy a školy kreslířské a vzorkovací. Za své úspěchy v osvětové činnosti získal pochvalné uznání od místodržitelství (1862) a zemské školní rady (1874).

Jiří Zach se také výrazně zapsal do kutnohorského veřejného života a zejména do několika místních spolků. Spolupracoval například s Řemeslnickou besedou, byl jedním ze zakladatelů Živnostensko-průmyslové jednoty „Vesna“, roku 1886 se stal předsedou kutnohorského Okrašlovacího spolku a stál u zrodu Archeologického sboru Vocel. Díky svému nadšení a povolanosti byl hned na první valné hromadě sboru Vocel zvolen do výboru a o dva dny později 20. února 1877 se stal jeho místopředsedou.²⁹⁸ Podílel se na záchraně významných kutnohorských památek. Zásluhy si připsal například při restaurování fresek a maleb v chrámu sv. Barbory nebo za sepsání studií a vypracování plánů k rekonstrukci Vlašského dvora, chrámu Matky Boží na Náměti a kostela Nejsvětější Trojice. Technickými nákresey zaznamenal stavební a umělecké detaily řady památek. Tyto jeho výkresy byly vystaveny například na Technické výstavě v Praze, v roce 1871 na jím pořádané archeologické výstavě v Kutné Hoře, roku 1880 v Čáslavi a v roce 1881 v Chrudimi. Mimo spolkovou a učitelskou činnost se v Kutné Hoře věnoval také stavitelství. V tomto ohledu se stal známým zejména stavbou veřejné nemocnice na Pirknerově náměstí. Navrhl rekonstrukce památek ve Vysokém Mýtě, Kutné Hoře, Čáslavi či Loších. V dnešní kutnohorské čtvrti Kaňk a v Záboří nad Labem vystavěl školní budovy.

²⁹⁸ SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, zpráva Archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí za rok 1877, Kutná Hora 1878, s. 3–4.

Během svého života se dvakrát oženil. Poprvé s Vilemínou Schrammovou, se kterou měl dvě dcery a po její smrti s Františkou Holzingerovou pocházející z Žehušic nedaleko Kutné Hory. S tou měl několik dětí, ale dospělosti se dožil pouze syn. Zach publikoval články, studie a vydal několik děl z nichž zmiňme například *Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře* nebo *Upomínku na Kutnou Horu*. Profesor Jiří Zach zemřel na následky mozkové mrtvice 7. října 1887. Byl pohřben na dnes již neexistujícím hřbitově u kostela Matky Boží na Náměstí.²⁹⁹

4.4 Prof. Jan Josef Řehák (1839-1895)

Narodil se 21. října 1839 v Praze byl kulturní historik a působil jako profesor kulturní historie na vyšší reálné škole v Kutné Hoře. Jeho zájem o historii se odrážel nejen v jeho činnosti v Archeologickém sboru Vocel, do jehož výboru byl několikrát zvolen, ale především v jeho publikační činnosti. V Kutné Hoře založil a vydával periodikum *Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české*. Mimo odborných publikací psal také knihy pro laickou veřejnost. Z nich jmenujme například dílo *Kutná Hora a její okolí* (1879) nebo *První tříletí Archeologického sboru Vocel* (1879), jež měla přiblížit a zpopularizovat spolkovou činnost. Ve spolku Vocel zastával funkci správce spolkových sbírek, kterou po jeho odchodu na vyšší reálnou školu do Prahy v roce 1882 převzal Emanuel Leminger.³⁰⁰ Řehák postupem času se sbíral spoustu informací v tisíci výpiscích, ze kterých chtěl sepsat rozsáhlejší dílo o dějinách Kutné Hory. Bohužel k jeho sepsání už nedošlo. Jan Josef Řehák umírá v Praze 9. listopadu 1895 ve věku 56 let.³⁰¹

4.5 Jan Macháček (1841-1935)

Narodil se 7. října 1841 v Kutné Hoře do rodiny koželuha. V mládí navštěvoval místní hlavní školu a vyučil se kupcem u obchodníka Haufa. Během dospívání se radikálně angažoval v národnostním hnutí a v roce 1862 dal podnět k založení vlasteneckého spolku „Burza“, jenž se v převážně německy mluvící Kutné Hoře snažil o pozvednutí české kultury šířením česky psaných knih a propagací českého divadla. Byl činným členem v hasičském sboru a stál například i u zrodu kutnohorského Sokola. V roce 1863 se zúčastnil rebelie v Polsku, při které byl zatčen a nějakou dobu držen ve vězení. Mezitím se v Kutné Hoře, jak uvádí Marie Bisin-

²⁹⁹ LEBEDOVÁ, J. *Jiří Zach*. SOKA Kutná Hora, osobní fond Jiří Zach-inventář, čap. 81. Kutná Hora, 2005.

³⁰⁰ KREMLA, J. *Kutnohorské muzeum*, s. 3.

³⁰¹ REZEK, A. *Jan Řehák*. In *Český časopis historický*. Praha, 1895, Bursík a Kohout 1, č. 6, 1895, s. 426.

gerová, šířily klamné zprávy, že byl údajně při povstání zabit. V roce 1867 se oženil s měšťankou Marií Wirthovou a stal se po svém otci majitelem koželužny, kterou vedl 35 let.

V duchu radikálnějšího vlastenectví vstoupil Macháček do strany mladočechů, za kterou působil nejen v místní samosprávě, ale také na zemské úrovni jako poslanec Českého zemského sněmu mezi lety 1901–1907. Za zmínku stojí především jeho činnost v kutnohorském zastupitelstvu, kam byl poprvé zvolen v roce 1870. Mezi lety 1892–1919 vykonával funkci starosty a členem zastupitelstva zůstal až do svých 85 let, tedy do roku 1926. Členem mladočeské strany zůstal i po jejím oficiálním přejmenování na Československou národně demokratickou stranu roku 1919. Macháčkovu působení coby zastupitele a starosty města se ubíralo dvěma směry. V prvním se snažil zachránit upadající kutnohorské památky před jejich zkázou a zrekonstruovat je ve spolupráci se spolkem Vocel v puristickém duchu. Jeho jméno je spojováno například s rekonstrukcemi chrámu sv. Barbory, Kamenného domu a Vlašského dvora.

V tom druhém se snažil pozvednout ekonomickou situaci města. Přispěl například k založení městské plynárny roku 1880. Jeho snahou bylo zvelebovat a rozšiřovat pozemkové majetky města. Zasloužil se o prodloužení železnice z hlavního kutnohorského nádraží přes městské až do Zruče nad Sázavou vzdálené od Kutné Hory přibližně třicet kilometrů. Jeho zásluhou byla také otevřena všeobecná řemeslnická škola (1894) a měl velký podíl na elektrifikaci města ve dvacátých letech 20. století. S jeho jménem se také pojí rozvoj turistického ruchu v Kutné Hoře. Část svých projektů prosazoval Macháček v městské radě a zastupitelstvu s velkou obtíží, někteří radní prý dokonce přicházeli na jednání s otázkou: „*Copak zase Macháček vymyslel?*“. Byl rovněž znám svými neohlášenými kontrolami, kterými častokrát zaskočil své podřízené.

Významným okamžikem v jeho životě bylo udělení vyznamenání v podobě rytířského kříže císaře Františka Josefa I. roku 1906. V témže roce obdržel čestné občanství města Kutné Hory. A roku 1933 mu byl Polskou republikou udělen Kříž bojovníkům za nezávislost za někdejší účast na povstání.

Lidé ho považovali za zkušeného, cílevědomého a pracovitého muže, třebaže bez kvalitnějšího vzdělání. Respektovali ho pro jeho funkci a obrovskou práci, jež pro město vykonal. Jan Macháček zemřel 29. listopadu 1935 v 94 letech jako tehdy nejstarší žijící občan Kutné Hory a je pohřben na hřbitově Všech svatých.³⁰²

³⁰² BISINGEROVÁ, M. Starosta Kutné Hory Jan Macháček. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory* 2. Kutná Hora, 2006, s. 9–10.

PROVAZ, L. *Čestní občané města Kutná Hora*. Kutná Hora, 2013, s. 64–66.

4.6 Mons. Karel Vorlíček (1844-1922)

Kutnohorský arciděkan, čestný občan města Kutná Hora, městský zastupitel a předseda Archeologického sboru Vocel Mons. Karel Vorlíček se narodil 8. července 1844 v Německém Brodě. Absolvoval nižší gymnázium v rodném městě, vyšší gymnázium v Jihlavě a následně studoval teologii na univerzitě v Praze a Hradci Králové. Již při studiích na pražské univerzitě s oblibou navštěvoval přednášky Jana Erazima Vocela. Právě toto nadšení pro historické památky udávalo směr jeho pozdější činnosti v Kutné Hoře. Roku 1869 byl vysvěcen na kněze a působil jako kaplan v Golčově Jeníkově. V roce 1871 byl přeložen do Kutné Hory a začal působit jako pomocník kutnohorského arciděkana Josefa Petřiny, jehož po smrti roku 1881 nahradil ve funkci arciděkana.

Vorlíček se aktivně zapojoval do veřejného života a byl oblíbený pro svůj lidský přístup. Snažil se o rozvoj vzdělání a kultury. Jeho záliby se upínaly zejména k historii a archeologii, a tak není divu, že byl zakládajícím členem místního spolku na ochranu památek, Archeologického sboru Vocel, v jehož vedení dokonce od roku 1881 stál. Arciděkanovo památkové nadšení se projevovalo v oblasti restaurování historicky významných kutnohorských památek jako byly kostel Panny Marie na Náměti, sv. Jana Nepomuckého, Všech svatých, Nejsvětější Trojice nebo třeba sv. Jakuba. Především se však Vorlíček zaměřil na obnovu a dostavbu chrámu sv. Barbory, o jejíž rekonstrukci napsal velice podrobnou knihu *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Kutné Hoře 1884–1905*, která je v dějinách architektury mezi doporučenými knihami. Vorlíček byl vynikajícím řečníkem a dokázal si získat kontakty na nejvyšších místech. Do své činnosti zainteresoval například pražského arcibiskupa Františka kardinála Schonborna a nejvyššího maršálka království českého knížete Lobkowicze, kteří Kutnou Horu z jeho popudu následně navštívili. Vorlíček tak sboru nejednou pomohl získat potřebné finance na opravy památek.

Do místního politického dění zasahoval z pozice zastupitele, kterým byl mezi lety 1889–1892. Za své zásluhy byl následně odměněn čestnými vyznamenáními. Od papeže Lva XIII. mu byl udělen titul papežský komoří, známý jako monsignore, načež ho nový papež Pius X. dekoroval čestným křížem Pro Ecclesia et Pontifice, císař mu udělil rytířský titul Františka Josefa I. a město jako vyjádření úcty prohlásilo Vorlíčka čestným občanem.

Po vzniku první republiky byla nálada Kutnohořanů značně proti katolická, neboť církev byla spojovaná s právě poraženým habsburským mocnářstvím. Jak ve své publikaci uvádí PhDr. Lukáš Provaz, se v pamětní knize kutnohorského arciděkanství dočteme, jinými pra-

meny však nepodloženě, že městské zastupitelstvo mělo plakáty samo vybízet k vystupování z církve, načež Vorlíček písemně městu čestné občanství vrátil.

Mons. Vorlíček, již ne zcela v dobrém zdravotním stavu, přivítal v září 1922 v Kutné Hoře prezidenta republiky Tomáše G. Masaryka a o měsíc později 19. října v místní nemocnici na Pirknerově náměstí zemřel. Jeho tělo bylo pochováno v kněžském hrobě na kutnohorském hřbitově Všech svatých.³⁰³

4.7 Prof. Gustav Erhart (1844-1912)

Narodil se dne 6. května 1844 v Radnicích na Plzeňsku. V útlém věku navštěvoval obecní školu v Radnicích a později hlavní školu v Rokycanech. Na obou těchto školách byl, jak uvádí František Müller, zapsán do tzv. zlaté knihy premiantů. Za jeho vynikající školní výsledky mu byla při veřejné zkoušce udělena zlatá medaile s vyobrazením císařovny Marie Terezie. Tato medaile byla vystavena ve školním pavilonu Národopisné výstavy konané v Praze v roce 1906. V deseti letech nastoupil na církevní gymnázium v Plzni a nějaký čas strávil i na radnické faře. Během let na gymnáziu se u něj projevil zájem o divadlo, a tak v pozdějších letech, zejména při studiu na univerzitě, vystupoval v ochotnickém spolku v Rokycanech. Po maturitní zkoušce v roce 1863 nastoupil na filosofickou fakultu pražské univerzity.

Učitelskou kariéru zahájil jako zkušební kandidát na vyšší reálné škole v Plzni. Po splnění všech povinností získal místo učitele dějepisu a zeměpisu na obecné škole v Litomyšli. Po několika letech zažádal o přestup na reálku do Jičína, kde byl v roce 1873 titulován profesorem a o tři roky později byl jmenován profesorem na vyšší reálné škole v Kutné Hoře, kde působil až do své smrti.

Členem Archeologického sboru Vocel byl prof. Erhart od jeho založení v roce 1877 a již na první valné hromadě byl zvolen do výboru spolku, kde se zejména díky svému historickému zaměření podílel na jeho formování a správě.

Většinu svého života věnoval vzdělávací činnosti. Své výklady učiva doplňoval názornými ukázkami, které si sám obstarával a své studenty se snažil nadchnout pro historii a probudit v nich zájem o tento obor. Většinu let své učitelské praxe v Kutné Hoře spravoval profesorskou knihovnu a měl na starosti také pokladnu, ze které bylo financováno studium nemajetným žákům. Za jeho učitelskou a výchovnou práci mu bylo několikrát uděleno po-

³⁰³ BLAHNÍKOVÁ, I. *Kdo odpočívá na hřbitově Všech svatých. Odkaz uznávaného arciděkana žije dál na českých univerzitách.* Kutnohorský deník, [cit. 2018-3-25].

URL:<https://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/kdo-odpociva-na-hrbitove-vsech-svatych-20141031.html>. PROVAZ, L. *Čestní občané města Kutná Hora.* Kutná Hora, 2013, s. 43–46.

chvalné uznání. Vrcholu ve své pedagogické kariéře dosáhl roku 1907, kdy byl zemskou školní radou vyznamenán titulem školního rady.

Když pak 8. září 1912 náhle zemřel, přišlo se sním na kutnohorský hřbitov Všech svatých rozloučit početné auditorium.³⁰⁴

4.8 Prof. Emanuel Leminger (1846-1931)

Narodil se 25. prosince 1846 v Nedvězí do rodiny panského hospodářského úředníka. Nastoupil na piaristické gymnázium v Praze, kde bydlel společně se Svatoplukem Čechem. Na přání rodičů se měl stát knězem, ale zlákal ho studium matematiky a fyziky a rozhodl se pro kariéru učitele.

Roku 1872 nastoupil jako profesor na vyšší reálnou školu do Kutné Hory. U svých studentů byl velice vážený, neboť byl přísný, ale spravedlivý. Za svou školskou praxi napsal několik fyzikálních učebnic a spoustu odborných článků do časopisů jako *Škola a život*, *Poučné listy*, nebo třeba *Světozor*.

Po příchodu do Kutné Hory ho zaujal bohatý městský archiv, ale nemile ho zaskočil špatný stav kutnohorských památek. V době působení Emanuela Lemingera bylo na vyšší reálné škole v Kutné Hoře silné zastoupení vlastenecky smýšlejících profesoru. Působili zde ředitel prof. Jiří Zach, profesori Jan. J. Řehák, František Ant. Slavík a další. Všichni se zabývali historií, psali články do odborných periodik a zasloužili se o vznik sboru Vocel. Postupem času se mezi ředitelem a profesory objevily neshody a všichni profesori, s výjimkou Emanuela Lemingera, byli přeloženi.

Zásluhou Lemingera vzkvétala především sbírkotvorná činnost sboru, která vyústila v založení muzea. Sbírkový, které byly výsledkem jeho mnohaleté práce, se staly chloubou města. Za zmínku stojí především propracovaná sbírka mincí. Leminger byl častým návštěvníkem městského archivu, kde shromažďoval podklady a informace pro svou publikační činnost o dějinách Kutné Hory. Jeho vrcholným dílem je *Královská mincovna v Kutné Hoře* vydaná nákladem České akademie. Emanuel Leminger, vážený profesor, člen Archeologického sboru Vocel a občan města Kutné Hory zemřel 3. prosince 1931.³⁰⁵

³⁰⁴ MÜLLER, F. *Školní rada Gustav Erhart: zvláštní otisk z výroční zprávy c. k. Vyšší reálky v Kutné Hoře za rok 1913*. Kutná Hora, 1913, s. 1–3.

³⁰⁵ *Emanuel Leminger*. Kutná Hora: Nákladem města, 1931. Nestr.

4.9 Ing. arch. Ludvík Lábler (1855-1930)

Ludvík Jan Lábler se narodil 31. května 1855 do rodiny tesařského mistra v Brandýse nad Labem. V mládí studoval na technickém učení v Praze, odkud pak pokračoval na techniku do Vídně. V roce 1886 se stal stavebním adjunktem v Kutné Hoře a roku 1893 získal titul stavebního rady. Řadu let pak působil jako přednosta stavebního oddělení zemské správy politické v Praze.

V Kutné Hoře působil Ludvík Lábler mezi lety 1883–1902. Během téměř dvaceti let svého působení v Kutné Hoře se významně podílel na rekonstrukcích a přestavbách kutnohorských památek. Mezi lety 1884–1893 se věnoval dostavbě a rekonstrukci chrámu svaté Barbory, pro který navrhl i nový neogotický hlavní oltář. Vedle záslužné rekonstrukce kutnohorské katedrály vedl také přestavbu kostela Nejsvětější Trojice, kostela Panny Marie na Náměti a Kamenného domu. Lábler se rovněž podepsal pod kompletní přestavbu Vlašského dvora, který se měl stát sídlem městské radnice. Rozpracoval také plány na opravu kostela svatého Jakuba, k jejichž realizaci však nakonec nedošlo. Se svými stavitelskými zkušenostmi a členstvím v Archeologickém sboru Vocel, ve kterém rovněž zastával funkci jednoho z výborů, měl na průběh staveb a rekonstrukcí zásadní vliv.

Mimo kutnohorský Vocel byl Lábler také členem Svatovítské jednoty a Stavebního výboru Černínského paláce. Zapojil se do rekonstrukcí Pražského hradu, katedrály sv. Ducha v Hradci Králové, chrámu sv. Bartoloměje v Kolíně a projektoval například také neogotický kostel Nanebevzetí Panny Marie v Kladně.

Architekt Ludvík Lábler je považován za jednoho z nejvýznamnějších puristických architektů přelomu 19. a 20. století. Zemřel 23. května 1930 v Praze.³⁰⁶

4.10 MUDr. Emanuel Jäger (1869-1943)

Narodil se 11. ledna 1869 v Kutné Hoře. S vyznamenáním studoval na kutnohorské reálce a později také v Praze, kde byl v roce 1895 promován na doktora všeobecného lékařství. Roku 1897 nastoupil jako sekundární lékař do kutnohorské všeobecné veřejné nemocnice, kde o dva roky později obdržel definitivu. V prosinci 1903 se stal primářem a později také ředitelem nemocnice. Od roku 1897 také pracoval jako soudní znalec a lékař u krajského soudu v Kutné Hoře.

V roce 1902 se oženil s Boženou Brunovou, se kterou měl dvě děti, z nichž jedno koncem roku 1914 zemřelo na spálu. Do vypuknutí první světové války často jezdil do zahraničí,

³⁰⁶ PROVAZ, L. *Čestní občané města Kutná Hora*. Kutná Hora, 2013, s. 58.

nejvíce do Německa a Francie, kde si rozšiřoval své znalosti v oboru medicíny. Během první světové války zachránil mnohým českým vojákům život tím, že úmyslně protahoval jejich léčbu, aby pozdržel jejich odchod na frontu. Těmito činy se dostal v nemilost rakouských úřadů a až převrat v roce 1918 zastavil jeho pronásledování. Po vzniku samostatné Československé republiky byl na krátký čas zvolen starostou kutnohorským, ale funkce se zanedlouho vzdal a vrátil se k práci v nemocnici, kde působil až do své smrti.

Doktor Jäger měl mimo lékařství ještě jednu lásku, které zůstal věrný až do své smrti a tou byla historie a místní Archeologický sbor Vocel. Emanuel Jäger je zapsán mezi členy spolku Vocel již ve výroční zprávě z roku 1895. V něm mezi lety 1897–1922 zastával funkci spolkového jednatele. Jako jednatel měl na starosti spolkovou agendu, v té době se vztahující zejména k chrámu sv. Barbory. Často odjížděl do Prahy k urychlení vyřízení finančních žádostí, a tak má nemalý podíl na dokončení restaurování kutnohorské katedrály. Nejvyššího postu v kutnohorském spolku dosáhl v roce 1922, kdy byl po smrti arciděkana Mons. Karla Vorlíčka zvolen předsedou. Jako jednatel a později i jako předseda se výrazně angažoval ve sbírkotvorné činnosti a k jejímu růstu sám přispíval.

Emanuel Jäger, jak ve své publikaci uvádí Jaroslav Červený, byl člověk skromný a nenáročný, ale vědom si svého poslání coby předsedy spolku také důsledný a pečlivý. Činnost MUDr. Emanuela Jägra byla pro spolek natolik přínosnou, že je nutné ho zařadit po bok významných osobností spolku Vocel jako byli například pánové prof. Emanuel Leminger a Mons. Karel Vorlíček. Doktor Jäger zemřel 9. srpna 1943 v Kutné Hoře.³⁰⁷

4.11 Jaroslav Červený (1881-1952)

Jaroslav Červený se narodil 14. března 1881 jako páté dítě do rodiny kutnohorského krejčího. Dospělého věku však dožily pouze tři z dětí. Starší sourozenci se učili krejčovskému řemeslu a v rodinném krejčovství vypomáhali, a proto se mu mohlo, i přes rodinné finanční problémy, dostat kvalitního vzdělání. Roku 1890 nastoupil na vyšší reálnou školu v Kutné Hoře a po pěti letech přešel na čtyřleté knihtiskařské učení. Později se učil sazečem v rakouském Štýrském Hradci a získal práci v tiskárně v Teplicích. Mezi lety 1902–1905 si odbyval vojenskou službu. Ještě před vypuknutím první světové války se v roce 1906 oženil s Růžnou Jirušovou, se kterou měl jednoho syna, jenž krátce po svém narození zemřel. Po vypuknutí války odjel na frontu, kde byl v roce 1916 raněn a na zotavenou převezen domů do Kutné Hory. Na frontu se již nevrátil.

³⁰⁷ ČERVENÝ, J. *Mudr. Emanuel Jäger*. Kutná Hora, 1945, s. 1–14.

Po válce se živil jako vydavatel týdeníku Československé soc. dem. strany dělnické pro kutnohorský okres. V roce 1921 se z pracovních důvodů přestěhoval do Prahy, kde pracoval jako sazeč ve Státní tiskárně. Časem se vypracoval na vrchního korektora a v této funkci setrval až do roku 1938, kdy se vrátil zpět do Kutné Hory.

Povolání se mu zároveň stalo jeho celoživotní zálibou. Mezi roky 1908–1913 se zúčastnil několika typografických kurzů v Kutné Hoře a Kolíně. Účastnil se také přednášek určených pro vzdělávání korektorů při pražském Technologicko-průmyslovém muzeu. Za účelem studia knihtisku procestoval velkou část Evropy. Nashromážděné poznatky prezentoval v přednáškách a odborných časopisech jako byl například *Typografie*, *Veleslavín* či *Grafický obzor*.

Červený se však nevěnoval pouze dějinám knihtisku. Již od dětství ho zajímala historie jako taková a bohatá historie stříbrného města mu poskytla široký prostor pro výzkumnou a badatelskou činnost. Tento zájem o dějiny ho přivedl do Archeologického sboru Vocel, který v Kutné Hoře od sedmdesátých let 19. století působil, a jehož sbírky mezi lety 1943–1947 spravoval. Psal rozsáhlé články historické povahy a v novinách zveřejňoval komentáře k aktuálním politickým a kulturním událostem, které publikoval pod pseudonymem J. Rudý. Jaroslav Červený je rovněž znám jako regionální historik a autor publikací týkajících se knihtisku. Mimo to vydal také několik titulů věnovaných výrazným osobnostem Kutnohorska MUDr. Josefu Jaromíru Štietkovi (Štětškovi) či MUDr. Emanuelu Jägerovi.

Jaroslav Červený je vnímán jako vášnivý typograf, korektor, redaktor, publicista a historik. Mimo tyto jeho hlavní atributy by však měl být vnímán také jako člověk, jenž měl hluboký vztah ke své zemi a výrazně pak ke svému rodišti. Zemřel v Kutné Hoře 30. března 1956 ve věku 75 let.³⁰⁸

³⁰⁸ LEBEDOVÁ, J. *Jaroslav Červený*. SOKA Kutná Hora, osobní fond Jaroslav Červený-inventář, čap. 107. Kutná Hora, 2006.

5 Závěr

Pád Bachova absolutismu, vydání tzv. Říjnového diplomu a Prosinčové ústavy umožnily uvolnění politického života, rozšíření lidských práv a svobod a nastolily cestu k moderní společnosti. Spolkovým zákonem z roku 1867 bylo povoleno zakládání spolků. Jedním z nich byl i kutnohorský Archeologický sbor Vocel, který se během druhé poloviny 19. a počátkem 20. století zařadil mezi nejuznávanější archeologické spolky v Českém království. Téma kutnohorského spolku Vocel se dostalo do středu zájmu kutnohorských historiků zejména minulý rok, kdy bylo výročí 140 let od jeho založení.³⁰⁹

Cílem práce bylo poskytnout ucelený pohled na Archeologický sbor Vocel. Zdokumentovat vývoj spolku a okolnosti jeho založení. Podrobně popsat důležitost a přínosnost jeho muzejních a památkových aktivit v Kutné Hoře, postihnout vztahy s dalšími muzejními spolky a městskou samosprávou. Zaměřit se na hlavní osobnosti a nositele myšlenky památkové a muzejní činnosti. Zaznamenat ohlasy vzniku a činnosti spolku, zdokumentovat jeho členskou základnu a hospodářskou situaci.

Archeologický sbor Vocel působil v Kutné Hoře a okolí mezi lety 1877–1955. Během více jak 70 let své práce se zasloužil o rozmach muzejní a památkové činnosti a přispěl k oživení města.

Spolek byl pojmenován „Vocel“ po kutnohorském rodákovi a zakladateli moderní české archeologie Janu Erazimu Vocelovi. K založení spolku bylo zapotřebí sepsat stanovy a ty následně nechat potvrdit u c. k. místodržitelství pro Království české. Stanovy spolku Vocel jsem podrobil hlubšímu průzkumu. Při komparaci stanov Archeologického sboru Vocel (1877) se stanovami Archeologického spolku pro památky a starožitnosti „Včely Čáslavské“ (1863) a Muzejního spolku v Pardubicích (1880) jsem došel k závěru, že kutnohorský spolek Vocel při tvorbě svých stanov vycházel ze stanov Včely. Soudím tak dle stáří stanov Včely, podstatné obsahové a stylistické shody a značné podobnosti v zaměření obou muzejních spolků. Stanovy Včely a Vocela jsem podrobil také komparaci se stanovami Muzejního spolku v Pardubicích. Průzkum ukázal společné znaky jak se spolkem čáslavským, tak kutnohorským. Zvážím-li pozdější rok založení a společné rysy, docházím k závěru, že pardubický spolek mohl k sepsání svých stanov užít různých předloh, například i stanovy Včely a Vocela.

Z korespondence mezi Archeologickým sborem Vocel a městskou radou Kutné Hory vyplývá, že představitelé spolku požadovali, aby ve stanovách byl uveden článek, který zaru-

³⁰⁹ KREMLA, J. Kutnohorské muzeum. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory* 3. Kutná Hora, 2017, s. 3–7.

čoval, v případě zániku spolku, aby odborný dohled nad muzejními sbírkami byl svěřen profesorům kutnohorských středních škol. Nahlížíme-li na tento požadavek z dnešního pohledu, zdá se, že spolek Vocel se snažil jednat v zájmu ochrany památek. Nechtěl, aby byla svěřena do rukou nekompetentních radních, kteří nechávali památky chátrat. Jejich požadavek nebyl městskými radními akceptován a vedení spolku bylo nuceno od něj ustoupit.

Spolupráce mezi spolkem a radnicí se zlepšila roku 1879, kdy zemřel jeho předseda V. O. Předák a ve funkci ho nahradil MUDr. František Stáně, první městský radní a mezi lety 1882–1886 starosta města Kutné Hory. Počátkem Stáněho předsednictví se začaly vztahy mezi radnicí a spolkem postupně zlepšovat.

Jedním z hlavních cílů spolku Vocel bylo opravit a zachránit kutnohorské památky. Tuto bohužel činnost zahájil již v roce 1877 rekonstrukcí gotických lavic v chrámu svaté Barbory. Náročná dlouholetá oprava celé budovy vyvrcholila slavnostní kolaudací zrekonstruované katedrály v roce 1904. Vedle chrámu svaté Barbory se spolek Vocel zasloužil o kompletní přestavbu Vlašského dvora, odkoupeného městskou radou v roce 1881, Kamenné kašny, kostela Nejsvětější Trojice, kostela Panny Marie na Náměti a také Kamenného domu, jehož gotické průčelí bylo zrekonstruováno pod vedením puristického architekta Ludvíka Láblera.

Ocenění za záchranu kutnohorských památek se dostalo spolku Vocel v roce 1902, kdy mu papež Lev XIII. udělil pochvalu za podíl na rekonstrukci a dostavbě Svatobarborského chrámu. Svou návštěvou poctil Kutnou Horu v roce 1906 také císař František Josef I., který se zde zastavil na své cestě do Liberce, aby si prohlédl spolkem zrekonstruované kutnohorské památky, zejména Vlašský dvůr a chrám svaté Barbory.

Od svého vzniku shromažďoval spolek Vocel předměty muzejní povahy a správci těchto sbírek se roky snažili o jejich zpřístupnění širší veřejnosti. Nevyhovující výstavní prostory a neustálé stěhování sbírek to však komplikovalo a znemožňovalo. Obrat přišel v roce 1902, kdy spolek Vocel získal celou zrestaurovanou budovu Kamenného domu pro muzejní účely. Správce muzejních sbírek Emanuel Leminger ihned začal s tříděním sbírkových předmětů a výstavbou expozice, jež v roce 1903 poprvé otevřel veřejnosti.

Ve třicátých letech 20. století zaznamenal spolek Vocel úspěchy na poli archeologie, kdy bylo objeveno naleziště v místech zříceniny hradu Sion nedaleko Malešova u Kutné Hory. Současně probíhal také archeologický výzkum v okolí mlýna Cimburka, kde se nacházelo pravěké hradiště z doby eneolitu a doby bronzové.

Během světových válek nebyla situace pro spolek nijak příznivá. V té první musel omezit svou činnost na úplné minimum a při životě se držel prodejem některých muzejních

exponátů. Za druhé světové války členové spolku schovávali všechny významné muzejní sbírky, aby se nedostaly do rukou nacistům, kteří by je odvezli do Říše.

Činnost Archeologického sboru Vocel ukončil komunistický převrat, kdy byl spolek zrušen a jeho majetek zestátněn. Spolek Vocel nadále fungoval pouze jako zájmové sdružení při Okresním vlastivědném muzeu.

Kutnohorský spolek Vocel si díky své činnosti získal srdce spousty lidí. Netřeba dodávat, že bez jeho památkářských aktivit by byly kutnohorské památky vzaly za své a my bychom mohli jen s tichým povzdechem pozorovat ruiny významných staveb kdysi jednoho z nejbohatších měst Českého království. Spolek Vocel významně přispěl kutnohorskému muzejnictví shromážděním rozsáhlého a unikátního sbírkového fondu, který se stal stavebním kamenem dnešního Českého muzea stříbra.

Budoucí badatelské zájmy by mohly směřovat například k prohloubení poznání o kooperaci Archeologického sboru Vocel s Archeologickým sborem Národního muzea, na který Vocel přímo navazoval. O spolupráci mezi těmito sbory jsou ve fondu spolku Vocel v SOkA Kutná Hora jen drobné poznámky, ve smyslu přistoupení sboru Vocel k pražskému Archeologickému sboru, placení členských příspěvků a obdržení jistých benefitů, které z této spolupráce plynuly. Jedním z těchto benefitů bylo například každoroční obdržení výtisku *Příspěvků k dějinám vzdělanosti české* za sníženou cenu.

Podrobnější průzkum by si zasloužila také otázka již nastíněných vztahů mezi spolkem Vocel a radnicí, které byly, jak jsem již uvedl výše, zprvu chladné, ale se změnami na vedoucích pozicích spolku a radnice docházelo k jejich postupnému oteplování. Mnou zkoumané období se týká konce 70. a počátku 80. let 19. století, proto se domnívám, že podrobnějším průzkumem od 80. let až po druhou světovou válku, bychom možná mohli nalézt zajímavé informace, jež by blíže osvětlily postoje spolku Vocel ke kutnohorské radnici a vice versa, neboť spolek Vocel nebyl na rozdíl od Muzejního spolku v Pardubicích pod přímou kontrolou radnice.

Pozornosti by si zasloužilo rovněž období mezi lety 1917–1926, kterému nebyla jak ve fondu spolku Vocel v SOkA Kutná Hora, tak v literatuře věnována dostatečná pozornost. V archivu jsou zejména záznamy o velmi špatné finanční situaci a v literatuře jsem se žádných bližších informací o této době nedopátral.

6 Résumé

The activity of Archaeological Association Vocel is dated between the years 1877–1955. During these more than 70 years of its activity, it contributed to develop the museum's activities and the historic preservation and also made a difference in connection to revitalizing of Kutná Hora.

The association was named after the Kutná Hora's native and famous Czech historian Jan Erazim Vocel. He is also called the founder of Czech modern archaeology.

There was an obligatory condition when you want to establish an association. You had to write out its statutes which had to be confirmed by Imperial and Royal Deputy of the Kingdom of Bohemia. I have analyzed the statutes of association Vocel and compared them with statutes of Archaeological Association of monuments and antiquities „Včela Čáslavská“ in Čáslav and Museum Association Pardubice. According to my research the association Vocel used the „Včela Čáslavská's“ statutes as a model. After a closer examination of the Pardubice association's statutes I came to a conclusion that it used both previously mentioned associations from Kutná Hora and Čáslav as its models. Another important point why I came to this conclusion is their year of foundation. The association in Čáslav is the oldest one, then in the middle is the association Vocel in Kutná Hora and the youngest one is Museum Association in Pardubice.

From correspondences between Archaeological Association Vocel and the town hall of Kutná Hora follow, that the leadership of association demanded that the statutes should include an article, which would arrange the museum collections, in case of the collapse of the association, under the professional supervision of professors of Kutná Hora's high schools. If we look at this demand from today's point of view, it seems that Vocel tried to act in the interest of the monuments. The association didn't want to leave the museum collections under control of the incompetent councilors who used to leave the monuments fall in to ruins. The request wasn't accepted and association's leadership was forced to withdraw from its demand.

One of the Vocel's main goals was to repair and save the Kutná Hora's monuments. This activity began in 1877 with the reconstruction of Gothic benches in St. Barbara's cathedral. The difficult and long-time work was done in 1904. The association Vocel also repaired the Stone Fountain, the Italian Court, the Holy Trinity church, the church of Virgin Mary on Náměstí and the Stone House for example.

Since the beginning the Vocol association was collecting different museum collections. The managers of these museum collections tried hard to create a representative exhibition hall. There were problems of unsuitable rooms and frequent moving with the collections from place to place and back again. After all in the year 1903 Emanuel Leminger finished the exposition and museum was opened to visitors.

In the 30's of 20th century the association Vocol gained achievement in archaeology. Close to the ruins of castle Sion and around the mill called Cimburk were founded some buried bodies and prehistoric fortified settlement from Eneolithic.

During the Great Wars the Vocol's situation wasn't good. There were almost no finances for the normal activities of the association. The situation was so bad that they had to sell some of their collectibles to get some money. Some of these collectibles were even hidden before the Germans during the Second World War.

The activity of Archaeological Association Vocol ended the communist coup. The Vocol's property was nationalized and private associations were disbanded. Since that Vocol could only exist as an interest association.

The Archaeological Association Vocol was famous thanks to its activities. There is no need to add that without its conservation activities the Kutná Hora's monuments would be ruined. The Vocol Association has contributed to the Kutná Hora's museum by gathering a large and unique collection, which has become the building block of today's Czech Silver Museum.

7 Zdroje

7.1 Prameny

SOkA Kutná Hora

- fond Vocel – archeologický sbor
 - karton 1, spisový materiál
 - zpráva Archeologického sboru „Vocela” v Hoře Kutné a okolí za rok 1877–1933
- fond MÚ Kutná Hora
 - protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva 1876–1880
 - registr spolků 1849–1948
- fond Včela Čáslavská
 - karton 1, stanovy spolku 1863

SOkA Pardubice

- fond Musejní spolek v Pardubicích
 - karton 18, stanovy spolku 1880

7.2 Literatura

BAYER, Edvin. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 24. díl. Staroženské-Šyl.* Praha: J. Otto, 1906, s. 786–787.

Beze jména. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 6. díl. Čechy-Danseur.* Praha: J. Otto, 1893, s. 600.

BISINGEROVÁ, Marie. Starosta Kutné Hory Jan Macháček. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory 2.* Kutná Hora: Město, 2006, s. 9–10.

Časopis Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Praha: Společnost přátel starožitností českých, 1895. Roč. 3, č. 2, s. 37. ISSN 1210-924X.

ČERVENÝ, Jaroslav. *Mudr. Emanuel Jäger.* Kutná Hora, 1945. 14 s.

DUŠKOVÁ, Alena. *Spolek Vocel v životě obyvatel Kutné Hory.* Praha, 2009. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta Humanitních studií.

HRABÁNKOVÁ, Světlana a KREMLA, Josef. České muzeum stříbra v Kutné Hoře. In *Středočeský sborník historický 34.* Praha: Státní oblastní archiv, 2008, s. 307–312. ISSN 0585-4172.

HROMÁDKOVÁ, Kateřina. *Karel Václav Adámek a jeho činnost muzejní a muzeologická.* Pardubice, 2008. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra historických věd.

- JANSKÁ, Eva. Archeologický výzkum hradu Sión. *Archeologické rozhledy XV*. Praha, 1963, s. 220–246.
- KELLEROVÁ, Šárka. *Historie Českého muzea stříbra v Kutné Hoře*. Brno, 2009. Diplomová práce (Mgr.) Masarykova univerzita, Fakulta filozofická, Katedra historických věd.
- KREMLA, Josef. Spolkový život a osobnosti Kutné Hory 19. století archeologický sbor Vocel – Jan Erazim Vocel. In *Obzory Kutnohorska*, 24, 2013, s. 7.
- KREMLA, Josef. Kutnohorské muzeum. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory* 3. Kutná Hora, 2017, s. 3–7.
- KREMLA, Josef. Archeologický sbor Vocel a jeho sbírky. In NOVÁKOVÁ, Drahomíra, ed. *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské*. Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 27–40. ISBN 978-80-260-1404-1.
- LEBEDOVÁ, Jana. *Jaroslav Červený*. SOKA Kutná Hora, osobní fond Jaroslav Červený-inventář, čap. 107. Kutná Hora, 2006.
- LEBEDOVÁ, Jana. *Jiří Zach*. SOKA Kutná Hora, osobní fond Jiří Zach-inventář, čap. 81. Kutná Hora, 2005.
- LENDEROVÁ, Milena; JIRÁNEK, Tomáš a DOUŠOVÁ, Hana. *Dějiny každodennosti "dlouhého" 19. století. Dějiny hmotné kultury*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. 148 s. ISBN:80-7194-414-9.
- LNĚNIČKOVÁ, Jitka. *České země v době předbřeznové 1792-1848*. Praha: Libri, 1998. 463 s. ISBN:80-85983-27-3.
- MÜLLER, František. *Školní rada Gustav Erhart: zvláštní otisk z výroční zprávy c. k. Vyšší reálky v Kutné Hoře za rok 1913*. Kutná Hora, 1913. 3 s.
- NUHLÍČEK, Josef. Rozvoj musejních sbírek archeologického sboru „Vocel“. In *Krásné město: časopis přátel Kutné Hory* VI, 1947, č. 1, s. 3–4.
- POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*. Praha: Paseka, 2009. 167 s. ISBN 978-80-7432-013-2.
- PROVAZ, Lukáš. *Čestní občané města Kutná Hora*. Kutná Hora: 2013. 175 s. ISBN 978-80-86699-72-1.
- SEDLÁČEK, August. *Ottův slovník naučný: Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. 14. díl. Kartel-Kraj*. Praha: J. Otto, 1899, s. 601.
- ŘEHÁK, Jan Josef. První tříletí archeologického sboru „Vocela“ v Hoře Kutné a okolí. In *Památky archeologické a místopisné* 11. Praha: Archeologický sbor Musea království Českého, 1879. s. 371–375. ISSN 1801-5786.

Sjezd českých archeologů a spolků musejních, konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných zpráva, kterou z usnesení sjezdu podává Společnost přátel starožitností českých v Praze Praha Společnost přátel starožitností českých 1898. 29 s.

Sjezd na ochranu památek pořádaný v Praze: Přednášky a referáty při sjezdu pronesené, postup jednání sjezdového dle stenografických zápisů, usnesení sjezdu, seznam účastníků. Čáslav: Československé Letopisy Muzejní, 1910. 144 s.

SKLENÁŘ, Karel. *Jan Erazim Vocel: zakladatel české archeologie.* Praha: Melantrich, 1981. 432 s.

SKLENÁŘ, Karel. *Učenci a pohané. Pětadvacet příběhů z dějin české archeologie.* Praha: Mladá fronta, 1974. 384 s.

SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlasti. Příběh Národního muzea.* Praha: Paseka, 2001. 424 s. ISBN:80-7185-39.

SKLENÁŘ, Karel. *Od Vlasteneckého k Národnímu: odraz dějin v názvu našeho největšího muzea.* In *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce.* Praha: Národní muzeum 1, 2014, s. 36–41. ISSN 1803-0386.

SKLENÁŘ, Karel. Význam „Včely Čáslavské“ v počátcích českého regionálního muzejnictví. In NOVÁKOVÁ, Drahomíra, ed. *Muzejní spolky včera a dnes: sborník příspěvků ze semináře k 20. výročí obnovení Včely Čáslavské.* Čáslav: Včela Čáslavská, 2011, s. 9–13. ISBN 978-80-260-1404-1.

ŠEBEK, František. Regionální muzea, tradice a perspektivy? In MELZER, Miloš, ed. *Regionální muzea-historie a perspektivy: sborník příspěvků ze stejnojmenné konference konané ve dnech 30.-31. října 1996 při příležitosti 100. výročí založení muzea v Šumperku.* Šumperk: Okresní vlastivědné muzeum, 1996, s. 9–14. ISBN 80-85083-16-7.

ŠEBEK, František. Historický vývoj sítě muzeí; právní postavení regionálních muzeí. In ŠEBEK, František a kol. *Regionální muzea v době reformy veřejné správy v ČR.* Praha: Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, 2000, s. 7–9. ISBN 80-238-6630-3.

ŠIBRAVA, Radomil – ČERNÝ, Karel a ŠUSTR, Milan. *Kutná Hora na starých pohlednicích. Žďár nad Sázavou, 2013. 147 s. Hrady, zámky a města na starých pohlednicích, č. 5.* ISBN 978-80-905495-2-4.

ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I.: (do roku 1945).* Brno: Masarykova univerzita, 2003. 120 s. ISBN:80-210-3206-5

ŠTROBLOVÁ, Helena. 100 let od vzniku Archeologického sboru Vocel v Kutné Hoře. In *Muzejní a vlastivědná práce.* 1977, roč. 15, s. 31–38. ISSN 0027-5255.

ŠTROBLOVÁ, Helena, ed. a ALTOVÁ, Blanka, ed. Kutná Hora. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. 567 s. ISBN 80-7106-186-7.

VEPŘEK, Josef. O budoucnost kutnohorského musea. In *Krásné město VI*, 1947, č. 1, s. 2–3.

VORLÍČEK, Karel. *Dějiny restaurace a dostavby velechrámu sv. Panny Barbory v Hoře Kutné: 1884–1905*. Hora Kutná: 1905. 251 s.

7.3 Internetové zdroje

§. 1 – „Dovoleno jest, zřizovat spolky dle toho, co v tomto zákoně vyměřeno.“ Oficiální znění zákona o spolcích z 15. listopadu 1867. Celá podoba zákona viz odkaz.

URL: < <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/134-1867.htm>>.

ANDRLE, Augustin. *Osobnosti Vysokého Mýta 1310–2001*. Městská knihovna Ústí nad Orlicí, [cit. 2018-2-13].

URL: < <http://www.osobnostiregionu.cz/osoby/1090>>.

BLAHNÍKOVÁ, Irena. *Kdo odpočívá na hřbitově Všech svatých. Odkaz uznávaného arciděkana žije dál na českých univerzitách*. Kutnohorský deník, [cit. 2018-3-25].

URL:<https://kutnohorsky.denik.cz/zpravy_region/kdo-odpociva-na-hrbitove-vsech-svatych-20141031.html>.

HÁJEK, Milan. *JUDR. Karel Václav Adámek*. Folklorní soubor Vysočan, [cit. 2018-1-7].

URL: < <http://www.vysocan.eu/adamek.htm> >.

KREMLA, Josef. Muž "osmičkových" výročí - MUDr. Josef Jaromír Štětka. České muzeum stříbra, [cit. 2018-3-25].

URL: < <https://www.cms-kh.cz/eng/node/69>>.

MAŇÁKOVÁ, Irena. *Před 220 lety založila výstava v Klementinu světovou tradici pořádání průmyslových výstav*. Národní knihovna České republiky, 1. září 2011 [cit. 2017-12-6].

URL:<<http://text.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/klementinska-nej/vystava-klementinum1791/>>.

ŠÍMA, Z. *Astronomie a Klementinum*. Národní knihovna České republiky, *Z historie Matematického muzea*, Praha 2001 [cit. 2017-12-6].

URL:<<http://text.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/z-historie-knihovny/mat-muzeum-hist/>>.

UHLÍKOVÁ, Kristina. Zdeněk Wirth. In *Biografický slovník památkové péče*. Praha, 2013 [cit. 2017-12-27].

URL:<<http://previous.npu.cz/biograficky-slovník-pamatkaru-I/wirth-zdenek/>>

VÉLOVÁ, Lucie. *Jan Erazim Vocel (1802–1871)*. Archeologie na dosah. Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví, Praha 2012 [cit. 2018-3-18].

URL:<<http://www.archeologienadosah.cz/o-archeologii/dejiny-oboru/osobnosti-ceske-archeologie/jan-erazim-vocel-1802-1871>>

8 Přílohy

• Písemná příloha

- č. 1: pozvánka ke zřizovací schůzi spolku rozeslaná 1. ledna 1877; zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál
- č. 2: dopis rady města Čáslav o přistoupení ke sboru; zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál
- č. 3: dopis kutnohorské městské rady o nepřistoupení ke sboru kvůli § 31 b) stanov; zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál, folio 27
- č. 4: výňatek ze stanov Archeologického sboru Vocel s původním zněním § 31 b); zdroj SOkA Kutná Hora, fond Včela Čáslavská, karton 1
- č. 5: výňatek ze stanov Archeologického sboru Vocel s upraveným § 31 b); zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál, folio 99
- č. 6: děkovaný dopis spolku Vocel od výtvarného odboru Národopisné výstavy za podílení se na výstavě; zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál, folio 228
- č. 7: tištěná pozvánka na sjezd českých archeologů a muzejních spolků v Kutné Hoře, zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál, folio 236

• Obrazová příloha

- č. 1: fotografie Kolínské brány s baštou o jejíž zachování se spolek Vocel v počátcích své činnosti snažil; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 24.
- č. 2: fotografie zrekonstruovaných gotických lavic v chrámu sv. Barbory; zdroj: ČMS URL:<<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.
- č. 3: vyobrazení západního průčelí chrámu sv. Barbory a Jezuitské koleje spojených podklenutou barokní chodbou, polovina 19. století; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 65.
- č. 4: výstavba nového západního průčelí chrámu započatá roku 1893 a vedená architektem Josefem Mockerem; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 71.
- č. 5: porovnání stavu jednoho z opěrných pilířů před a po rekonstrukci; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 68–69.
- č. 6: porovnání průčelí Kamenného domu před a po rekonstrukci v budovu pro muzejní účely; zdroj: a) POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 78. b) ČMS, URL:<<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.
- č. 7: muzejní expozice v prostorách Kamenného domu, tak jak ji uspořádal a pro veřejnost roku 1903 otevřel Emanuel Leminger; zdroj: ČMS, URL:<<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.
- č. 8: katalogizační záznamy Emanuela Lemingera s popisy a nákresy předmětů z naleziště okolo mlýna Cimburka; zdroj: ČMS, URL:<<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.
- č. 9: fotografie návštěvy císaře Františka Josefa I. Kutné Hory v roce 1906; zdroj: ŠIBRAVA, Radomil, ČERNÝ, Karel a ŠUSTR, Milan. *Kutná Hora na starých pohlednicích*, s. 72-73.
- č. 10: a) budova Hrádku, jež roku 1938 oficiálně přešla pod správu spolku Vocel a nabídla nové prostor pro uchování a prezentování sbírek, b) legitimace členů spolku z první poloviny 20. století; zdroj: ČMS, URL:<<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.

8.1 Písemná příloha

Vaše Blahorodí!

Královské horní město naše Hora Kutná proslulá jest svými četnými památkami písemnými a uměleckými, mnoho však jest jich zde i jinde roznečeno, zapomenuto, mnoho časem a rozličnými pohromami i neznalostí lidu tak poškozeno, že až litostivo jest, viděti ty pomníky slechetnosti, obětavosti a jiných ctností slavných Horníkův hynouti, a věděti, jak velická netečnost jeví se u mnohých i k nejznamenitějším památkám a jak i vydávají se jistě zkáze.

A přece jestli které město české, tedy naše Hora Kutná jest sobě samé i milé vlasti povinna, všemožně vyhledávati a snášeti písemné a umělecké památky slávy své buď v originale neb u věrných opisůch a vyobrazeních, chrániti a opatrovati je před další zkázou potomkům, kteří by nadchnuti láskou k vědě a umění, následovali příkladu obětavých předků svých a přičinili se o zvelebení staroslavné Hory Kutné, tohoto někdy „klenotu koruny české.“

Žádá toho nejen úcta a vděčnost k slechetným předkům, žádá toho i čest města, čest národní, prospích vědy a umění!

Jednotlivcům pak není možno, vydatně v tom ohledu působiti, jen spojené účinné síly, pracující svorně a vytrvale, mohou ještě v čas mnohé ty památky v městě a v okolí vyhledati, sbírat i zachovati, jakož i v lidu známost jich a tím i větší sečtenost a lásku k nim šířiti a udržovati.

Jevme tedy Vaše Blahorodí, abyste se laskavě sčástečil zří-
zovací schůze, odbyté v sobotu 6. ledna t.r. o 11. hodině dopoledne
v ředitelně c. k. vyšších reálních škol, kdež bude se:

1. jednati o založení archeologického spolku „Vocel“ v Hoře
Kutné a jeho stanovách,
2. voliti prozatimní výbor.

V Hoře Kutné dne 1. ledna 1877.

Jan Slavík Jan Kehlík Frach
Kučera P. Erhart
Em. Leminger
Dvořák
Fr. Klus
Janíček
M. Laga
Kellilka
Prok. Proházka
Leis Josef
M. Laga
F. Veselý
M. Lavický

Příloha č. 1: pozvánka ke zřizovací schůzi spolku rozeslaná 1. ledna 1877; zdroj: SOKA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál

Slavný výbor archeologického
sboru "Vocel" v Hoře Kutné.

Na tomto oběžníku ze dne 12. února 1877.
kladu sobě za čest slavnému výboru oznámiti:
že městská rada ve veřejné schůzi jednomyselně
se usnešla, aby obec král. města Čáslavě, stala
se přispívajícím členem archeologického sboru
"Vocel" v Hoře Kutné.

Zároveň připomínám, že obecí úřad
poněkud ještě, aby vyjadřel roční příspěvek
na 2 rubry ihned přítomnou poněkud slavnému
výboru odeslal.

Rada král. města Čáslavě dne 3. března 1877.

publikováno:

[Signature]

MĚSTSKÁ RADA KR. HOR. MĚSTA HORY KUTNÉ.

Čís: $\frac{874}{953}$ 27

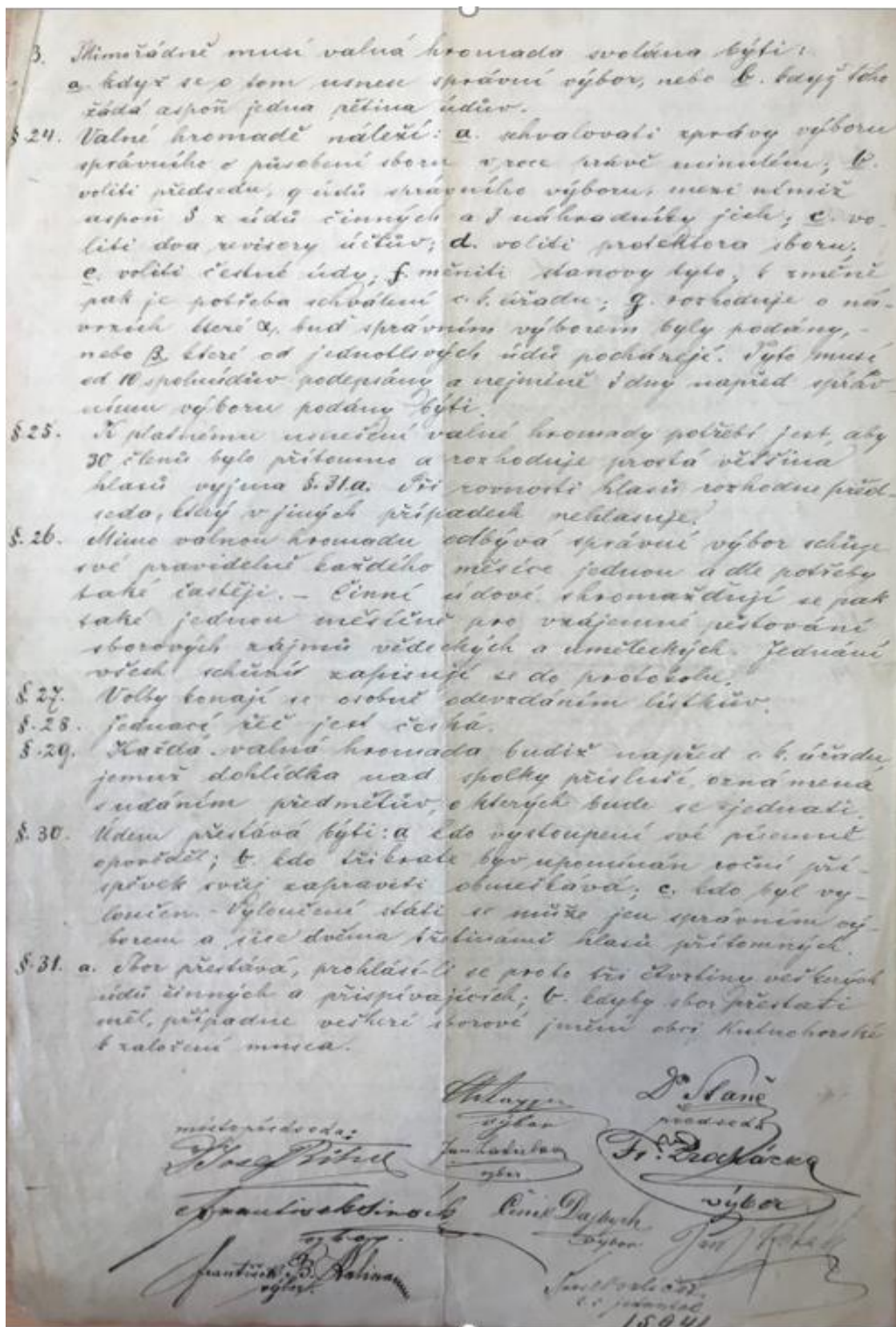
Slavnému Výboru archeologického
sboru "Vocel" 2/

Hore Kutné!

Přibližující kalendářní přípis ze dne 17. března 1874 dává
me seděti, že obecni zastupitelstvo o selangy dne 28. 4. m.
odbyvané usneslo, že nepřistoupí do archeologického
sboru "Vocel", dokud §. 31. dobytých stanov změn
není nebude a že přístup do zdejšího archionu není
nabližmli neb opatření opisů klamě nložených
listin - o kterým přípisu uveřejněm francouz. po před.
chozím se ohlasení u podepsaného funkcionára o oby.
čejných úředních hodinách proolen jest.

Radý městské v Hore Kutné dne 29. března 1874.

Funkcionár
Dan Břídil

Příloha č. 5: výňatek ze stanov Archeologického sboru Vocel s upraveným § 31 b); zdroj: SOkA Kutná Hora, fond Vocel-archeologický sbor, karton 1, spisový materiál, folio 99

(*Faksimile listu.*)

Slavným spolkům musejním a přátelům českých starožitností.

Pracujíce ku poznání minulosti české, odhalujíce a zachraňujíce památky po předcích svých, zasahujíme platně činností svou ku povznesení jména své drahé vlasti a národa. Nesčetné sbírky starožitností námi zachráněných důležitým jsou pramenem ku studíím historickým a neocenitelnou školou pro náš lid!

Ač síly své vždy ochotně věnujeme k záchraně pozůstatků z dob dávných, ač všemožně přičiňujeme se zachovati ty důkazy svéráznosti národní, přece namnoze snahy naše s nepřítelí se potkávají, šlechetná práce naše zúmyslně se maří.

Proto za heslem velikého dějepisce národa našeho **Františka Palackého** svoláváme

S J E Z D

českých archeologů a spolků musejních

na dny 27. a 28. srpna 1898 do Vlašského dvora na Horách Kutných.

Úmyslem naším jest vzájemné poznání, utužení svých snah posud různě rozptýlených, sjednocení v práci jakož i v obraně proti zcizení našich památek, krátce přátelská schůze v duchu Palackého v hostinných zdech starožitného města, jež vzorně památky své zachraňuje.

Sjezd tento má býti projevem úcty obce českých starožiteků velikému učiteli národa, má býti mezníkem k budoucím schůzím v Čechách i na Moravě pravidelně pořádaným.

Vybízíme tudíž slavné správy musej, slavné musejní spolky českoslov., sl. obecní zastupitelstva, jakož i všechny své spolupracovníky, aby neváhali přispěti k uskutečnění myšlenky této!

Dle prozatimního programu má býti v sobotu, dne 27. srpna přátelská schůze v Měšťanské Besedě, v neděli ráno schůze na Vlašském dvoře a odpoledne prohlídka památek Horských. Podrobný program oznámí se později.

Přihlášky ku sjezdu (s příspěvkem 1 K na výlohy) zasílány buďtež jednateli musej, spolku „Věely Čáslavské“ p. Václ. Vl. Jeníčkovi do Potěh u Čáslavi. Tamtéž oznamují se přednášky neb návrhy, jež účastníci podají, aby pořad byl uchystán.

Na shledanou v Hoře Kutné!

Dáno v Čáslavi, dne 19. května 1898.

B. Bernau, spisovatel v Plaňanech. Bohuslav Čermák, jednatel krajského musej. spolku na Mělníce. Kliment Čermák, c. k. konservator, předseda musej. spolku „Věely Čáslavské“ v Čáslavi. Jan V. Diviš Čistecský ze Šerlinku, ředit. cukrovaru v Přelouči. JUDr. Lud. Domečka v Král. Hradech. Václ. Vl. Jeníček, jednatel musej. spolku „Věely Čáslavské.“ K. Lustig, jednatel musej. spolku v Soběslavi. K. J. Maška, ředitel zemské reálky v Telči na Moravě. Jarosl. Palliard, c. k. notář ve Vranově na Moravě. MUDr. Jiří Petříkovič v Turčanském sv. Martině. P. Jos. Vychodil, kapitulní vikář v Olomouci.

8.2 Obrazová příloha

Příloha č. 1: fotografie Kolínské brány s baštou o jejíž zachování se spolek Vocel v počátcích své činnosti snažil; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 24.

Příloha č. 2: fotografie zrekonstruovaných gotických lavic v chrámu sv. Barbory; zdroj: ČMS URL: <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stribra>.

Příloha č. 3: vyobrazení západního průčelí chrámu sv. Barbory a Jezuitské koleje spojených podklenutou barokní chodbou, polovina 19. století; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 65.

Příloha č. 4: výstavba nového západního průčelí chrámu započatá roku 1893 a vedená architektem Josefem Mockerem; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 71.

Příloha č. 5: porovnání stavu jednoho z opěrných pilířů před a po rekonstrukci; zdroj: POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 68–69.

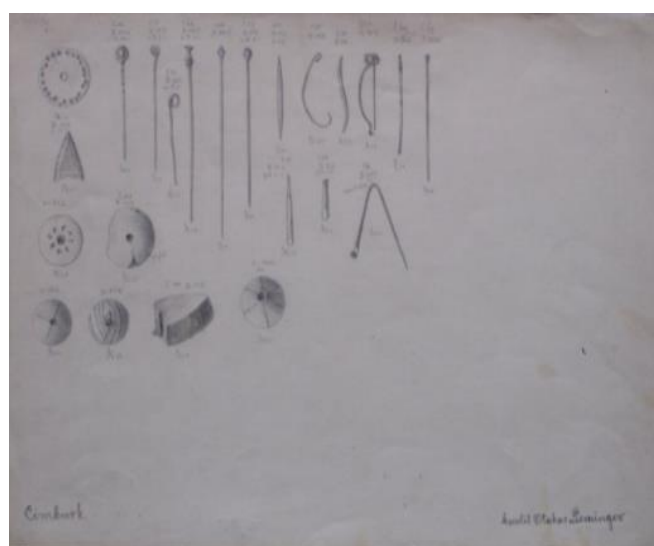

Příloha č. 6: porovnání průčelí Kamenného domu před a po rekonstrukci v budovu pro muzejní účely; zdroj: a) POSPÍŠIL, Aleš. *Zmizelá Kutná Hora*, s. 78. b) ČMS, URL: < <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.

Příloha č. 7: muzejní expozice v prostorách Kamenného domu, tak jak ji uspořádal a pro veřejnost roku 1903 otevřel Emanuel Leminger; zdroj: ČMS, URL: < <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.

1. Cínová láhev čtyřboká se zátkou, průborová, na bocích allegorická zobrazení vody, země a ohně, na prvních třech obrazech opaku a čtvrté příjeví ze života Adama a Evy	AGVA TERRA IGNIS. je monogram (modeléra?) G.E.
2. Šňorbel cínový s víkem; na vrchu víka vyryt věvec, uprostřed něhož „M.O.A. 1698“	vnitř na víku značka konvické 1685 (Jan Jiří Jirůčka)
3. Šňorbel cínový s víkem, na jehož vrchu vyryta ručička, v jejím květu „1719“; také po stranách korbelu rytba květová	vnitř na vlně 1705 (Václav Jirůčka)
4. Vysoký korbel cínový s víkem, po celém povrchu zdobný, bohatý rytbou renesančním; stojí na třech nožkách v podobě sedících zvířek	na vrchu víka vyryta „G.L.“ na uchu (Jiřík Lokaj? okolo r. 1558) na očích zvířek u Zbraslavi?
5. Vysoká konvice cínová s víkem, kuštomě se rozvírajícím, karknů, ucha ovintého řemínkem	na dně sestaveno do trojhranní 1705 (Karl Emanuel Leminger)

Příloha č. 8: evidenční záznamy Emanuela Lemingera s popisy a nákresy předmětů z naleziště okolo mlýna Cimburka; zdroj: ČMS, URL: < <https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra> >.

Příloha č. 9: fotografie návštěvy císaře Františka Josefa I. Kutné Hory v roce 1906; zdroj: ŠIBRAVA, Radomil, ČERNÝ, Karel a ŠUSTR, Milan. *Kutná Hora na starých pohlednicích*, s. 72-73.

Příloha č. 10: a) budova Hrádku, jež roku 1938 oficiálně přešla pod správu spolku Vocel a nabídla nové prostor pro uchování a prezentování sbírek, b) legitimace členů spolku z první poloviny 20. století; zdroj: ČMS, URL: <<https://www.cms-kh.cz/historie-ceskeho-muzea-stibra>>.